

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
GRĀMATVEDĪBAS UN AUDITA KATEDRA

**ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMU VĒRTĪBAS
SAMAZINĀŠANĀS UN ŠĪ PROCESA IZPĒTE „PENTARS”
GRUPAS UZŅĒMUMOS**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Marina Kovaļevska**
Stud. apl. mk09149
Darba vadītājs: Dr.oec. Inga Būmane

RĪGA 2010

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA.....	3
ANOTATION	4
IEVADS	5
1. AKTĪVU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	8
1.1. AKTĪVU IDENTIFICĒŠANA, KURU VĒRTĪBA IESPĒJAMS IR SAMAZINĀJUSIES	8
1.2. ATGŪSTAMĀS SUMMAS NOVĒRTĒŠANA.....	11
1.3. NAUDU IENESOŠĀS VIENĪBAS.....	23
1.4. NEMATERIĀLĀS VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS	27
1.5. NEMATERIĀLO AKTĪVU AR NENOTEIKTU LIETDERĪGAS IZMANTOŠANAS LAIKU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS.....	33
1.6. ZAUDĒJUMU NO VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS ATZĪŠANA UN NOVĒRTĒŠANA.	35
1.7. ZAUDĒJUMU NO VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS APVĒRSE	40
1.8. INFORMĀCIJAS ATKLĀŠANA GADA PĀRSKATĀ	45
2. UZŅĒMUMA DARBĪBAS RAKSTUROJUMS	51
3. PENTARS GRUPAS UZŅĒMUMU ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS PĀRBAUDE	59
SECINĀJUMI	77
PRIEKŠLIKUMI	79
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	80

ANOTĀCIJA

Maģistra darba temats ir „Ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās un šī procesa izpēte „PENTARS” grupas uzņēmumos”.

Ekonomiskās krīzes dēļ daudzu Latvijas uzņēmumu rezultāti pasliktinās un samazinās arī ekonomiskais labums, ko uzņēmums var iegūt no aktīvu lietošanas. Savukārt Latvijas likumdošana prasa, lai uzņēmums atzītu zaudējumus no aktīvu vērtības samazināšanās, neprecizējot to, kādā veidā tos zaudējumus novērtēt.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās un izstrādāt priekšlikums „PENTARS” grupas uzņēmumu un citu uzņēmumu vadībai attiecībā uz ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaudes veikšanu.

Maģistra darba pētījuma rezultāti ir apkopoti secinājumos un priekšlikumos.

Darba apjoms ir 80 lapas, sastāv no trijām nodaļām, ietverot 24 tabulas, 5 attēlus un 3 pielikumus.

Atslēgvārdi: aktīva vērtības samazināšanās, naudu ienesošā vienība, patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas, lietošanas vērtība, vidējās svērtās kapitāla izmaksas.

ANOTATION

The title of the Master work is “Impairment of non-current assets and research of this process in “PENTARS” group entities

Due to economical crisis, the results of many companies of Latvia deteriorated and economical benefit that companies can gain from the asset use deteriorated as well. The legislation of Latvia requires recognizing losses on impairment of assets, but does not specify methods of impairment losses estimation.

The aim of the Master work is to investigate impairment of long-term assets and develop suggestions on impairment test carrying out for management of “PENTARS” group and other companies.

The results of Master work research are summarized in the work conclusions and suggestions. Volume of the Master work is 80 pages, consisting of 3 chapters, including 24 tables, 5 images and 3 attachments.

Key words of the Master work: impairment, cash generating unit, fair value less costs to see, value in use, weighted average cost of capital.

IEVADS

Aktīvi ir uzņēmuma resursi, no kuriem nākotnē uzņēmumam ir sagaidāms ekonomiskais izdevīgums. Ja šāds izdevīgums vairs nav gaidāms, aktīvu noraksta līdz vērtībai, kuru var pamatot ar nākotnē gaidāmo ekonomisko izdevīgumu, t.i., līdz atgūstamai vērtībai.

Ekonomiskās lejupslīdes dēļ daudzu Latvijas uzņēmumu darbības rezultāti ievērojami pasliktinās. Daudzi uzņēmumi nonākuši situācijā, kad plāni, uz kuriem kādreiz tika balstīti ilgtermiņa aktīvu iegādes lēmumi, netiek izpildīti.

Tādējādi naudas plūsmas, ko pašlaik var iegūt no aktīvu izmantošanas saimnieciskā darbībā, nav pietiekamas, lai atgūtu šo aktīvu uzskaites (bilances) vērtību. Līdz ar to Latvijas ekonomiskajā situācijā gandrīz ikvienam uzņēmumam pastāv paaugstināts aktīvu vērtības samazināšanās risks.

Gan LR „Gada pārskatu likums”, gan Latvijas grāmatvedības standarts (LGS) Nr.7 „Pamatlīdzekļi”, gan citi standarti nosaka obligātu zaudējumu no aktīvu bilances vērtības samazināšanās atzīšanu. Prasība attiecas uz visām aktīvu grupām. Praksē, ja uzņēmuma bilancē ir apgrozāmie līdzekļi – debitori vai krājumi - kuru vērtība ir lielāka nekā faktiski iespējams atgūt, uzņēmums bieži izpilda prasību minētos aktīvus norakstīt līdz atgūstamajai vērtībai. Bet, diemžēl, ja līdzīga situācija vērojama ilgtermiņa aktīvu daļā, prasība biežāk netiek pildīta un bilancē tiek parādītas vērtības, kuru nav, proti, atspoguļota līdzekļu vērtība, no kuras nākotnē nav sagaidāms saimnieciskais labums.

Bet diemžēl, ne vienā Latvijas Republikas normatīvajā aktā nav precizēts, kādā veidā ir jāveic ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaude.

Ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaudes nepietiekamais skaidrojums Latvijas likumos un grāmatvedības standartos tomēr nav pamatots iemesls, lai šādu pārbaudi neveiktu. Neatkarīgi no novērtējuma metodes (Latvijā: iegādes izmaksu metode vai pārvērtēšanas metode), ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās noteikšanu, grāmatvedības uzskaiti un uzrādīšanu finanšu pārskatos skaidro 36.SGS „Aktīvu vērtības samazināšanās”.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanos un izstrādāt priekšlikums „PENTARS” grupas uzņēmumu un citu uzņēmumu vadībai attiecībā uz ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaudes veikšanu.

Izstrādātā mērķa sasniegšanai tika noteikti šādi uzdevumi:

- 1) noteikt pazīmes, kas liecina par aktīvu vērtības samazināšanos;
- 2) izpētīt aktīvu atgūstamās summas novērtēšanas metodes, diskonta likmes izmantošanu;
- 3) izpētīt naudu ienesošo vienību noteikšanas pazīmes;

- 4) veikt nemateriālās vērtības samazināšanās īpatnību izpēti;
- 5) izpētīt zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanas, novērtēšanas un apvēršanas metodes;
- 6) apkopot nepieciešamās informācijas atklāšanu gada pārskatā;
- 7) veikt „PENTARS” grupas uzņēmumu aktīvu vērtības samazināšanas pārbaudi.
- 8) izstrādāt priekšlikumus „PENTARS” grupas uzņēmumu un citu uzņēmumu vadībai attiecībā uz ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaudes veikšanu.

Maģistra darba struktūru veido trīs nodaļas:

- 1) Pirmajā nodaļā tiek detalizēti pētīts ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās teorētiskais aspekts, jo Latvijas Republikas normatīvie akti nedod pietiekamo skaidrojumu šim jautājumam;
- 2) Otrajā nodaļā ir sniegts „PENTARS” grupas uzņēmumu raksturojums;
- 3) Trešajā nodaļā ir veikta „PENTARS” grupas uzņēmumu ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaude, lai, balstoties uz praktisko piemēru, izstrādāt priekšlikumus PENTARS grupas uzņēmumu un citu uzņēmumu vadībai attiecībā uz vērtības samazināšanās pārbaudes veikšanu.

Maģistra darba ietvaros ir veikta vērtības samazināšanās pārbaude sekojošiem uzņēmumu aktīviem:

- 1) SIA „PENTAPORS” pamatlīdzekļi;
- 2) SIA „PENAREM” pamatlīdzekļi;
- 3) SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašumi;
- 4) SIA „PENTARS” līdzdalība radniecīgo uzņēmumu kapitālā.

Maģistra darba pētījuma periods ir no 2008.gada līdz 2009.gadam, jo „PENTARS” grupa tika izveidota 2008.gadā, kā arī vērtības samazināšanās pārbaude tiek veikta pārskata periodam, maģistra darba ietvaros t.i. 2009.gadam.

Maģistra darbā ir izmantoti normatīvie dokumenti, kas ir spēkā uz 2010. gada maiju.

Maģistra darbs izstrādāts pamatojoties uz speciālo literatūru, publikācijām periodiskajos izdevumos, kā arī uz Latvijas Republikas likumiem un Starptautiskajiem Grāmatvedības un Finanšu Pārskatu standartiem, kas attiecas uz aktīva vērtības samazināšanos.

Kā arī maģistra darbā tika izmantoti „PENTARS” grupas uzņēmumu un starptautiskās auditorfirmas publicētie un nepublicētie dati. Lai saglabātu nepublicēto datu konfidencialitāti uzņēmumu nosaukumi ir izmainīti.

Visi faktiskie materiāli ir ņemti no „PENTARS” grupas uzņēmumu gada pārskatiem un nepublicētiem datiem, tādēļ atsaucies darba tekstā par tiem nav dotas.

Darba kopapjoms ir 80 lpp. Darba saturā ir iekļautas 24 tabulas, 5 attēli un pievienoti 3 pielikumi.

Darbā lietotie saīsinājumi:

SGS – Starptautiskais Grāmatvedības standarts;

SFPS – Starptautiskais Finanšu Pārskatu standarts;

WACC – vidējās svērtās kapitāla izmaksas (weighted average cost of capital).

1. AKTĪVU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. AKTĪVU IDENTIFICĒŠANA, KURU VĒRTĪBA IESPĒJAMS IR SAMAZINĀJUSIES

Latvijas grāmatvedības standarts Nr.7 „Pamatlīdzekļi” un Gada pārskatu likums nosaka, ka uzņēmumam ir obligāti jāatzīst ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazinājumu, tajā pašā laikā neviena no Latvijas likumdošanas aktiem nav norādīts, kā to veikt praktiski. Detalizētāka informācija par aktīvu vērtības samazināšanās ir pieejama Starptautiskā grāmatvedības standartā (SGS) Nr.36 „Aktīvu vērtības samazināšanās”. 36.SGS piemēro, veicot visu aktīvu vērtības samazināšanās pārbaudi, izņemot:

- 1) krājumi (2.SGS „Krājumi”);
- 2) aktīvi, kas veidojas no būvlīgumiem (11.SGS „Būvlīgumi”);
- 3) atliktā nodokļa aktīvi (12.SGS „Ienākuma nodokļi”);
- 4) aktīvi, kas rodas no darbinieku pabalstiem (19. SGS „Darbinieku pabalsti”);
- 5) finanšu aktīvi, kas ietilpst 39.SGS „Finanšu instrumenti: atzīšana un novērtēšana” (derivatīvi, finanšu instrumenti, kas tiek novērtēti patiesā vērtībā, hedžinga instrumenti, u.c.);
- 6) ieguldījuma īpašums, ko novērtē pēc tā patiesās vērtības (40. SGS „Ieguldījuma īpašums”);
- 7) bioloģiskie aktīvi (41.SGS „Lauksaimniecība”);
- 8) atliktās iegādes izmaksas un nemateriālie aktīvi, kas rodas no apdrošinātāja līgumā paredzētajām tiesībām, saskaņā ar apdrošināšanas līgumiem, kas ietverti 4. SFPS „Apdrošināšanas līgumi” darbības jomā;
- 9) neapgrozāmos aktīvus (vai atsavināmās grupas), kas klasificēti kā turēti pārdošanai saskaņā ar 5. SFPS „Pārdošanai turēti neapgrozāmi aktīvi un pārtrauktas darbības”.

Uzņēmumam ir jāpārlicinās, ka aktīva uzskaites vērtība nepārsniedz tā atgūstamo vērtību. Ja aktīva uzskaites vērtība pārsniedz vērtību, ko iespējams atgūt lietojot šo aktīvu vai pārdodot to (atgūstāmo vērtību), tad uzņēmumam ir jāatzīst zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās. Zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās ir summa, par kuru aktīva vai naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība pārsniedz to atgūstamo vērtību. No definīcijas var secināt, ka katra finanšu gada beigās ir jānosaka katra aktīva atgūstamā vērtība, lai identificētu vai tā nav mazākā par uzskaites vērtību. Bet normālos apstākļos nav iespējams, ka daudziem ilgtermiņa ieguldījumiem būtu jāatzīst vērtības samazināšanos. Līdz ar to, lai identificētu

aktīvus, kuru vērtība varētu būt samazinājusies, katrā bilances datumā uzņēmuma vadībai ir jānovērtē, vai pastāv kādas pazīmes, kas liecinātu par iespējamu aktīva vērtības samazināšanos.

Ir divu veidu pazīmes, kas varētu liecināt par iespējamo aktīva vērtības samazināšanos, t.i. ārējie informācijas avoti un iekšējie informācijas avoti.

Ārējie informācijas avoti:

1. aktīva tirgus vērtība pārskata perioda samazinājusies vairāk, nekā to varētu paredzēt parastas lietošanas dēļ. Piemērs šai pazīmei ir nekustāmā īpašuma tirgus;
2. ievērojamas nelabvēlīgās izmaiņas pārskata periodā ir notikušas tehnoloģiskajā, tirgus, ekonomiskajā vai juridiskajā vidē, kurā darbojas uzņēmums vai tirgū, kam ir piesaistīts konkrēts aktīvs;
3. tirgus procentu likmju vai arī citu ieguldījumu atdeves tirgus likmju palielināšanās. Tā ietekmēs diskonta likmi, kas ir lietota aktīva lietošanas vērtības aprēķinā;
4. uzņēmuma aktīvu neto uzskaites vērtība pārsniedz tā tirgus kapitalizāciju (pamatkapitāla tirgus vērtība).

Iekšējie informācijas avoti:

1. ir pierādījumi par aktīva novecošanos vai fiziskiem bojājumiem;
2. pārskata periodā ir notikušas izmaiņas, kas nelabvēlīgi ietekmē uzņēmumu vai arī šādas izmaiņas notiks tuvākajā laikā, un uzņēmums plāno pārtraukt vai pārstrukturēt darbību. Tā rezultātā aktīvs, uz kuru attiecas izmaiņas, vairs netiks izmantots, tiks atsavināts pirms iepriekš paredzētā laika, tam tiks pārskatīts lietderīgās lietošanas laiks vai bezgalīgs lietošanas laiks tiek noteikts kā galīgs (zemei). Tās var būt:
 - a) aktīva dīkstāve;
 - b) plāni pārtraukt vai pārstrukturēt darbību, kurā iesaistīts konkrētais aktīvs;
 - c) plāni atsavināt aktīvu pirms paredzētā datuma;
 - d) aktīva lietderīgas izmantošanas laika pārvērtēšana uz noteikto, nevis nenoteikto.
3. ja uzņēmumā tiek sagatavoti finanšu budžeti, tad pierādījumi, kas liecina, ka aktīva saimnieciskās darbības rezultāti ir vai būs sliktāki, kā noteikts iepriekš, ir šādi:
 - a) naudas plūsmas aktīvu iegādei vai tā ekspluatācijai un uzturēšanai ievērojami pārsniedz budžetā paredzētās;
 - b) faktiskā naudas plūsma vai pamatdarbības rezultāts, ko rada aktīvs, ir ievērojami sliktāks, nekā budžetā paredzēts;

- c) būtiska budžetā paredzēto naudas plūsmu vai peļņas no pamatdarbības samazināšanās vai zaudējumu palielināšanās, ko rada aktīvs.

Uzņēmums var konstatēt arī citas pazīmes, kas liecina, ka aktīva vērtība var būt samazinājusies. Teorētiski, ja tiek konstatēta vismaz viena pazīme, kas liecina par to, ka ilgtermiņa aktīvu bilances vērtība varētu būt samazinājusies, noteikti ir jāveic aktīvu vērtības samazināšanās pārbaude. Bet praksē, uzņēmums var neveikt vērtības samazināšanās pārbaudi, ja izpildās apakš minētais nosacījums. Ja iepriekšējā periodā tika veikta aktīva vērtības samazināšanās pārbaude, kurā tika konstatēts, ka aktīva uzskaites vērtība bija ievērojami zemāka par tā atgūstamo vērtību un pārskata gada notikumi nebija tik nopietni, lai novērstu starpību starp iepriekšējā periodā konstatēto atgūstamo vērtību un uzskaites vērtību, tad uzņēmums pārskata periodā var neveikt vērtības samazināšanas pārbaudi. Tāpat ir gadījumā, ja iepriekšējā periodā tika konstatēts, ka kāda konkrēta aktīva atgūstamā vērtība nav jūtīga pret aktīvu vērtības samazināšanas indikatoriem.

Svarīgi, ka neatkarīgi no tā, vai uzņēmumā ir kādas vērtības samazināšanās pazīmes, uzņēmuma vadībai katru gadu ir jāpārbauda vai uzskaites vērtība nepārsniedz atgūstamo vērtību divu veidu aktīviem:

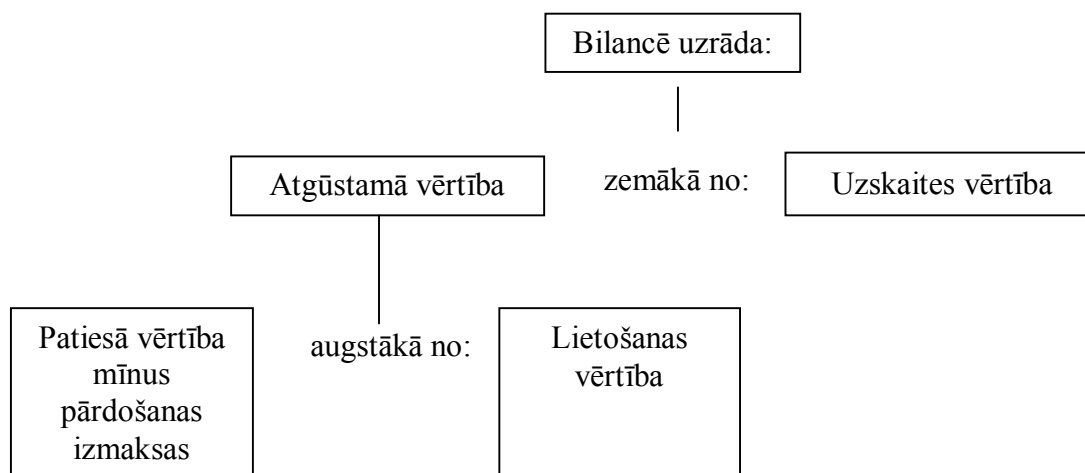
1. nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietošanas laiku un nemateriāliem aktīviem, kas vēl nav pieejami lietošanai (kapitalizētas attīstības izmaksas). Pārbaudi var veikt jebkurā laikā finanšu gada ietvaros, bet katru gadu tas jāveic vienā un tā pašā laikā. Dažādu nemateriālo aktīvu vērtību var pārbaudīt dažādos laikos. Tomēr, ja aktīvs bija atzīts pašreizējā periodā (sākotnēji), tad šā aktīva vērtības samazināšanās ir jāpārbauda pirms pašreizējā gada perioda beigām. Vērtības samazināšanas pārbaude šāda veida aktīviem tiks detalizētāk pētīta maģistra darba 1.5. nodaļā;
2. nemateriālai vērtībai, kas iegūta uzņēmējdarbības apvienošanās rezultātā. Nemateriālās vērtības samazināšanas pārbaude tiks detalizētāk pētīta maģistra darba 1.4. nodaļā

Nemateriālā aktīva spēja rādīt pietiekamu nākotnes naudas plūsmu, lai atgūtu tā uzskaites vērtību, parasti pakļauta lielākai nenoteiktībai, kamēr aktīvs nav pieejams lietošanai, nekā pēc tām. Tāpēc 36. SGS nosaka, ka uzņēmumam vismaz reizi gadā jāpārbauda šāda aktīva uzskaites vērtība.

Ja ir pazīmes, ka aktīva vērtība var būt samazinājusies, tas var liecināt arī par to, ka jāpārskata un jākorrigē atlikušais lietderīgas izmantošanas laiks, nolietojuma metode vai aktīva atlikusī vērtība, pat tad, ja aktīvam neatzīst zaudējumus no vērtības samazināšanās.

1.2. ATGŪSTAMĀS SUMMAS NOVĒRTĒŠANA

Bilancē aktīvu uzrāda zemākajā no uzskaites vērtības un atgūstamās vērtības. Aktīva atgūstamā vērtība ir lielāka summa no aktīva vai naudu ienesošās vienības patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas vai arī tā lietošanas vērtības (skat. 1.1.attēlu)

1.1. attēls. Aktīva vērtības noteikšana

Patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas ir summa, ko uzņēmums var iegūt, pārdodot šo aktīvu vai naudu ienesošo vienību darījumā ar nesaistītām, bet informētām un ieinteresētām pusēm, atskaitot atsavināšanas izmaksas. Pie pārdošanas izmaksām var pieskaitīt visas papildizmaksas, ko var attiecināt uz aktīva atsavināšanu, neskaitot finanšu izmaksas un ienākuma nodokļa izdevumus.

Savukārt aktīva vai naudas ienesošo vienību lietošanas vērtība ir nākotnes naudas plūsmas pašreizējā vērtība, ko ir paredzēts iegūt no aktīva vai naudas ienesošās vienības lietošanas laikā un no aktīva atsavināšanas tā lietderīgas lietošanas laikā. Ir ļoti daudz nenoteiktību nosakot aktīva lietošanas vērtību, izvēloties diskonta likmi, jo nav vienotās metodoloģijas, kurai varētu sekot. Šīs jautājums detalizētāk tiks pētīts zemāk.

Piemērs

Jānosaka pamatlīdzekļa atgūstamā vērtība, ja pamatlīdzekļa uzskaites vērtība ir 15 000 latu; patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas - 16 000 latu; lietošanas vērtība — 12 000 latu. Pamatlīdzekļa atgūstamā vērtība ir augstākā no patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas un lietošanas vērtības, kas ir 16 000 latu. Bilancē pamatlīdzeklis jāatspoguļo zemākajā vērtībā no patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas un uzskaites vērtības, t.i. 15 000 latu. Vērtības samazināšanās nav konstatēta.

Ne vienmēr ir nepieciešams noteikt abas augstāk minētās vērtības. Ja viena no tām ir augstāka par aktīva uzskaites vērtību, tas nozīmē, ka aktīva vērtība nav samazinājusies, un nav nepieciešams noteikt otro.

Ir arī citi gadījumi, kad var noteikt tikai vienu no vērtībām (patieso vērtību vai lietošanas vērtību). Ja patiesā vērtība būtiski neatšķiras no lietošanas vērtības, tad patiesā vērtība var būt pieņemta, ka atgūstamā un uzņēmumam nav nepieciešams noteikt lietošanas vērtību. Piemēram, ja uzņēmuma vadība tuvākajā laikā plāno norakstīt aktīvu, tad naudas ieplūšana no šī aktīva izmantošanas būs ļoti maza, ja vispār būs.

Ne vienmēr var noteikt aktīva patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas, ja aktīvs netiek tirgots aktīvā tirgū, jo dažreiz nav pamata, saskaņā ar kuru varētu ticami aplēst summu, ko ir iespējams iegūt, pārdodot aktīvu nesaistītai, bet informētai un darījumā ieinteresētai pusei. Šajā gadījumā uzņēmums var izmantot aktīva lietošanas vērtību, kā atgūstamo vērtību.

Atgūstamo vērtību nosaka vai atsevišķam aktīvam, vai arī gadījumā, kad aktīvs rāda ienākošas naudas plūsmas kopā ar citu aktīvu vai aktīvu grupu, naudas ienesošai vienībai, kurai šis aktīvs pieder (detalizētāk par naudas ienesošo vienību ir izskatīts maģistra darba 1.3 nodaļā).

Patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas

Vislabākais pierādījums aktīva patiesai vērtībai mīnus pārdošanas izmaksas ir saistošā pārdošanas līgumā ar nesaistīto ieinteresēto pusi noteiktā cena, kas ir koriģēta ar izmaksām, ko var tieši attiecināt uz pārdošanu. Par saistošu līgumu, piemēram, var uzskatīt nesaistītas puses attiecīgā aktīva pirkuma piedāvājumu, kurā ir iekļauta pirkuma cena. Bet, ja šāda veida piedāvājums uzņēmumam ir, tad var secināt, ka uzņēmumam ir izredzes pārdot šo aktīvu, un bilancē aktīvam jābūt pārklasificētam uz posteni pārdošanai turētie ilgtermiņa ieguldījumi.

Proti, ja uzņēmumam nav izredzes pārdot aktīvu, tad tāds saistošais līgums nebūs pieejams. Ja nav saistoša pārdošanas līguma, taču aktīvu tirgo aktīvā tirgū, tad šī vērtība būs aktīva tirgus cena, no tās atskaitot atsavināšanas izmaksas. Aktīvs tirgus ir tirgus, kurā pastāv šādi apstākļi:

- 1) tirgū tirgotie priekšmeti ir viendabīgi;
- 2) parasti jebkurā laikā var atrast ieinteresētus pircējus un pārdevējus;
- 3) cenas ir sabiedrībai pieejamas.

Aktīvs tirgus pastāv lielai daļai pamatlīdzekļu, kas nav izgatavoti speciāli konkrēta uzņēmuma vajadzībām. Aktīva tirgus cena parasti ir pašreizējā piedāvātā cena. Ja pašreizējās piedāvātās cenas nav, var noderēt pēdējā darījumā izmantotā cena, ja laikā no darījuma datumam līdz datumam, kurā tiek veikta aplēse, nav notikušas nozīmīgas saimniecisko apstākļu izmaiņas.

Ja nav ne saistoša pārdošanas līguma, ne aktīva tirgus, tad labākā informācija patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas noteikšanai būs līdzīgu aktīvu pārdošanas cena darījumā starp nesaistītām pusēm tajā pašā nozarē, kur tos lieto uzņēmums, turklāt tā nedrīkst būt piespiedu pārdošana. Lai paļautos uz darījumu, tajā jāizpildās dažiem nosacījumiem:

- 1) darījumam ir jānotiek līdzīgā nozarē, ja vien aktīvs nav vispārējs un nozare, kurā darbojas pircējs nevar ietekmēt aktīva vērtību;
- 2) aktīvam jābūt tādām pašām pēc īpašībām un stāvokļa;
- 3) uzņēmumam jādarbojas tādos pašos ekonomiskajos apstākļos, kādos darbojas pārdevējs aktīva pārdošanas brīdī.

Kā jau bija minēts augstāk, piespiedu pārdošanas darījumi nebūs patiesajā vērtībā, piemēram, pamatlīdzekļu pārdošanas vērtība, likvidējot uzņēmumu.

Ne vienmēr var paļauties uz vienu darījumu tirgū. Ja uzņēmums nevar parādīt, ka viens darījums tirgū ir pietiekami uzticams pierādījums aktīva patiesai vērtībai mīnus pārdošanas izmaksas, tad šis darījums var būt viens no avotiem, kas var apstiprināt patieso vērtību. Tomēr vairāk tas attiecās uz naudas ienesošām vienībām, jo tirgus darījumi individuāliem aktīviem biežāk atbilst augstāk minētiem nosacījumiem.

Atsavināšanas izmaksas, kas nav izmaksas, kuras jau ir atzītas par saistībām, atskaita, nosakot patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas. Šīs izmaksas ir, piemēram, tiesu izdevumi, aktīva pārvietošanas izmaksas un tiešās papildizmaksas, kas saistītas ar aktīva sagatavošanu pārdošanai. Tomēr darba attiecību izbeigšanas pabalsti (kā tie definēti 19. SGS *Darbinieku pabalsti*) un izmaksas, kas saistītas ar darbības sašaurināšanu vai reorganizāciju pēc aktīva atsavināšanas, nav uzskatāmas par tiešām papildizmaksām, kas attiecināmas uz aktīva atsavināšanu.

Lietošanas vērtība

Aktīvu lietošanas vērtības aprēķinā ir jāatspoguļo sekojošie elementi [4]:

- 1) Nākotnes naudas plūsmu aplēse, ko uzņēmums paredz iegūt no aktīva izmantošanas;
- 2) Gaidāmās šo nākotnes naudas plūsmu apjoma vai laika iespējamās izmaiņas;
- 3) Naudas vērtība laikā, kuru izsaka pašreizējā tirgus riska brīva procentu likme;
- 4) Cena par aktīvam piemītošo nenoteiktību;
- 5) Citi faktori – tādi kā nelikviditāte, ko tirgus dalībnieki varētu atspoguļot izcenojumos, nākotnes naudas plūsmās, ko uzņēmums paredz iegūt no aktīva.

Uzņēmumam aprēķinā ir jāaplēš nākotnes ienākošās un izejošās naudas plūsmas, kas izriet no ilgstošas aktīva lietošanas un tā atsavināšanas lietošanas perioda beigās, pielietojot atbilstīgu diskonta likmi attiecībā uz šīm nākotnes naudas plūsmām. Augstākminētie 2., 4. un

5. elementi parasti aprēķinā tiek atspoguļoti kā nākotnes naudas plūsmas korekcijas vai tā diskonta likmes korekcijas. Neatkarīgi no tā, kādu pieeju uzņēmuma vadība izvēlēsies lai atspoguļotu nākotnes naudas plūsmas laika un apjoma izmaiņu prognozes, rezultātā ir jāatspoguļo prognozētā nākotnes naudas plūsmu pašreizējā vērtība, kas ir visu iespējamo rezultātu vidējais svērtais.

Nākotnes naudas plūsmas aplēse

Lai aprēķinātu lietošanas vērtību, uzņēmumam ir jāaplēš nākotnes naudas plūsmu no aktīva izmantošanas un jāapsver iespējamās laika un apjoma izmaiņas. Nosakot nākotnes naudas plūsmu, uzņēmumam ir jāizpilda sekojošus nosacījumus:

- 1) naudas plūsmu prognožu pamatā jābūt saprātīgiem un pamatojamiem pieņēmumiem, kas atspoguļo vadības precīzāko aplēsi par to saimniecisko apstākļu kopumu, kuri pastāvēs aktīva atlikušajā lietderīgās lietošanas laikā. Lielāka nozīme jāpiešķir ārējiem pierādījumiem (piemēram, noslēgtajiem ilgtermiņa līgumiem par preču realizāciju)
- 2) naudas plūsmu prognožu pamatā jābūt jaunākajam, vadības apstiprinātajam finanšu budžetam/prognozēm, bet tam jāizslēdz jebkuras prognozētās nākotnes ienākošās vai izejošās naudas plūsmas, kas varētu rasties no nākotnes darbību pārstrukturēšanas vai no aktīvu darbības uzlabošanas, vai veicināšanas. Uz šiem budžetiem/prognozēm pamatotām naudas plūsmas prognozēm ir maksimāli jāaptver piecu gadu periods. Ilgāku laika periodu uzņēmuma vadībai ir jābūt spējīgai pamatot;
- 3) jāaplēš naudas plūsmas prognozes, kas pārsniedz jaunākajos budžetos/prognozēs aptverto laika periodu, veicot uz budžetiem/prognozēm balstīto prognožu ekstrapolāciju, nākamajiem gadiem, izmantojot nemainīgu vai samazinošos pieauguma likmi, ja vien nevar pamatot pieaugošas likmes lietošanu. Šā pieauguma likme nedrīkst pārsniegt ilgtermiņa vidējo pieauguma likmi produkcijai nozarē, valstī vai valstīs, kurās uzņēmums darbojas, vai arī likmi tirgū, kurā attiecīgo aktīvu izmanto, ja vien nevar pamatot augstākas likmes lietošanu. [4]

36. SGS detalizētāk izskaidro uzņēmuma vadības atbildību attiecībā uz naudas plūsmas aplēsi. Uzņēmuma vadībai ir jānodrošina to, ka pieņēmumi, uz kuriem balstās naudas plūsmu prognozes ir tādi paši kādi bija izmantoti iepriekšējo periodu prognožu/budžetu noteikšanā. Kā arī iepriekšējo periodu naudas plūsmu prognozes bija īstenotas, t.i. nebija nozīmīgo atšķirību starp prognozētiem un faktiskajiem rezultātiem. Ja tomēr pastāvēja nozīmīgas

atšķirības, tad izvērtējot atšķirību iemeslus, vadībai tās jāņem vērā. Protams, vadībai ir jāņem vērā arī apstākļi, kas nepastāvēja, tajā brīdī, kad radās tie faktiskie rezultāti.

Vadības aplēses par nākotnes naudas plūsmām tiek balstītās uz jaunākajiem budžetiem vai prognozēm maksimāli piecu gadu periodam, jo detalizēti, precīzi formulēti un ticami nākotnes naudas plūsmu budžeti vai prognozes periodiem, kas pārsniedz piecus gadus parasti nav pieejami. Tomēr, ja vadība ir pārliecināta, ka tās prognozes ir ticamas un balstoties uz iepriekšējo pieredzi var to pierādīt, tad tā var izmantot arī garāku periodu.

Lai iegūtu aktīva atgūstamo vērtību, nākotnes budžetu vai prognozi piecu gadu periodam ekstrapolē līdz aktīva lietderīgas izmantošanas laika beigām, lietojot nākamajiem gadiem attiecīgu pieauguma likmi. Likme ir nemainīga, samazinās, vai arī tā var būt negatīva vai vienāda ar nulli. Ja uzņēmumam ir objektīva informācija par produkcijas vai nozares attīstības modeļiem dzīves cikla laikā, likmes pieaugums arī ir pieļaujams.

Tikai retos apstākļos ir pieļaujama pieaugošās likmes izmantošana, jo gandrīz neiespējami, ka pieaugošā likme saglabāsies periodā lielākā par pieciem gadiem. „Piecu gadu likums” ir balstīts uz vispārējo ekonomisko teoriju, kas postulē, ka pieauguma likme lielākā par vidējo var būt sasniedzama tikai īstermiņa periodā. Jo labvēlīgos apstākļos tirgū iesaistīsies konkurenti, kas, savukārt, ierobežos pieaugumu un veicinās pieauguma likmes samazināšanās, attiecībā pret vidējo likmi ekonomikā kopumā. Tādēļ uzņēmumiem ilgākā laika posmā (piemēram, 20 gados) būs grūti pārsniegt vidējo sākotnējo pieauguma likmi produkcijai, nozarē, valstī vai valstīs, kurās uzņēmums darbojas, vai arī tirgū, kurā izmanto aktīvu.

Nākotnes naudas plūsmai jāiekļauj sevī:

- 1) ienākošo naudas plūsmu prognozes saistībā ar ilgstošu aktīva lietošanu;
- 2) izejošo naudas plūsmu prognozes, kuras nepieciešamas, lai radītu naudas ieplūdi ilgstošas aktīva lietošanas rezultātā (tajā skaitā izejošas naudas plūsmas, lai sagatavotu aktīvu lietošanai) un kuras var tieši attiecināt, vai pamatoti un konsekventi iedalīt attiecīgajam aktīvam;
- 3) neto naudas plūsmas, ja tādas ir, kuras jāsaņem (vai jāmaksā) no aktīva atsavināšanas tā lietderīgās lietošanas laika beigās.

Nākotnes naudas plūsmu var aplēst, ņemot vērā cenu izmaiņas – inflāciju, vai arī pamatojoties uz stabilām cenām. Nākotnes naudas plūsmu aplēses un diskonta likme atspoguļo konsekventus pieņēmumus par cenas pieaugumu sakarā ar vispārīgo inflāciju. Tādēļ, ja diskonta likmē ņemts vērā cenas pieaugums sakarā ar vispārīgo inflāciju, nākotnes naudas plūsmas aplēš nominālā izteiksmē. Ja diskonta likmē nav ņemts vērā cenas pieaugums sakarā ar vispārīgo inflāciju, nākotnes naudas plūsmas aplēš reālā izteiksmē, lai izslēgtu

inflācijas efektu (taču, ņemot vērā specifiskus nākotnes cenu pieaugumus vai samazinājumus).

Lai izvairītos no dubultas uzskaites, nākotnes naudas plūsmu aplēses neietver:

- 1) ienākošās naudas plūsmas no tādiem aktīviem, kas rada ienākošās naudas plūsmas, bet kuras, lielā mērā, nav atkarīgas no pārbaudāmā aktīva rādītām ienākošām naudas plūsmām (piemēram, tādi finanšu aktīvi kā debitoru parādi);
- 2) izejošās naudas plūsmas, kas saistītas ar pienākumiem, kas atzīti par saistībām (piemēram, parādi kreditoriem, pensijas vai uzkrājumi).

Izejošo naudas plūsmu prognoze iekļauj sevī aktīva ikdienas apkalpošanu, kā arī pieskaitāmās izmaksas, kas var būt tieši un pamatoti attiecināmās konkrēta aktīva vai naudu ienesošas vienības lietošanai. Ka arī pus pabeigtā aktīva izejošā naudas plūsmā ir jāiekļauj izmaksas, kas ir nepieciešamas, lai pabeigtu to.

Galvenais nosacījums ir, ka nākotnes naudas plūsmai ir jābūt aktīva prognozei tā pašreizējā vērtībā. Nākotnes naudas plūsmu aplēses ietver nākotnes izejošās naudas plūsmas, kas nepieciešamas, lai uzturētu saimniecisko ieguvumu tādā līmenī, kurā uzņēmums sagaida no aktīva tā pašreizējā stāvoklī. Līdz ar to nākotnes naudas plūsmu aplēsē nedrīkst iekļaut nākotnes ienākošās un izejošās naudas plūsmas, kas paredzamas saistībā ar:

- 1) aktīva turpmāko pārstrukturēšanu, ko uzņēmums vēl nav sācis veikt, t.i. izmaksu ietaupījumus (piemēram, samazinātas personāla izmaksas, kas ir aktuālas pašreizējā ekonomiskās krīzes situācijā);
- 2) aktīva darbības uzlabošanu. T.i. nākotnes izejošās naudas plūsmas, kas nepieciešamas, lai uzlabotu vai veicinātu konkrēta aktīva darbību, kā arī saistītas ienākošās naudas plūsmas, kuras radīsies šo izejošo plūsmu rezultātā.

Ja tomēr uzņēmums jau apņēmis veikt pārstrukturēšanu un tas ietekmēs aktīvus, tad ienākošās un izejošās naudas plūsmās ir jāatspoguļo izmaksu ietaupījumus un citus labumus no pārstrukturēšanas, kas balstīsies uz jaunākajām prognozēm. Ka arī ir jāatspoguļo tās izmaksas, kas ir nepieciešamas, lai veiktu pārstrukturēšanu.

36.SGS arī nosaka, kamēr uzņēmumam pastāv izmaksas saistītas ar aktīva darbības uzlabošanu vai pastiprināšanu, nākotnes ienākošā naudas plūsmā neiekļauj labumus, ko gūs no tās. No augstāk minētā izriet, ka, ja veicot aktīva vērtības samazināšanas pārbaudi, ir secināts, ka aktīva atgūstamā vērtība ir zemākā par to uzskaites vērtību, un aktīva vērtība ir jāsamazina, pat ja uzņēmuma vadība pieņēma lēmumu veikt aktīva uzlabojumus, lai aktīva vērtības samazināšanās nepastāvētu, zaudējumus no aktīva vērtības samazināšanās ir jāatzīst. Pēc tam, kad uzlabojumi tiks veikti, zaudējumi no aktīva vērtības samazinājuma var būt

apvērsti par atbilstošu summu (Zaudējumus no vērtības samazināšanās un to apvērsi autore pētīs maģistra darba 1.7.nodaļā).

Ļoti svarīgi lietošanas vērtības pārbaudē ir jauni ieguldījumi aktīvā, īpaši tādos objektos, kā, piemēram, viesnīca vai rūpnīca. Naudas plūsmas nākotnē iekļaus sevī ieņēmumus, pašizmaksu, administrācijas un citas izmaksas. Tam arī obligāti jāiekļauj sevī kapitāla izmaksas. Tos, kas ir nepieciešami, lai uzturētu naudas ienesošu vienību tādā stāvoklī, lai funkcionētu atbilstoši prognozēm. Ja aktīvs sastāv no vairākām sastāvdaļām ar atšķirīgu lietošanas laiku (no komponentēm), sastāvdaļu ar īsāku lietošanas laiku nomaina var tikt uzskaitīta par aktīva ikdienas apkalpošanu. Tas pats attiecas arī uz naudas ienesošām vienībām. Ja naudas ienesošā vienība sastāv no vairākiem aktīviem ar atšķirīgu lietošanas laiku, un katrs aktīvs ir svarīgs nepārtrauktai aktīva darbībai, tad aktīva ar īsāko lietošanas laiku nomaina var tikt uzskatīta par ikdienas apkopi.

Naudas plūsmas ārvalstu valūtā jāaplēš tajā valūtā, kurā tās radīsies un jādiskontē pēc likmes, atbilstošas šai valūtai. Pašreizējo vērtību uzņēmums pārvērš, izmantojot pašreizējo valūtas kursu lietošanas vērtības aprēķina datumā. Tas ļauj izvairīties no problēmām, saistītām ar atšķirīgām valūtas kursu likmēm, balstītām uz atšķirīgām procentu likmēm. Tādas likmes izmantošana var novest pie naudas vērtības laikā dubultās uzskaites, pirmais, diskonta likme, otrs, valūtas kursa likme. Šī metode rezultātā prasa no uzņēmuma gatavot atsevišķas naudas plūsmas dažādās valūtās, bet savienojamās vienā citā valūtā, kas ir svarīgs, bet ārkārtīgi sarežģīts uzdevums. Dažādi faktori ir jāņem vērā, ieskaitot, relatīvu inflācijas likmi, procentu likmi, kā arī atbilstošu diskonta likmi. Visa augstākminētā dēļ, ir ļoti liela kļūdas varbūtība īpaši nosakot naudas izejošo plūsmu pašreizējo vērtība, pieņemot pārāk augstu diskonta likmi. Praksē profesionālie vērtētāji var palīdzēt uzņēmumiem iegūt labu rezultātu, pieņemot, ka naudas plūsmas tiek radītas vienā valūtā, kaut arī tas var būt saņemtas vai samaksātas citā.

Diskonta likme

Ja nākotnes naudas plūsmām jābūt aplēstām un sadalītām dažādos periodos, tad to naudas plūsmu pašreizējo vērtību aprēķina diskontējot tās. Diskonta likme ir likme, kas atspoguļo pašreizējo tirgus novērtējumu naudas vērtībai laikā un aktīvam raksturīgos riskus, sakarā ar kuriem nākotnes naudas plūsmas aplēses nav koriģētas. Diskonta likmē netiek ņemta vērā uzņēmuma ienākuma nodokļa likme. Tas nozīmē, ka piemērotai diskonta likmei jābūt aplēstai likmei, kuru tirgus sagaidītu no vienāda riska ieguldījumiem. 36. SGS nosaka: „Likme, kas atspoguļo pašreizējā tirgus novērtējumu par naudas vērtību laikā un aktīvam raksturīgos riskus, ir atdeve, kāda būtu nepieciešama ieguldītājiem, ja tie izvēlētos

ieguldījumu, kura radīto naudas plūsmu summas, laiks un risks būtu tieši tāds, kādu uzņēmums plāno iegūt no aktīva.”

Tādēļ likmi aplēš no tirgus darījumiem vai tirgus likmēm, izmantojot pašreizējā tirgus darījumu likmes līdzīgiem aktīviem vai arī tāda biržas sarakstā iekļauta uzņēmuma vidējās svērtās kapitāla izmaksas (angļu val. – weighted average cost of capital, WACC), kam ir atsevišķs aktīvs (vai aktīvu portfēlis), kas kalpošanas potenciāla un risku ziņā ir līdzīgs pārbaudāmajam aktīvam. Ja tāds uzņēmums ir atrasts, tad grūtības var rasties ar vidējās svērtās kapitālo izmaksu izmantošanu, jo standarts precīzē, ka diskonta likmei jābūt neatkarīgai no kapitāla struktūras un no aktīva iegādes finansēšanas veida.

Ļoti retos gadījumos (piemēram nekustamais īpašums) var pieņemt tādas tirgus likmes. Ja tirgū nav tieši pieejamas aktīvam specifiskas likmes, uzņēmums izmanto diskonta likmes aizstājējus.

Nav viegli noteikt diskonta likmi, ko ieguldītāji pieprasītu, ja viņiem būtu jāizvēlas ieguldījumu, kura radīto naudas plūsmu summas, laiks un risks būtu tieši tāds, kādu uzņēmums plāno iegūt no aktīva. Sākumā uzņēmums varētu ņemt vērā sekojošas likmes:

- 1) uzņēmuma vidējās svērtās kapitāla izmaksas, kas noteiktas, lietojot tādas metodes kā, piemēram, kapitāla aktīvu cenu noteikšanas modelis;
- 2) uzņēmuma papildu aizņēmumu likmi;
- 3) citas aizņēmumu likmes tirgū.

Uzņēmumam, izvēloties piemērotāku diskonta likmi, jāseko sekojošām vadlīnijām:

- 1) likmi jākorģē, lai atspoguļotu tajā specifiskus riskus saistītus ar prognozētām naudas plūsmām (tādām kā valsts, valūta, cena un naudas plūsmas riski) un izslēgt riskus, kas nav svarīgi un saistīti ar prognozētām naudas plūsmām;
- 2) diskonta likmei nav jāatspoguļo tos riskus, par kuriem aplēstas nākotnes naudas plūsmas jau bija koriģētas, lai pieņēmumu ietekme netiktu uzskaitīta divreiz;
- 3) diskonta likme nav atkarīga no uzņēmuma kapitāla struktūras un veida, kā uzņēmums finansējis aktīva iegādi;
- 4) ja diskonta likmes noteikšanai tika izmantota pēc nodokļa bāze (tāda kā vidējās svērtās kapitāla izmaksas), tā jākorģē, lai atspoguļotu pirmsnodokļu likmi.
- 5) parasti uzņēmums izmanto vienotu diskonta likmi, bet ja lietošanas vērtība ir jūtīga pret risku atšķirībām dažādos periodos vai procentu likmju termiņu struktūru, uzņēmumam ir jāizmanto atsevišķas diskonta likmes dažādiem nākotnes periodiem.

Diskonta likme raksturīga aktīvam vai naudu ienesošai vienībai aptver visu periodu, kurā uzņēmums paredz ka, aktīvs vai naudu ienesošu vienība radīs ienākošo naudas plūsmu. Tā nevar būt jūtīga pret izmaiņām īstermiņa likmēs.

Uzņēmuma papildu aizņēmumu likme ietekmē diskonta likmes izvēli. Bet tas var būt tikai sākumpunkts, jo, kā jau bija minēts augstāk, diskonta likme ir neatkarīga no uzņēmuma kapitāla struktūras un veida, kā uzņēmums finansējis aktīva iegādi. Uzņēmuma papildu aizņēmumu likmi jāizmanto ļoti piesardzīgi, jo tā var, piemēram, iekļaut sevī risku, kas attiecas uz visu uzņēmumu kopumā, bet nav saistīts ar ieņēmumu no aktīva novērtējumu.

Praksē ļoti bieži uzņēmumi izmanto vidējās svērtās kapitāla izmaksas (angļu valodā – weighted average cost of capital, WACC), lai aplēstu piemērotāku diskonta likmi. Piemērots vidējo svērtu kapitāla izmaksu kalkulācijas veids ir tehniskais jautājums. Nav vienota lēmuma par kalkulācijas veidu. Diskonta likmes izvēle ir vērtības samazināšanas pārbaudes izšķiroša daļa un praksē ir gandrīz neiespējami iegūt teorētiski perfektu likmi. Tāpēc mērķis ir iegūt saprātīgu un attaisnojamu likmi.

Vidējās svērtās kapitāla izmaksas iespējams aprēķināt pēc formulas:

$$WACC = R_e * E/(E+D) + R_d(1 - T_c) * D/(E + D) [13]$$

Kur:

R_e - kapitāla izmaksas;

R_d - parāda izmaksas;

E - pašu kapitāls;

D - aizņemtais kapitāls;

$E/(E+D)$ - pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu;

$D/(E+D)$ - aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu;

T_c - uzņēmumu ienākuma nodokļa likme.

Vissarežģītāk ir noteikt kapitāla izmaksas. Viena kapitāla izmaksu noteikšanas metode ir Kapitāla aktīvu cenu noteikšanas modelis (angļu val. - *Capital asset pricing model, CAPM*). Šī metode bieži tiek izmantota praksē. Balstoties uz šo metodi, kapitāla izmaksas ir vienādas ar bezriskā ieguldījuma likmi (*risk-free rate*) plus betas (*levered beta*) un kapitāla riska uzcenojuma (*equity risk premium*) reizinājums (šīs reizinājums zemāk tiks saukts arī par Riska Prēmiju) + papildus riska faktors, ja tāds eksistē:

$$R_e = \text{bezriskā likme} + (\text{Beta} * \text{kapitāla riska uzcenojums}) + \text{papildus riska faktors} [14]$$

Lai noteiktu bezriskā ieguldījuma likmi izmanto valsts izsniegto obligāciju pastāvīgās procentu likmes (vēlams, lai obligāciju dzēšanas termiņš būtu tuvs pārbaudāmo aktīvu paredzētam lietderīgas izmantošanas laikam). Bezriskā ieguldījumu likme var būt Latvijas Bankas publicētā ilgtermiņa obligāciju likme, 1.1. tabula (skat. arī 1.pielikumu).

**Eiropas valsts obligāciju procentu likmes ar atlikušo termiņu ap desmit gadiem
par periodu no 2009.gada aprīļa līdz 2010.gada aprīlim, % [16]**

Valsts	04/09	05/09	06/09	07/09	08/09	09/09	10/09	11/09	12/09	01/10	02/10	03/10	04/10
Beļģija	3.93	4.03	4.12	3.92	3.77	3.72	3.68	3.64	3.61	3.75	3.73	3.63	3.54
Vācija	3.13	3.37	3.47	3.34	3.31	3.26	3.21	3.22	3.14	3.26	3.17	3.1	3.06
Īrija	5.34	5.27	5.73	5.45	4.92	4.91	4.77	4.82	4.88	4.83	4.73	4.53	4.76
Griekija	5.5	5.22	5.33	4.89	4.52	4.56	4.57	4.84	5.49	6.02	6.46	6.24	7.83
Spānija	4.01	4.06	4.25	4.01	3.79	3.81	3.78	3.79	3.81	3.99	3.98	3.83	3.9
Francija	3.66	3.8	3.9	3.73	3.59	3.59	3.56	3.56	3.48	3.52	3.5	3.44	3.4
Itālija	4.36	4.42	4.61	4.37	4.12	4.09	4.1	4.06	4.01	4.08	4.05	3.95	4
Kipra	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6	4.6
Luksemburga	4.54	4.59	4.74	4.46	4.15	3.94	3.85	3.87	3.8	3.76	3.69	3.6	-
Malta	4.63	4.71	4.79	4.61	4.51	4.49	4.44	4.45	4.41	4.5	4.49	4.33	4.18
Nīderlande	3.77	3.85	3.96	3.76	3.61	3.58	3.53	3.52	3.44	3.47	3.36	3.37	3.32
Austrija	4.04	4.1	4.32	4.04	3.76	3.75	3.65	3.6	3.61	3.75	3.66	3.53	3.48
Portugāle	4.53	4.29	4.5	4.25	3.95	3.94	3.85	3.8	3.91	4.17	4.56	4.31	4.78
Slovēnija	4.77	4.76	4.69	4.33	4.07	3.96	3.86	3.87	3.91	4	3.84	3.94	3.94
Slovākija	4.93	5.03	5.08	5.04	4.9	4.65	4.33	4.23	4.12	4.11	4.08	4.01	3.93
Somija	3.78	3.91	3.98	3.77	3.63	3.62	3.57	3.53	3.46	3.49	3.38	3.26	3.36
Bulgārija	7.24	7.08	7.3	7.56	7.77	7.45	7.08	6.53	6.61	6.65	6.05	5.82	5.94
Čehijas republika	5.25	5.06	5.45	5.41	5.09	5.01	4.5	4.19	3.98	4.28	4.33	4.02	3.84
Dānija	3.5	3.62	3.76	3.74	3.6	3.65	3.6	3.62	3.53	3.57	3.5	3.4	3.34
Latvija	11.15	11.09	12.75	12.75	12.81	13.27	13.51	13.75	13.75	13.76	13.62	10.54	10.13
Lietuva	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	14.5	9.1	8.15	7.15	5.15	5.15
Ungārija	10.63	10.01	10.15	8.81	8.4	7.91	7.45	7.37	7.69	7.62	7.69	7.16	6.57
Polija	6.19	6.31	6.34	6.19	6.08	6.17	6.15	6.14	6.22	6.13	6.09	5.72	5.57
Rumānija	9.77	8.32	11.26	11.46	11.46	11	9.13	8.24	8.66	9.05	7.92	7.11	6.97
Zviedrija	3.18	3.57	3.62	3.37	3.45	3.38	3.25	3.27	3.24	3.37	3.28	3.2	3.14
Lielbritānija	3.16	3.41	3.52	3.55	3.45	3.42	3.34	3.46	3.6	4.01	4.02	3.98	3.97

Kapitāla riska uzcenojums (*equity risk premium*) ir starpība starp paredzamās peļņas līmeni un bezriskā aktīvu peļņas likmi. Tā ir atlīdzība investoram par tādu aktīvu turēšanu, kuru risks ir lielāks par valsts obligāciju turēšanas risku. Kapitāla riska uzcenojumi arī tiek publicēti publiski pieejamos avotos [20].

- 1) aprēķināt paredzamo akciju atdevi;
- 2) novērtēt paredzamo valsts obligāciju atdevi;
- 3) aprēķināt starpību.

Vissarežģītākais ir pirmais solis, jo ir sarežģīti (ja ne neiespējami) aprēķināt paredzamo akciju atdevi. Ir divas paredzamās akciju atdeves prognozēšanas metodes [15]:

- 1) uz peļņu balstīta pieeja:
 $k = S / P$, kur
 k = paredzama akciju atdeve
 S = peļņa uz vienu akciju
 P = akcijas cena
- 2) uz dividendēm balstīta pieeja:
 $k = I / P + g$, kur
 k = paredzama akciju atdeve
 I = dividendes uz vienu akciju
 P = akcijas cena
 g = dividenžu pieaugums

Kā jau bija minēts augstāk, aprēķināt akciju atdevi ir sarežģīti, nepieciešamas informācijas nepietiekamības dēļ. Līdz ar to ir sarežģīti aprēķināt arī kapitāla riska ucenojumu. Bieži vien ar tāda veida aprēķiniem nodarbojas profesionālie vērtētāji. Uzņēmumi var aprēķinam var izmantot, piemēram, Damodaran

Beta ir koeficients, kas atspoguļo, kā svārstības tirgū ietekmē vērtspapīra atdevi. Investīcijas uzņēmumā, kura akciju kursam ir lielas svārstības, ir visriskantākās, un pretēji. Beta koeficients tirgum kopumā ir 1. Tātad, ja kādam uzņēmumam beta koeficients ir 1, tas nozīmē, ka tā kopējā ienesīguma svārstības ir korelācijā ar ienesīguma svārstībām tirgū kopumā, tā sistemātiskais risks līdzinās tirgus caurmēra riskam. Uzņēmuma, kura beta koeficients ir 1,5, kopējais ienesīgums mainīsies par 50% ātrāk nekā tirgus ienesīgums. Piemēram, ja akciju tirgus caurmēra ienesīgums pazemināsies par 10%, šīs kompānijas kopējā ienesīgums samazināsies par 15%.

Dažādas struktūras, tādas kā Londona biznesa skola (The London Business School) Datastream, Bloomberg un citi regulāri publicē betas gan konkrētiem vērtspapīriem, gan pa nozarēm. Parasti tiek publicētas kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered beta*) (kuru arī izmanto kapitāla izmaksu aprēķinā), kas jau ir pielāgoti uzņēmumam vai attiecīgai nozarei. Tomēr uzņēmuma saimniekošanas riska koeficienti (*Unlevered beta*), kas ir balstīti uz pieņēmumu, ka finansējumu veido tikai pašu kapitāls, arī ir pieejami. Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficientu (*Unlevered beta*) var arī aprēķināt, izmantojot sekojošu formulu:

$$B_u = B_l / (1 + (1 - T_c) * D/E) \quad [17]$$

Kur:

B_u - uzņēmuma saimniekošanas riska koeficienti (*Unlevered beta*);

B_l - kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered betas*);

T_c - uzņēmumu ienākuma nodokļa likme;

E - pašu kapitāls;

D - aizņemtālais kapitāls.

Ja uzņēmumam ir pieejams saimniekošanas riska koeficients (unlevered beta), tad kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficientu (levered beta) var aprēķināt pēc formulas:

$$B_l = B_u * (1 + (1 - T_c) * D/E)$$

Kur:

B_u - uzņēmuma saimniekošanas riska koeficienti (*Unlevered beta*);

B_l - kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered betas*);

T_c - uzņēmumu ienākuma nodokļa likme;

E - pašu kapitāls;

D - aizņemtālais kapitāls.

Par parāda izmaksām var pieņemt ilgtermiņa aizņēmuma procentu likmi, par kuru uzņēmums var saņemt aizņēmumu uz aprēķina momentu. Ja uzņēmums izsniedz obligācijas, tad obligāciju atdeve arī būs parāda izmaksas. Ja nav izsniegtu obligāciju, starpbanku likme (XXXIBOR) plus papildus procentu likme var būt izmantoti.

1.2.tabula

WACC aprēķina piemērs

Bezriskā ieguldījuma likme	10.13%
Kapitāla riska uzcenojums (<i>Equity risk premium</i>)*	5.50%
Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (<i>Unlevered beta</i>)**	54.00%
Sviras faktors [$1 + (1 - T_c) * D/E$] (<i>Leverage factor</i>)	2.02
Kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (<i>Levered beta = unlevered beta * Leverage factor</i>)	1.09
Riska prēmija (<i>Risk Premium = Equity risk premium * levered beta</i>)	6.00%
Papildus riska faktors	2.00%
Kapitāla izmaksas (R_e)	<u>18.13%</u>
Potenciāla jauna ilgtermiņa aizņēmuma procentu likme uz šodienu	13.30%
Uzņēmuma ienākuma nodokļa likme (%) (T_c)	15.00%
Parāda izmaksas pēc nodokļiem (R_d)	<u>11.31%</u>
Kapitāls (E)	1 000 000
Parāds (D)	500 000
Pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu (E/E+D)	<u>66.67%</u>
Aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu (D/E+D)	<u>33.33%</u>
WACC	<u>14.68%</u>

*Aprēķinā tika pieņemts, ka Kapitāla riska uzcenojums (*Equity risk premium*) ir vienāds ar 5.50% [22];

**Aprēķinā tika pieņemts, ka Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (*Unlevered beta*) ir vienāds ar 54% [22].

1.3. NAUDU IENESOŠĀS VIENĪBAS

Ja eksistē pazīmes, kas var liecināt par aktīvu vērtības samazināšanās, tad uzņēmumam ir jāveic aktīvu vērtības samazināšanās pārbaude, salīdzinot aktīvu atgūstamo vērtību ar to uzskaites vērtību. Veicot pārbaudi uzņēmumam var rasties problēmas nosakot atgūstamo vērtību, jo bieži nevar to noteikt atsevišķam aktīvam. Šāda veida problēma var rasties, ja:

- 1) atsevišķs aktīvs nerada ienākošas naudas plūsmas, kas lielā mērā nav atkarīgas no citu aktīvu radītām naudas plūsmām
- 2) patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas nevar būt atzīta kā atgūstamā vērtība, jo lietošanas vērtībai ir jābūt būtiski lielākai nekā patiesai vērtībai mīnus pārdošanas izmaksas.

Gadījumos, kad atsevišķam aktīvam nevar noteikt atgūstamo vērtību, to nosaka naudu ienesošai vienībai, kurai pieder konkrētais aktīvs. 36. SGS definē naudu ienesošās vienības, kā mazāko aktīvu grupu, kurā ietilpst aktīvs un kas rada ienākošās naudas plūsmas, kuras lielā mērā nav atkarīgas no citu aktīvu vai aktīvu grupu radītajām ienākošajām naudas plūsmām [3]. Aktīva naudu ienesošās vienības identifikācija ir subjektīvs vērtējums. Ja uzņēmums nevar noteikt atgūstamo summu atsevišķam aktīvam, uzņēmums identificē mazāko aktīvu kopumu, kurš rada lielā mērā neatkarīgas ienākošās naudas plūsmas.

Lai noteiktu, vai aktīva (vai aktīvu grupas) radītās ienākošās naudas plūsmas lielā mērā nav atkarīgas no citu aktīvu (vai aktīvu grupu) radītām ienākošām naudas plūsmām, uzņēmumam ir jāņem vērā dažādus faktoros. Pie tādiem faktoriem var attiecināt veidu, kādā uzņēmuma vadība veic darbības uzraudzību (pa produkcijas veidiem, uzņēmējdarbības veidiem, atrašanās vietām u.t.t.) vai veidu, kā vadība pieņem lēmumus par aktīvu lietošanas turpināšanu vai to atsavināšanu.

Piemērs

Uzņēmumam pieder mazumtirdzniecības veikalu tīkls vienas valsts robežās. Darbība notiek vienoti, lielākā daļa svarīgu lēmumi par ieņēmumu radīšanu un kontroli tiek pieņemti uzņēmuma vadības līmenī. Savukārt, lēmumi par marketinga kampaņām un produktu daudzveidību ir deleģēti reģionāliem vai veikalu vadītājiem. Lielākā daļa operāciju, tādu kā iegāde, ir centralizētas. Pārdošana tiek kontrolēta katrā veikalā atsevišķi, bet kopējā darbība –

pa reģioniem. Pārdošanas vietas (veikali) parasti tiek atvērti vai aizvērti pa grupām ar kopējām pazīmēm, t.i. līdzīgu izmēru vai pēc izvietojuma veikali. Retos gadījumos uzņēmums taisa ciet vienu atsevišķu veikalu.

Naudu ienesošu vienību noteicošais faktors ir līmenis kurš rada lielā mēra neatkarīgu ienākošo naudas plūsmu, nevis veids, kādā uzņēmums organizē vai kontrolē darbību. Tas fakts, ka uzņēmums vada izmaksas un darbību centralizēti pats par sevi neietekmē ienākošas naudas plūsmas avotu un neatkarību. Izejošo naudas plūsmu savstarpēja atkarība nav naudu ienesošās vienības identifikators. Tātad šajā gadījumā galvenais jautājums naudu ienesošās vienības noteikšanā, ir: kā rīkosies pircēji pēc veikala aizvēršanas. Vai visi pircēji sāks apmeklēt citu tā paša uzņēmuma veikalu, kas neradīs uzņēmumam pircēju noplūdi no viena veikala aizvēršanas? Ja pircēji rīkosies savādāk un sāks apmeklēt citus veikalus, tad viens individuāls veikals var tikt uzskatīts par naudu ienesošu vienību.

Praksē dažādi uzņēmumi pielietos dažādus paņēmienus, lai noteiktu naudu ienesošās vienības. Nosakot aktīvu grupas rādītās ienākošās naudas plūsmas, uzņēmuma vadībai jāizvērtē cik tā ir neatkarīga no citām naudas plūsmām. Lai saglabātu procesa sarežģītību uzņēmumi sapratīgās robežās var tiekties pie lielākiem naudu ienesošām vienībām, nevis pie mazākām.

36.SGS pievērš uzmanību tam, ka nosakot naudu ienesošo vienību ir ļoti svarīgs preces aktīvs tirgus. Aktīvs tirgus ir tirgus, kura ietvaros viendabīga prece tiek tirgota starp zinošiem pircējiem, pārdevēji var būt atrasti jebkurā laikā un cenas ir publiski pieejamas. Ja aktīva vai aktīvu grupas ražotai produkcijai ir aktīvs tirgus, tad saistītie aktīvi var tikt uzskatīti par naudu ienesošu vienību, pat tad ja daļa no preces tiek izmantota uzņēmuma iekšējām vajadzībām. Ja aktīva vai naudu ienesošās vienības rādītās ienākošās naudas plūsmas ir balstītas uz iekšējām transfert cenām, tad nesaistītu pušu darījumu cenām ir jābūt novērtētām nākotnes naudas plūsmās, nosakot lietošanas vērtību. Iemesls tādai pieejai ir aktīvā tirgus esamība, t.i. naudu ienesošā vienība rāda naudas plūsmas neatkarīgi no biznesa.

Aktīvi tirgi ir pieejami dažādiem metāliem, energoresursiem (naturālā gāze, nafta utt.) un citām precēm kas tiek brīvi pārdoti.

36. SGS nosaka arī, ka naudu ienesošās vienības identifikācijai jābūt konsekventai no perioda uz periodu, kamēr nav attaisnotu iemeslu izmaiņām. Ja izmaiņas tiek veiktas un uzņēmums atzīst vai reversē zaudējumus no aktīvu vērtības samazināšanās, tad tas jāatklāj finanšu pārskatā.

Aktīvus turētus pārdošanai nedrīkst iekļaut lielākajās naudu ienesošās vienībās un to vērtības samazināšanās jānovērtē individuāli pēc sagaidāmās naudas plūsmas no pārdošanas.

Tikko aktīvs ir pārklasificēts uz pārdošanai turētiem aktīviem, tam jābūt uzskaitītam atbilstoši SFPS Nr.5 vērtībā, kas nepārsniedz tā patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas.

Atgūstama vērtība naudu ienesošai vienībai tiek noteikta tādā pašā veidā, kā individuālam aktīvam. Uzskaites vērtība naudu ienesošai vienībai jānosaka konsekventi tam veidam pēc kura tiek noteikta atgūstamā vērtība.

Naudu ienesošas vienības uzskaites vērtība iekļauj tikai to aktīvu uzskaites vērtību, kas pa tiešo var būt attiecināti uz to. Tos aktīvus kas radīs ienākošās nākotnes naudas plūsmas, izmantojamus lietošanas vērtības noteikšanā. Naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība neiekļauj sevī jebkuras atzītas saistības, ja vien atgūstamo vērtību nevar noteikt neņemot vērā tās. Abas, gan patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas, gan lietošanas vērtību, nosaka, izslēdzot naudas plūsmas, kas saistītas ar aktīviem, kas nav daļa no naudu ienesošās vienības un atzītas saistības.

36.SGS akcentē uzmanību uz to, ka ir ļoti svarīgi pilnīgi attiecināt aktīvus uz naudu ienesošo vienību. Katrs aktīvs izmantojams naudas plūsmas rādīšanā jāiekļauj naudu ienesošā vienībā, pretējā gadījumā naudu ienesošā vienība, kuras vērtība ir samazinājusies var palikt ar nesamazinātu vērtību, jo tās uzskaites vērtībā nebūs iekļauti visi aktīvi.

Eksistē izņēmumi noteikumā par to, ka atzītas saistības nevar būt iekļautās naudu ienesošās vienības uzskaites vērtībā vai tā atgūstamā vērtībā. Ja pircējam, kas pirks aktīvu, būs jāpārņem saistības, tad tās saistības ir jāatņem no naudu ienesošās vienības uzskaites vērtības un lietošanas vērtības. Tas uztaisīs uzskaites vērtību un atgūstamo vērtību salīdzināmas, neatkarīgi no tā vai atgūstamā vērtība ir lietošanas vērtība vai patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas. Praktisko iemeslu dēļ uzņēmums var noteikt atgūstamo vērtību naudu ienesošai vienībai, ņemot vērā aktīvus un saistības, tādās kā debitorus vai citus finanšu aktīvus, kreditorus un uzkrājumus. Ja naudu ienesošās vienības rādītās naudas plūsmas vai tās patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas noteiktas, ņemot vērā augstāk minētās pozīcijas, tad ir svarīgi to pašu ņemt vērā nosakot naudu ienesošās vienības uzskaites vērtību, lai saglabātu salīdzināmības principu. Tomēr, tas bieži rāda neskaidrības praksē.

Korporatīvie aktīvi

Korporatīvie aktīvi ir aktīvi, kuri sekmē pārbaudāmas naudu ienesošās vienības un citu naudu ienesošo vienību nākotnes naudas plūsmas un kas nav nemateriālā vērtība [4]. Tajos ietilpst, piemēram, uzņēmuma galvenā biroja pamatlīdzekļi, loģistikas nodaļa, kas apkalpo visas uzņēmuma naudu ienesošās vienības, un tamlīdzīgi aktīvi.

Pazīme, kas atšķir tādus korporatīvus aktīvus, ir tas, ka tie nerāda ienākošās naudas plūsmas neatkarīgi no citiem aktīviem vai aktīvu grupām un to uzskaites vērtība nevar būt

pilnīgi attiecināta vienai naudu ienesošai vienībai, kurai veic vērtības samazināšanas pārbaudi. Ja tāda veida aktīviem ir pazīmes par vērtības samazināšanos, tad uzņēmumam var rasties problēmas, jo atsevišķa korporatīvā aktīva atgūstamo vērtību nevar noteikt, ja vien uzņēmuma vadība nav nolēmusi to atsavināt.

Rodas arī jautājums, kāda veida pazīmes faktiski var būt, ja nav ienākošo naudas plūsmu, ko rāda tāda veida aktīvi. Dažiem bet ne visiem, no tāda veida aktīviem, ir salīdzinoši viegli noteikt patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas. To bieži vien var noteikt administratīvai ēkai, bet nevar – centralizētai IT sistēmai. Tirgus vērtības kritums nenozīmē, ka jāveic vērtības samazināšanas pārbaude, ja ir redzams, ka naudu ienesošai vienībai, kurā ietilpst korporatīvs aktīvs, nav raksturīgas vērtības samazināšanās pazīmes (protams, ja vadība nenolēma norakstīt aktīvu). Korporatīvam aktīvam ir vērtības samazināšanās pazīmes, ja tās ir naudu ienesošai vienībai vai vienību grupai, kurai korporatīvs aktīvs pieder. Tāpēc korporatīva aktīva uzskaites vērtība jāpiesaista naudu ienesošu vienību grupai. Šī piesaiste ļaus apsvērt atgūstamo vērtību visiem iesaistītiem aktīviem, gan naudu ienesošām vienībām, gan korporatīviem aktīviem.

Ja tas ir iespējams, korporatīvs aktīvs pamatoti un konsekventi jāattiecina uz naudu ienesošo vienību. Ja korporatīva aktīva uzskaites vērtība var būt attiecināta uz individuālām naudu ienesošām vienībām, tad katrai naudu ienesošai vienībai veic vērtības samazināšanas pārbaudi atsevišķi un tas uzskaites vērtība iekļaus sevī daļu no korporatīva aktīva. Ja korporatīva aktīva uzskaites vērtība nevar būt sadalīta starp individuālām naudu ienesošām vienībām, tad jārikojas sekojoši:

- 1) individuālām naudu ienesošām vienībām veic vērtības samazināšanas pārbaudi un atzīst jebkurus konstatētus zaudējumus;
- 2) identificē naudu ienesošās vienības grupu, uz kuru korporatīva aktīva uzskaites vērtība vai tās daļa var būt attiecināta. Šai grupai jāiekļauj arī individuāla naudu ienesošā vienība, kuras pārbaude tika veikta pirmajā solī.
- 3) visām naudu ienesošām vienībām grupas ietvaros veic vērtības samazināšanas pārbaudi, lai noteiktu, vai grupas uzskaites vērtība nepārsniedz grupas lietošanas vērtību. Ja pārsniedz, tad zaudējumi no vērtības samazināšanas tiek sadalīti proporcionāli starp visiem grupas aktīviem un attiecinātas korporatīva aktīva daļas (zaudējumu no aktīva vērtības samazināšanās atzīšana detalizētāk tiek pētīta 1.6.nodaļā).

1.4. NEMATERIĀLĀS VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS

Nemateriālā vērtība un tās attiecināšana uz naudu ienesošo vienību

Pēc Starptautiskā finanšu pārskatu standarta Nr. 3 „Uzņēmējdarbības apvienošana” publikācijas mainījās nemateriālās vērtības traktēšana. Līdz tam, saskaņā ar 3. SGS uzņēmumiem bija nepieciešams sistemātiski amortizēt nemateriālo vērtību ar ļoti stingru pieņēmumu, ka tās lietošanas laiks nevar pārsniegt divdesmit gadus.

Sākot ar 2005. gada 1. janvāri, nemateriālā vērtība kļuva par ikgadējās vērtības samazināšanas pārbaudes priekšmetu, sistemātiskās amortizācijas vietā. Tajā pašā laikā tika uzlabots arī SGS Nr. 38 „Nemateriālie aktīvi”, kas tagad ļauj nemateriāliem aktīviem piemērot nenoteiktu lietderīgas izmantošanas laiku. Tos neamortizē, bet tāpat kā nemateriālai vērtībai, katru gadu tiem ir jāveic vērtības samazināšanas pārbaude. Savukārt, nemateriālie aktīvi ar noteiktu izmantošanas laiku sistemātiski jāamortizē un vērtības samazināšanas pārbaude jāveic tikai ja ir pazīmes, kas norāda uz to, ka vērtība var būt samazinājusies (tādā pašā veidā, ka citiem aktīviem).

Kā jau autore minēja darba 1.1. nodaļā, vērtības samazināšanas pārbaude nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietošanas laiku un uzņēmuma nemateriālai vērtībai jāveic vismaz vienu reizi gadā, bet nav obligāti finanšu gada beigās, kaut arī pārbaude ir jāveic arī finanšu gada beigās, ja ir pazīmes, kas liecina par to, ka vērtība ir samazinājusies.

SFPS Nr. 3 „Uzņēmējdarbības apvienošana” definē nemateriālo vērtību kā aktīvu, kurš nākotnē nodrošinās ekonomiskos labumus, kas izriet no citiem uzņēmējdarbības apvienošanā iegādātiem aktīviem, kas nav individuāli identificēti un atsevišķi atzīti. 3. SFPS nosaka, ka pircējs novērtē uzņēmējdarbības apvienošanā iegūto nemateriālo vērtību summā, kas bija sākotnēji atzīta (apvienošanas datumā) mīnus uzkrātie zaudējumi no vērtības samazināšanās. Attiecībā uz zaudējumiem no nemateriālās vērtības samazināšanās, 3 SFPS atsaucās uz 36. SGS.

Balstoties uz 36. SGS, vērtības samazināšanas pārbaude nevar būt veikta nemateriālai vērtībai atsevišķi, jo pati par sevi nemateriālā vērtība parasti nerāda ienākošās naudas plūsmas. Līdz ar to nemateriālās vērtības samazināšanas pārbaude prasa attiecināt nemateriālo vērtību uz naudu ienesošo vienību vai uz vienību grupu.

Sākot ar apvienošanas datumu iegūto nemateriālo vērtību attiecina uz katru naudu ienesošo vienību vai vienību grupu, kuras gūs labumu no apvienošanās. Tas ir neatkarīgi no tā vai citi iegūtie aktīvi vai saistības ir saistītas ar šo naudu ienesošu vienību vai vienību grupu. 36.SGS pieļauj, ka nemateriālā vērtība dažreiz nevar būt attiecināta tikai uz vienu naudu

ienesošo vienību, tāpēc ļauj attiecināt to uz naudu ienesošu vienību grupu. Tomēr katra naudu ienesoša vienība vai vienību grupa, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība:

- 1) pārstāv uzņēmuma zemāko līmeni, kurā nemateriālā vērtība tiek uzraudzīta iekšējās vadības nolūkos;
- 2) nav lielāka par operatīvo segmentu, kas noteikts saskaņā ar 8. SFPS „Operatīvie segmenti”. [4]

Visām naudu ienesošām vienībām vai vienību grupām, uz kurām ir iedalīta nemateriālā vērtība, tiek veikta vērtības samazināšanas pārbaude katru gadu.

Augstākminētu standarta prasību piemērošanas rezultātā nemateriālās vērtības tiek pārbaudītas attiecībā uz vērtības zaudēšanu līmenī, kas atspoguļo veidu, kādā uzņēmums vada savu darbību un ar kuru nemateriālā vērtība parasti tiek saistīta. Tādēļ parasti papildu pārskatu sniegšanas sistēmas nav vajadzīgas. [4].

2006. gada novembrī tika pieņemts jauns SFPS Nr. 8 „Operatīvie segmenti”, kas aizvietoja SGS Nr. 14 „Informācijas sniegšana pa segmentiem”. Jaunajā standartā mainījās segmentu noteikšanas pamatojums, kuru jāpiemēro finanšu pārskatos, kas tiek sagatavoti saskaņā ar starptautiskiem finanšu pārskatu standartiem, sākot ar 2009. gada 1. janvāri. Balstoties uz 14. SGS segmenta līmenis pamatojas uz uzņēmuma primāro vai sekundāro informācijas sniegšanas formu, savukārt, balstoties uz 8. SFPS operatīvo segmentu nosaka balstoties uz uzņēmuma iekšējām atskaitēm, kurus uzņēmuma vadība (kas pieņem lēmumus) pārskata, lai sadalītu līdzekļus pa segmentiem un novērtētu to izpildījumu. Rezultātā 36. SGS mainījās sākot ar 2009. gada 1. janvāri.

Naudu ienesošā vienība, uz kuru iedalīta nemateriālā vērtība, vērtības samazināšanās pārbaudes nolūkā var nesakrist ar līmeni, kurā nemateriālā vērtība ir iedalīta saskaņā ar 21. SGS „Ārvalstu valūtas kursu izmaiņu ietekme”, lai novērtētu ārvalstu valūtas guvumus un zaudējumus. Piemēram, ja saskaņā ar 21. SGS tiek prasīts, lai uzņēmums iedalītu nemateriālo vērtību samērā zemos līmeņos, lai novērtētu ārvalstu valūtas guvumus un zaudējumus, 36. SGS neprasa pārbaudīt nemateriālās vērtības samazināšanos tajā pašā līmenī, ja vien uzņēmums neuzrauga nemateriālo vērtību šajā līmenī iekšējās vadības nolūkos.

Naudu ienesošās vienības, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība, vērtības samazināšanās pārbaude

Ja uzņēmējdarbības apvienošanas sākotnējā uzskaitē nav pabeigta līdz tā pārskata perioda beigām, kurā notiek apvienošana, pircējs savos finanšu pārskatos norāda provizoriskas summas par tiem posteņiem, kuru uzskaites dati ir nepilnīgi. Novērtējuma perioda laikā pircējs retrospektīvi koriģē iegādes datumā atzītās provizoriskās summas tā, lai

summas atspoguļotu jaunāko informāciju par faktiem un apstākļiem, kas bija spēkā iegādes datumā. Novērtējuma perioda laikā pircējs arī atzīst papildus aktīvus vai saistības, ja ir saņemta informācija par faktiem un apstākļiem, kas bija spēkā iegādes datumā un, ja tie būtu bijuši zināmi, būtu izraisījuši šo aktīvu un saistību atzīšanu šajā datumā. Novērtējuma periods beidzas, tiklīdz pircējs saņem meklēto informāciju par faktiem un apstākļiem, kas bija spēkā iegādes datumā, vai uzzina, ka papildu informācija nav pieejama. Tomēr novērtējuma periods nepārsniedz vienu gadu no iegādes datuma.

36. SGS atzīst, ka tādos apstākļos arī var būt neiespējami pabeigt sākotnējo nemateriālās vērtības sadali uz naudu ienesošām vienībām vai vienību grupām vērtības samazināšanas pārbaudes nolūkos pirms pārskata perioda beigām, kurā ir notikusi uzņēmējdarbības apvienošana. Šajā gadījumā nav nepieciešams veikt provizorisku sadalījumu, nemateriālu vērtību vai tās daļu var atstāt neattiecinātu uz naudu ienesošām vienībām. Tomēr pārskatā ir nepieciešams atklāt nemateriālās vērtības summu, kura netika attiecināta uz naudu ienesošām vienībām un paskaidrojumu, kāpēc tā nav attiecināta.

Neskatoties uz to, ka uzņēmums var neattiecināt nemateriālo vērtību uz naudu ienesošām vienībām pirms tā finanšu gada beigām, kurā notikusi uzņēmējdarbības apvienošanās, dažos gadījumos tomēr ir iespējams to izdarīt. Piemēram, provizorisks nemateriālās vērtības sadalījums var būt veikts, ja:

- 1) uzņēmums zina, ka nemateriālā vērtība ir saistīta ar vienu naudu ienesošu vienību vai vienību grupu, kas nav lielākā par operatīvo segmentu.
- 2) uzņēmums zina, ka sākotnējā apvienošanas atzīšana galvenajos aspektos ir pabeigta, līdz atzīšanas pabeigšanai palika dažas detaļas.

Ja nemateriālā vērtība var būt sadalīta provizoriski, tās provizoriskās nemateriālās vērtības pārbaude uz samazinājumu tiek veikta saskaņā ar noteikumiem, kas jau bija minēti augstāk.

Ja nemateriālo vērtību nevar sadalīt provizoriski, tad sākotnējo sadalījumu uz naudu ienesošām vienībām jāpabeidz pirms nākošā gada perioda beigām no uzņēmuma iegādes datuma (piemēram, ja apvienošanās notika 2009. gada 1. oktobrī un uzņēmuma finanšu gads beidzās 31. decembrī, tad sadalījums jāpabeidz līdz 2010. gada 31. decembrim). Svarīgi, ka sadalījuma periods atšķiras no perioda, kurā 3. SFPS ļauj pabeigt uzņēmējdarbības apvienošanas izmaksas sākotnējo attiecināšanu un nemateriālās vērtības novērtēšanu, kas ir divpadsmit mēneši pēc apvienošanās dienas. (piemēram, ja apvienošanās notika 2009. gada 1. oktobrī, tad izmaksām jābūt attiecinātām un nemateriālai vērtībai novērtētai līdz 2010. gada 30. septembrim). Termiņu atšķirība dod uzņēmumam papildus laiku, lai pabeigtu nemateriālās vērtības sadalījumu uz naudu ienesošām vienībām pēc sākotnējās apvienošanās pabeigšanas.

Tomēr, ja uzņēmums kādu iemeslu dēļ maina finanšu gadu, tad pārskata gads, kurā tiek mainīts tā sākums būs īsāks par divpadsmit mēnešiem un līdz ar to faktiski laiks nemateriālās vērtības sadalījumam uz naudu ienesošām vienībām būs īsāks.

Autore vēlreiz uzsver, ka balstoties uz 36. SGS, naudu ienesošā vienība vai vienību grupa, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība, katru gadu ir jāpārbauda uz vērtības samazināšanos, salīdzinot tās uzskaites vērtību ar atgūstamo vērtību. Pārbaude nav obligāti jāveic finanšu gada beigās. 36.SGS ļauj veikt pārbaudi jebkura laikā finanšu gada ietvaros, bet katru gadu vienā un tajā pašā laikā. Dažādas naudu ienesošās vienības var pārbaudīt dažādos laikos. Šī ikgadējā pārbaude nav aizstājējs pārbaudei, kura jāveic vadībai, ja tai ir zināmi notikumi vai apstākļi, kas var izraisīt vērtības samazināšanās starp ikgadējām pārbaudēm.

Ja nemateriālā vērtība, kura ir attiecinātā uz naudu ienesošo vienību vai uz vienību grupu, bija iegūta tekošā finanšu gadā uzņēmējdarbības apvienošanās rezultātā, tad naudu ienesošās vienības, uz kurām ir attiecināta šī nemateriālā vērtība, ir jāpārbauda pirms pārskata gada beigām. Tāda prasība pastāv, jo dažreiz uzņēmējdarbības apvienošanās rezultātā pircējs „pārmaksā” par iegādāto uzņēmumu un sākotnēji nemateriālo vērtību atzīst summā, kas pārsniedz investīcijas atgūstamo vērtību. Bez šīs prasības, uzņēmumiem būtu iespēja atzīt zaudējumus no vērtības samazināšanās jau pēc pārskata perioda beigām, kurā notikusi uzņēmējdarbības apvienošanās.

Augstākminētā prasība ne vienmēr var panākt rezultātu praksē, jo nemateriālā vērtība var arī nebūt attiecināta uz naudu ienesošo vienību tajā periodā, kurā uzņēmējdarbības apvienošana ir notikusi.

Piemērs.

Uzņēmums sagatavo finanšu pārskatus par periodiem, kas beidzās 31. decembrī. Tas veic ikgadējās vērtības samazināšanās pārbaudes visām naudu ienesošām vienībām, uz kurām ir sadalīta nemateriālā vērtība, septembra beigās. 2009. gada 30. oktobrī uzņēmums iegādājās citu uzņēmumu. Gada pārskatā par periodu, kas beidzās 2009. gada 31. decembrī, uzņēmumam bija iespēja novērtēt iegādātā uzņēmuma aktīvus, saistības un iespējamās saistības tikai provizoriski, jo ne visa būtiska informācija bija saņemta un rezultātā uzņēmums nevarēja provizoriski noteikt un līdz ar to arī sadalīt nemateriālo vērtību uz naudu ienesošām vienībām. Kā to ļauj 3. SFPS, uzņēmums pabeidz iegādātā uzņēmuma neto aktīvu novērtējumu (kā rezultātā nosaka nemateriālo vērtību) līdz 2010.gada 30.oktobrim. Savukārt 36. SGS ļauj uzņēmumam sadalīt uz naudu ienesošām vienībām iegūto nemateriālo vērtību līdz finanšu gada beigām, t.i. līdz 2010.gada 31.decembrim. Tādā gadījumā līdz ikgadējai vērtības samazināšanās pārbaudei (2010.gada 30.septembrim) nemateriālā vērtība vēl nebija sadalīta uz naudu ienesošām vienībām, tāpēc šīs nemateriālās vērtības pārbaude nav veikta

dotajā periodā. Kad decembrī uzņēmums pabeidza nemateriālās vērtības sadali uz naudu ienesošām vienībām, prasība veikt vērtības samazināšanas pārbaudi naudu ienesošām vienībām, uz kurām nemateriālā vērtība bija attiecināta, var tikt uzskatāmā par nepiemērojamu, jo nemateriālā vērtība neattiecas uz uzņēmējdarbības apvienošanas, kas notika pārskata periodā. Tā faktiski attiecas uz uzņēmējdarbības apvienošanas, kas notika iepriekšējā periodā, un pārskata periodā tā tikai tika sadalīta vērtības pārbaudes vajadzībām. Tomēr autore uzskata, ka uzņēmumam ir jāveic precizēta vērtības samazināšanās pārbaude tām naudu ienesošām vienībām, uz kurām tā nemateriālā vērtība bija attiecināta, 2010. gada finanšu pārskata vajadzībām. Jo precizētas pārbaudes neveikšana, nozīmē, ka nemateriālā vērtība netiks pārbaudīta līdz 2011. gada septembrim, kas ir gandrīz divus gadus no uzņēmējdarbības apvienošanās brīža.

36. SGS ļauj pārnest no iepriekšējā perioda uz nākamajiem periodiem naudu ienesošās vienības vai vienību grupas, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība, atgūstamās vērtības detalizētu aprēķinu, ja tiek ievēroti sekojoši kritēriji:

- 1) aktīvi un saistības, kas veido vienību, nav ievērojami mainījušies kopš pēdējā atgūstamās summas aprēķina;
- 2) atgūstamās summas pēdējā aprēķina rezultāts ir summa, kas ievērojami pārsniedz vienības uzskaites vērtību;
- 3) pamatojoties uz notikušo gadījumu analīzi un apstākļiem, kas mainījušies kopš atgūstamās summas pēdējā aprēķina, iespējamība, ka pašreiz noteiktā atgūstamā summa būtu mazāka nekā pašreizējā uzskaites vērtība, ir neliela.

Vai augstākminētie kritēriji izpildās, vai nē, tas tomēr ir uzņēmuma vadības profesionāls novērtējums.

Naudu ienesošās vienības, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība, darbības atsavināšana un sastāva izmaiņas

Ja uzņēmums ir nolēmis pārtraukt darbību tai naudu ienesošai vienībai vai vienību grupai, uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība, tad nemateriālās vērtības uzskaites vērtība, kas ir saistīta ar atsavināto darbību, ir jāiekļauj darbības uzskaites vērtībā, nosakot atsavināšanas guvumus vai zaudējumus. 36. SGS paredz, ka summu, kuru ir nepieciešams iekļaut, novērtē uz atsavinātās darbības nosacītās vērtības pamata un saglabātās naudu ienesošās vienības daļas, ja vien uzņēmums nevar pierādīt, ka kāda cita metode labāk atspoguļo ar atsavināto darbību saistīto nemateriālo vērtību. 36.SGS ir minēts sekojošais piemērs:

Uzņēmums pārdod darbību par 100 naudas vienībām, kas bija daļa no naudu ienesošās vienības, kurai ir bijusi iedalīta nemateriālā vērtība. Vienībai iedalīto nemateriālo vērtību nevar identificēt vai saistīt ar aktīvu grupu zemākā līmenī par šo vienību, kā vien nosakot to patvaļīgi. Saglabātās naudu ienesošās vienības daļas atgūstamā vērtība ir 300 naudas vienības. Tā kā naudu ienesošajai vienībai iedalīto nemateriālo vērtību nevar identificēt nepatvaļīgi vai saistīt ar aktīvu grupu zemākā līmenī par šo vienību, nemateriālo vērtību, kas saistīta ar atsavināto darbību, novērtē uz atsavinātās darbības un vienības saglabātās daļas nosacītās vērtības pamata. Tādēļ 25 procentus naudu ienesošajai vienībai iedalītās nemateriālās vērtības iekļauj darbības, kas tiek pārdota, uzskaites vērtībā. [4]

36.SGS atsaucās uz daļas „nosacīto vērtību”, neprecizējot to, kā to nosacīto vērtību aprēķināt. Saglabātās daļas atgūstamā vērtība būs balstīta uz vērtības samazināšanas pamatprincipa, t.i. augtākā vērtība no patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas un lietošanas vērtības. Tas nozīmē, ka saglabātās daļas lietošanas vērtību vai patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas varētu rēķināt kā daļu no darbības atsavināšanas sadalījuma uzdevuma.

Pie tam, norakstītas daļas lietošanas vērtība vai patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas būs būtībā tas pats. Tāpēc ka lietošanas vērtība, galvenokārt, iekļaus sevī neto atsavināšanas ieņēmumus; tā nevar balstīties uz pieņēmumu, ka pārdošana nenotiks.

Standarts pieļauj citu metožu izmantošanu, ja tās labāk atspoguļos nemateriālo vērtību, kas ir attiecināta uz atsavināto daļu. Ir iespējams tāds scenārijs, kurā uzņēmums iegādājās cita uzņēmuma uzņēmējdarbību, apvieno to ar jau eksistējošu naudu ienesošu vienību, kurā nav iekļauta nemateriālā vērtība un uzreiz pārdod nerentablu daļu no kombinētās naudu ienesošās vienības. Ir pieņemami, ka tādos apstākļos būs saprātīgi nenorakstīt nemateriālās vērtības uzskaites vērtības daļu. Protams, atsavināta nerentabla uzņēmējdarbības daļa varēja piederēt uzņēmumam pirms iegādes vai arī tā var būt daļa no iegādātās uzņēmējdarbības.

Ja uzņēmums reorganizē savu struktūrvienību tā, ka izmainās vienas vai vairāku naudu ienesošu vienību sastāvs, uz kurām ir attiecināta nemateriālā vērtība, tad nemateriālā vērtība jāsadala izmaiņu skartajām vienībām no jauna. Šim nolūkam, 36.SGS prasa veikt šo pārdali, izmantojot nosacīto vērtību pieeju, tādu pašu, ko izmanto naudu ienesošās vienības darbības atsavināšanas gadījumā, ja vien uzņēmums nevar pierādīt kādu citu metodi, kura labāk atspoguļos ar reorganizēto vienību saistītu nemateriālu vērtību.

Piemērs.

Nemateriālā vērtība 160 latu apmērā bija iedalīta naudu ienesošai vienībai A. Naudu ienesošā vienība A tika sadalīta un saskaņota ar trīs citām naudu ienesošām vienībām, B, C un D. Tā kā nemateriālo vērtību, kas bija iedalīta A, nevar nepatvaļīgi identificēt vai saistīt ar

aktīvu grupu līmenī, kas zemāks par A, to sadala naudu ienesošām vienībām B, C un D uz triju vienības A daļu nosacītās vērtības pamata pirms šīs daļas tiek integrētas B, C un D. A daļu atgūstamā vērtība pirms integrācijas citās naudu ienesošās vienībās ir attiecīgi 200 lati, 300 lati un 500 lati. Nemateriālās vērtības summas pārdalītas naudu ienesošām vienībām B, C un D ir atbilstoši 32 lati, 48 lati un 80 lati.

Tāpat, ka ienesošās vienības darbības atsavināšanas gadījumā, standarts neprecizē, kādas metodes var labāk atspoguļot ar reorganizēto vienību saistītu nemateriālo vērtību.

1.5. NEMATERIĀLO AKTĪVU AR NENOTEIKTU LIETDERĪGAS IZMANTOŠANAS LAIKU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS

SGS Nr.38 uzsver, ka „nenoteikts” nenozīmē „neierobežots” un neparedzami faktori var ietekmēt uzņēmuma spēju un vēlmi saglabāt nemateriālā aktīva darbības rezultātu, kāds tas ir lietderīgās lietošanas laika aplēses brīdī. 36.SGS prasības attiecībā uz nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietderīgās lietošanas laiku var apkopot sekojošā sarakstā:

- 1) visus nemateriālus aktīvus ar nenoteiktu lietderīgās lietošanas laiku pārbauda uz vērtības samazinājumu katru gadu vienā un tā pašā laikā;
- 2) jebkuru nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku, kas tika atzīts pārskata periodā, pārbauda uz vērtības samazinājumu pirms perioda beigām;
- 3) jebkuru nemateriālo aktīvu, kas vēl nav pieņemts ekspluatācijā (neatkarīgi no tā, vai nemateriālajam aktīvam ir noteikts vai nenoteikts lietderīgās lietošanas laiks) pārbauda pirms perioda beigām;
- 4) ja nemateriālais aktīvs ar nenoteiktu lietderīgās lietošanas periodu vai nemateriālais aktīvs, kas vēl nav pieņemts ekspluatācijā var būt pārbaudīts uz vērtības samazinājumu tikai kā naudu ienesošās vienības daļa, tad to naudu ienesošo vienību pārbauda uz vērtības samazinājumu vismaz reizi gadā;
- 5) ja ir pazīmes, kas liecina par vērtības samazinājumu, pārbaude arī jāveic pirms pārskata perioda beigām;
- 6) nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietošanas periodu, kas ir daļa no naudu ienesošās vienības, ir atļauts izmantot iepriekšējo periodu pārbaudes rezultātus, ja tie bija pietiekami (šis punkts tiks pētīts detalizētāk zemāk).

Jebkurš nemateriālais aktīvs, kas nav pieņemts ekspluatācijā jāpārbauda uz vērtības samazinājumu, jo tā iespēja nākotnē rādīt tādus ekonomiskus labumus, kas spēs pārsniegt tā uzskaites vērtību, parasti ir pakļauta lielākai nenoteiktībai. Tam, acīmredzot ir ļoti liela

ietekme uz uzņēmumiem, kas kapitalizē attīstības izmaksas, jo attīstības periods var sadalīties vairākos finanšu gados.

Nemateriālais aktīvs ar nenoteiktu lietderīgās izmantošanas laiku var rādīt neatkarīgu ienākošu naudas plūsmu, tāpat kā jebkurš cits individuāls aktīvs. Tādā gadījumā jāveic tādas pašas vērtības samazināšanas procedūras, kā citiem individuāliem aktīviem. Papildus nemateriālais aktīvs ar nenoteiktu lietderīgās izmantošanas laiku var būt daļa no naudu ienesošās vienības. Tad procedūras būs identiskas tām, kas jāveic naudu ienesošo vienību pārbaudes gadījumos, tikai tās ir jāatkārto katru gadu, neatkarīgi no tā, vai ir pazīmes, kas liecina par vērtības samazinājumu.

Tomēr 36.SGS pieļauj izņēmumus tiem nemateriāliem aktīviem ar nenoteikto lietderīgas izmantošanas laiku, kuri ir iekļauti naudu ienesošā vienībā. Šāda aktīva atgūstamā vērtība, kas bija aprēķināta iepriekšējā periodā, var tikt izmantota šim aktīvam veicamajai vērtības samazināšanās pārbaudei par pašreizējo periodu ar nosacījumu, ka izpildās sekojošie kritēriji:

- 1) ja nemateriālais aktīvs ilgstošas lietošanas laikā nerada ienākošās naudas plūsmas, kas lielā mērā nav atkarīgas no citu aktīvu vai aktīvu grupu radītajām ienākošajām naudas plūsmām, tā atgūstamā vērtība tiek pārbaudīta kā daļai no naudu ienesošās vienības, kurai tas pieder un aktīvi, kas veido šo vienību, nav būtiski mainījušies kopš pēdējā atgūstamās summas aprēķina;
- 2) iepriekšējā atgūstamās summas aprēķina rezultāts ir summa, kas ievērojami pārsniedz aktīva uzskaites vērtību;
- 3) pamatojoties uz notikumiem, un apstākļiem, kas mainījušies kopš iepriekšējā atgūstamās summas aprēķina, iespēja, ka pašreiz noteiktā atgūstamā summa būtu mazāka, nekā aktīva uzskaites vērtība, ir neliela.

Tāpēc, ja iepriekšējā atgūstamās vērtības aprēķina rezultāts ievērojami pārsniedz aktīva uzskaites vērtību un naudu ienesošās vienības izmaiņas no iepriekšēja aprēķina laika nebija būtiskas, aprēķinu var izskatīt un izmantot vēlreiz, nevis veikt aprēķinu no jauna, kas, savukārt, ievērojami samazinās darbu uzņēmuma vadībai. Vērtības samazināšanās pārbaudi nevar pārnest uz nākamajiem periodiem visu laiku, tāpēc uzņēmumam balstoties uz piesardzības principu, jānovērtē, kad apstākļi ir būtiski mainījušies un prasa veikt jaunu pārbaudi.

1.6. ZAUDĒJUMU NO VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS ATZĪŠANA UN NOVĒRTĒŠANA.

Individuāls aktīvs

Ja aktīva atgūstamā vērtība ir zemākā par tā uzskaites vērtību, aktīva uzskaites vērtība ir jāsamazina līdz tā atgūstamai vērtībai. Tie arī ir zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās. Zaudējumiem ir jābūt atzītiem peļņas vai zaudējumu aprēķinā tajā periodā, kad tie rodas, izņemot gadījumus, kad aktīvs tiek uzskaitīts pēc pārvērtēšanas metodes un tam ir izveidota pārvērtēšanas rezerve. Ja aktīvs tiek uzskaitīts pēc pārvērtēšanas metodes, tad zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās vispirms samazina pārvērtēšanas rezervi konkrētajam aktīvam. Un tikai gadījumā, kad zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās pārsniedz pārvērtēšanas rezervi, tad pārsniegumu atspoguļo peļņas vai zaudējumu aprēķinā. Standarts nenosaka konkrētu peļņas vai zaudējumu pozīciju, kurā ir jāatspoguļo zaudējumi. Tas arī nenosaka, vai norakstītas summas ir jāatspoguļo kā aktīva bruto summas samazinājums vai uzkrātā nolietojuma samazinājums. Autore uzskata, ka ja pamatlīdzeklis tiek uzskaitīts pēc iegādes izmaksu metodes, tad labāk zaudējumus no aktīva vērtības samazināšanās atspoguļot kā aktīva uzkrātā nolietojuma palielinājumu.

Piemērs:

Pamatlīdzekļa sākotnējā vērtība ir 10 000 latu, uzkrātais nolietojums uz 2009.gada 31.decembri 2 000 latu. Vērtības samazināšanas pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka pamatlīdzekļa atgūstamā vērtība ir 6 000 latu, t.i. uzskaites vērtība par 2 000 latu pārsniedz tā atgūstamo vērtību. Uzņēmums atzīst zaudējumus no aktīva vērtības samazināšanās 2 000 latu apmērā:

D Zaudējumi no vērtības samazināšanās (peļņas vai zaudējumu konts)	2 000 latu
K Uzkrātais nolietojums	2 000 latu

Tas nozīmē, ka 2009. gada beigās, pēc zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanās pamatlīdzekļa sākotnējā vērtība ir vienāda ar 10 000 latu, uzkrātais nolietojums ir vienāds ar 4 000 latu un neto bilances vērtība ir vienāda ar 6 000 latu.

Ja pamatlīdzeklis tiek uzskaitīts pēc pārvērtēšanas vērtības, tad zaudējumus noraksta no aktīva pārvērtētās uzskaites vērtības.

Piemērs:

Pamatlīdzekļa sākotnējā vērtība 10 000 latu, uzkrātais nolietojums uz 2009.gada 31.decembri 2 000 latu. Ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšanas rezerve ir vienāda ar 3 000 latu. Vērtības samazināšanas pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka pamatlīdzekļa atgūstamā

vērtība ir 6 000 latu, t.i. uzskaites vērtība par 2 000 latu pārsniedz tā atgūstamo vērtību. Uzņēmums atzīst zaudējumus no aktīva vērtības samazināšanās 2 000 latu apmērā:

D Ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšanas rezerve	2 000 latu
K Uzkrātais nolietojums	2 000 latu

Tas nozīmē, ka 2009. gada beigās, pēc zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanās pamatlīdzekļa sākotnējā vērtība ir vienāda ar 10 000 latu, uzkrātais nolietojums ir vienāds ar 4 000 latu, neto bilances vērtība ir vienāda ar 6 000 latu un pārvērtēšanas rezerve ir vienāda ar 1 000 latu.

Zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās samazina atlikušo vērtību. Koriģētā vērtība tiks nolietota paredzamā lietderīgas izmantošanas laikā. Bet uzņēmumam ir jānovērtē vai esošais lietderīgas izmantošanas laiks un atlikusī vērtība ir atbilstoši, varbūt tos vajag pārskatīt, jo bieži vien apstākļi, kas izraisa aktīva vērtības samazinājumu, var ietekmēt arī tos. Svarīgi arī, ka zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās ietekmē atlikto nodokļu kalkulāciju.

Naudu ienesošās vienības

Naudu ienesošajai vienībai (vismazākajai grupai no naudu ienesošajām vienībām, kurai ir iedalīta nemateriālā vērtība vai korporatīvais aktīvs) ir jāatzīst zaudējumi no vērtības samazināšanās tikai un vienīgi, ja vienības (vienību grupas) atgūstamā summa ir mazāka nekā vienības (vienību grupas) uzskaites vērtība.

Zaudējumi no naudu ienesošās vienības samazināšanas var būt sastopami divos veidos:

- 1) naudu ienesošā vienībā, kas pastāv pati par sevi un tā naudu ienesošā vienība var iekļaut vai arī neiekļaut korporatīvu aktīvu vai nemateriālu vērtību savā uzskaites vērtībā;
- 2) identificēti zaudējumi, kurus ir jāattiecina uz naudu ienesošu vienību grupu, jo ir iesaistīts korporatīvs aktīvs vai nemateriālā vērtība, kuru uzskaites vērtība var būt attiecināma tikai uz naudu ienesošu vienību grupu kopumā, nevis uz kādu atsevišķu naudu ienesošu vienību.

36. SGS nosaka, ka zaudējumi no vērtības samazināšanās jāsadala, lai samazinātu vienības (vienību grupas) aktīvu uzskaites vērtību šādā kārtībā:

- 1) vispirms, lai jāsamazina nemateriālā vērtība, kas attiecināta uz naudu ienesošu vienību (vienību grupu);
- 2) pēc tam, proporcionāli citiem aktīviem vienības ietvaros.

Piemērs

Naudu ienesošās vienības (uz kuru ir attiecināta nemateriālā vērtība) 2009.gadā vērtības samazināšanās pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka tās uzskaites vērtība (18 000 latu) pārsniedz tās atgūstāmo vērtību (10 000 latu) par 8 000 latu. Zaudējumu no vērtības samazināšanās sadale ir atspoguļota

1.3. tabula

Zaudējumu no vērtības samazināšanas sadale 2009.gadā, Ls

	<i>Nemateriālā vērtība</i>	<i>Identificējamie aktīvi</i>	<i>Kopā</i>
Sākotnējā vērtība	5 000	15 000	20 000
Uzkrātais nolietojums	-	(2 000)	(2 000)
Bilances vērtība	5 000	13 000	18 000
Zaudējumi no vērtības samazināšanās	(5 000)	(3 000)	(8 000)
Bilances vērtība pēc zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanās	-	10 000	10 000

No 1.3.tabulas var redzēt, ka no sākuma tika norakstīta nemateriālā vērtība, kas ir attiecināta uz naudu ienesošo vienību, un pēc tam atlikusī zaudējumu daļa attiecināta uz citiem aktīviem, kas ir iekļautas pārbaudāmā naudu ienesošā vienībā.

Naudu ienesošās vienības uzskaites vērtību samazinājumi jāuzskaita tāpat kā zaudējumi no atsevišķa aktīva vērtības samazināšanās un jāatzīst pēc tādiem pašiem principiem, kuri bija minēti augstāk.

Veicot naudu ienesošās vienības vērtības samazināšanas pārbaudi, svarīgi saprast kārtību, kura tika minēta iepriekš. Nemateriālā vērtība jānoraksta vispirms un ja pēc tam zaudējumi vēl paliek, tad tie jāsadala starp citiem aktīviem, kas ir iekļauti naudu ienesošā vienībā vai vienību grupā, proporcionāli to uzskaites vērtībām. Proporcija ir pielietota divos posmos, ja pārbaudē ir iesaistīta naudu ienesošu vienību grupa:

- 1) zaudējumi izslēgti no nemateriālās vērtības (kas šajā gadījumā attiecās uz naudu ienesošo vienību grupu, nevis uz individuālo naudu ienesošo vienību šīs grupas sastāvā);
- 2) atlikusī zaudējumu summa tiek sadalīta starp individuālām naudu ienesošām vienībām proporcionāli to uzskaites vērtībām.
- 3) katras atsevišķas naudu ienesošas vienības ietvaros zaudējumi atkal tiek sadalīti starp individuāliem aktīviem proporcionāli to uzskaites vērtībām.

Ja ir iespējams izvērtēt atgūstamo vērtību individuālam aktīvam naudu ienesošās vienības ietvaros, ir nepieciešams iedalīt zaudējumus no vērtības samazināšanas katram individuālam aktīvam tādā veidā, lai aktīvu koriģētas vērtības atbilst standarta prasībām, t.i. aktīva uzskaites vērtība nedrīkst būt samazināta zemāk nekā augstākā vērtība no:

1. Aktīva patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas (ja to ir iespējams noteikt);
2. Aktīva lietošanas vērtība;
3. Nulle.

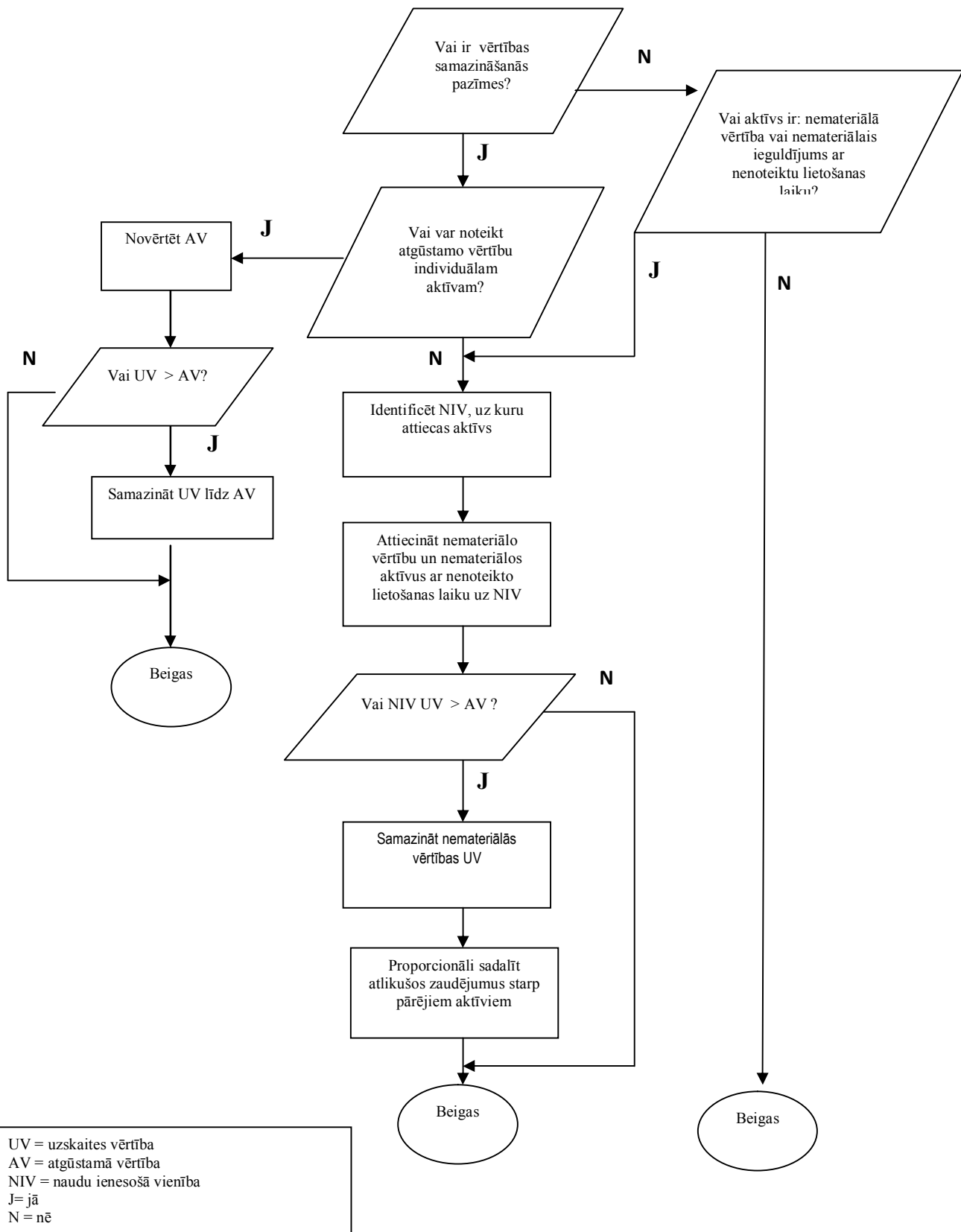
Pretējā gadījumā, kā jau bija minēts augstāk, zaudējumi no vērtības samazināšanās tiek sadalīti proporcionāli. Standarts argumentē tādu „patvaļīgo” zaudējumu sadalījumu starp individuāliem aktīviem kā pieņemamu (tikai gadījumos, kad to atgūstāmo vērtību nav iespējams noteikt), jo visi aktīvi naudu ienesošās vienības ietvaros darbojas kopā.

Ja korporatīvie aktīvi tiek attiecināti uz naudu ienesošo vienību vai to grupu, tad atlikusī zaudējumu daļa (pēc tam, kad zaudējumi tikai norakstīti no nemateriālās vērtības) tiek sadalīta proporcionāli starp korporatīvo aktīvu daļu un citiem aktīviem naudu ienesošās vienības ietvaros. Šajā procesā atlikušo vērtību, kas ir attiecināta uz naudu ienesošo vienību, noraksta līdz aprēķinātai lietošanas vērtībai.

Loģiski ka, pēc visu aktīvu un nemateriālās vērtības uzskaites vērtības norakstīšanas līdz patiesai vērtībai, naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība var būt augstāka par aprēķināto lietošanas vērtību. Nav sagaidāms, kā aktīvu vērtībai ir jābūt samazinātai vēl, jo tādā situācijā patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas arī būs atbilstošs vērtības samazināšanās cipars.

Standarts akcentē uzmanību uz to, ka zaudējumi no vērtības samazināšanās individuālam aktīvam nav jāatzīst, ja naudu ienesošai vienībai, pie kuras pieder tas aktīvs, nav identificēts vērtības samazinājums, pat ja tā aktīva uzskaites vērtība pārsniedz tā patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas.

Attēls 1.6.1. apkopo ceļu no vērtības samazināšanas pazīmju identificēšanās līdz zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanai. Sekojot tai diagrammai, uzņēmuma vadībai būs vieglāk saprast veicamo soļu secību vērtības samazināšanās pārbaudē.

1.2 attēls Zaudējumu no vērtības samazināšanas datu plūsmas diagramma

1.7. ZAUDĒJUMU NO VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS APVĒRSE

Uzņēmums nevar apvērst iepriekšējos periodos atzītus zaudējumus no nemateriālās vērtības samazināšanās, neskatoties ne uz kādiem apstākļiem. Jebkurš nemateriālās vērtības atgūstamās summas pieaugums periodos, kas seko zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanai, šai nemateriālajai vērtībai, drīzāk, būs iekšēji radītās nemateriālās vērtības pieaugums, nekā zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse, bet 38. SGS „Nemateriālie aktīvi” aizliedz atzīt iekšēji radītu nemateriālo vērtību.

Par visiem pārējiem aktīviem, ieskaitot nemateriālus aktīvus ar nenoteiktu lietošanas laiku, pirms katra finanšu gada beigām uzņēmumam jāizvērtē, vai ir pazīmes, kas var liecināt par to, ka zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās vairāk neeksistē vai tā ir samazinājusies. Ja ir šāda veida pazīmes, tad uzņēmumam ir jāpārreķina aktīva atgūstamo vērtību. Tas nozīmē ka, ja ir pazīmes, kas liecina par to, ka iepriekš atzītie zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās vairs nav aktuāli vai ir samazinājušies, uzņēmumam atkal ir jānosaka atgūstamā vērtība, lai noteiktu apvērsto summu. 36. SGS arī paskaidro, kāda veida pazīmes var liecināt par zaudējumu apvērsi. Tās ir apgrieztās pazīmes tām pazīmēm, kas liecina par iespējamiem zaudējumiem no aktīvu vērtības samazināšanās, un kas tika pētītas maģistra darba 1.1.nodaļā. Pazīmes var sadalīt divās kategorijās pēc informācijas avotiem:

1) Ārējie informācijas avoti:

- attiecīgajā periodā aktīva tirgus vērtība ir būtiski palielinājusies;
- attiecīgajā periodā tehnoloģiskajā, tirgus, saimnieciskajā vai juridiskajā vidē, kurā darbojas uzņēmums, vai arī tirgū, kam ir piesaistīts konkrētais aktīvs, ir notikušas ievērojamas izmaiņas, kas labvēlīgi ietekmē uzņēmumu vai arī tādas notiks tuvākajā laikā;
- attiecīgajā periodā ir samazinājušās tirgus procentu likmes vai citas ieguldījumu atdeves tirgus likmes un ir paredzams, ka šī samazināšanās ietekmēs diskonta likmi, kas lietota, lai aprēķinātu aktīva lietošanas vērtību, un būtiski palielinās aktīva atgūstamo summu;

2) Iekšējie informācijas avoti:

- attiecīgajā periodā ir notikušas ievērojamas izmaiņas, kas labvēlīgi ietekmē uzņēmumu vai arī tādas notiks tuvākajā laikā, kas skar apjomu vai arī veidu, kādā aktīvs tiek lietots vai arī ir paredzēts to lietot. Šīs izmaiņas ietver izmaksas, kas radušās perioda laikā, lai izlabotu vai veicinātu aktīva darbību vai pārstrukturētu darbību, kurai aktīvs pieder;

- no iekšējiem pārskatiem ir pieejami pierādījumi, kas liecina, ka aktīva saimnieciskie darbības rezultāti ir vai būs labāki nekā bija paredzēts.[4]

36.SGS ir iekļautas divas pazīmes (viena iekšējā un viena ārējā), kas liecina par iespējamo aktīvu vērtības samazināšanos, bet starp pazīmēm, kas liecina par iespējamo zaudējumu no vērtības samazināšanas apvērsi nav to apgriezto pazīmju.

Ārējā ir: „uzņēmuma aktīvu neto uzskaites vērtība pārsniedz tā tirgus kapitalizāciju (pamatkapitāla tirgus vērtība)”. Nav paskaidrojumu, kāpēc, ja tirgus kapitalizācija ir zem uzņēmuma aktīvu neto uzskaites vērtības, tad tas var liecināt par to, ka aktīva vērtība ir samazinājusies, bet tās reversēšana nevar automātiski kļūt par pazīmi, kas liecina par zaudējumu apvērsi. Tomēr, autore uzskata, ka galvenais iemesls ir, ka visi fakti un apstākļi ir jāapsver, pirms secināt, ka zaudējumus no vērtības samazināšanās var apvērst. Tirgus kapitalizācijas deficīts var ietekmēt nemateriālu vērtību, tāpēc zaudējumi nevar būt apvērsti.

Otrā pazīme, kas nav minēta kā pazīme, kas liecina par iespējamo zaudējumu no vērtības samazināšanas apvērsi, ir: „pierādījumi par aktīva novecošanos vai fiziskiem bojājumiem”. Paskaidrojumi standartā nav doti. Iespējams, tāpēc ka tas nevar notikt bez uzņēmuma papildus ieguldījuma, lai uzlabotu vai palielinātu aktīva vai naudu ienesošās vienības darbību. Bet tas savukārt ir iekļauts pazīmē: „attiecīgajā periodā ir notikušas ievērojamas izmaiņas, kas labvēlīgi ietekmē uzņēmumu vai arī tādas notiks tuvākajā laikā, kas skar apjomu vai arī veidu, kādā aktīvs tiek lietots vai arī ir paredzēts to lietot. Šīs izmaiņas ietver izmaksas, kas radušās perioda laikā, lai izlabotu vai veicinātu aktīva darbību vai pārstrukturētu darbību, kurai aktīvs pieder”.

Jāatceras arī, ka reversēšana, tāpat kā pati vērtības samazināšana ir pierādījums tam, ka uzņēmumam ir nepieciešams pārskatīt nolietojuma metodi vai atlikušo vērtību, neatkarīgi no tā, vai zaudējumi tika apvērsti.

Iepriekšējos periodos aktīvam atzītus zaudējumus no vērtības samazināšanās jāapvērš tikai tad, ja kopš pēdējās reizes, kad tika atzīti zaudējumi no vērtības samazināšanās, ir notikušas to aplēšu izmaiņas, uz kuru pamata tika noteikta aktīva atgūstamā summa. Aplēšu izmaiņas var būt sekojošas:

- 1) atgūstamās summas bāzes izmaiņas (t. i., vai atgūstamās summas pamatā ir patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas vai lietošanas vērtība);
- 2) ja atgūstamā summa pamatojās uz lietošanas vērtību - aplēsto nākotnes naudas plūsmu summas vai laika izmaiņas, vai arī diskonta likmes izmaiņas;
- 3) ja atgūstamā summa pamatojās uz patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas - izmaiņas patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas sastāvdaļu aplēsēs.

Aktīva lietošanas vērtība var kļūt lielāka par aktīva uzskaites vērtību, jo nākotnes ienākošo naudas plūsmu pašreizējā vērtība palielinās, abām summām pietuvinoties. Tomēr aktīva kalpošanas potenciāls nav palielinājies. Tādēļ zaudējumus no vērtības samazināšanās neapvērš tikai tādēļ, ka ir pagājis zināms laiks, pat tad, ja aktīva atgūstamā summa kļūst lielāka par tā uzskaites vērtību.

Tomēr šī neiespējamība apvērst zaudējumus var novest pie dažām nelogiskām sekām, kuras tiks parādītas nākamajā piemērā.

Piemērs.

2009.gada beigās uzņēmuma vienīgai naudu ienesošai vienībai tika veikta vērtības samazināšanās pārbaude. Prognozēta diskontēta naudas plūsma 2011. un turpmākajiem gadiem ir pietiekama, lai atbalstītu uzņēmuma aktīvu uzskaites vērtību. Tomēr 2010.gadā tiek prognozēti zaudējumi un negatīva neto naudas plūsma. Šīs summas diskontētā vērtība 2009.gadā tika atbilstoši norakstīta no uzskaites vērtības kā zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās. Sakot ar 2011.gadu, nākotnes naudas plūsmas ir spējīgas atbalstīt oriģinālu nenorakstītu aktīvu vērtību. Tomēr, aktīvu vērtība nevar būt paaugstināta atpakaļ caur peļņas vai zaudējumu kontiem, lai novērstu dubulto uzskaites efektu, jo vērtības palielinājums nav noticis aplēšu izmaiņu dēļ. Vienīgais uzņēmuma guvums no šīs situācijas ir tas, ka aktīvi ir nolietoti.

No citas puses, ja naudas plūsmas uzlabošanās ir rezultāts tiem izdevumiem, ko uzņēmums ieguldījis, lai uzlabotu vai veicinātu aktīva vai naudu ienesošās vienības darbību, tad tas var būt klasificēts, ka aktīva potenciāla uzlabojums un uzņēmums varēs apvērst daļu vai arī visus zaudējumus.

Gadījumā, ja individuālā aktīva vērtības samazinājums ir reversēts, tad reversēšanas rezultātā aktīva uzskaites vērtība nevar pārsniegt vērtību, kāda būtu aktīvam, ja sākotnēji zaudējumi no vērtības samazināšanās netiktu atzīti, ņemot vērā nolietojumu. Jebkurš pieaugums virs tādas vērtības, būtu klasificēts kā pārvērtēšana.

Piemērs.

2007.gada sākumā uzņēmums par 1 000 latiem iegādājās pamatlīdzekļi ar lietderīgas izmantošanas laiku 10 gadi. Pamatlīdzeklis neatkarīgi no citiem pamatlīdzekļiem vai pamatlīdzekļu grupas rāda ienākošās naudas plūsmas. 2009.gada beigās, kad pamatlīdzekļa uzskaites vērtība pēc nolietojuma aprēķina ir 700 lati, uzņēmums nolēma atzīt zaudējumus no vērtības samazināšanās 210 latu apmērā. Uzņēmums norakstīja pamatlīdzekļa vērtību līdz 490 latiem. Tā kā lietderīgo izmantošanas laiku tas neietekmēja, uzņēmums turpmāk nolietos pamatlīdzekļi pa 70 latiem gadā (no 2010. līdz 2016. Gadam), skatīties. 1.4.tabulu.

Pamatlīdzekļa vērtība 2007.-2016.gados, Ls

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Atlikusī vērtība gada sākumā	1 000	900	800	490	420	350	280	210	140	70
Nolietojums	100	100	100	70	70	70	70	70	70	70
Vērtības samazināšanās	-	-	210	-	-	-	-	-	-	-
Atlikusī vērtība gada beigās	900	800	490	420	350	280	210	140	70	-
Atlikusī vērtība bez vērtības samazinājuma	900	800	700	600	500	400	300	200	100	-

2011.gada sākumā, pirms nolietojuma aprēķina, pamatlīdzekļa atlikusī vērtība būs 420 lati. Pateicoties, uzlabojumiem tehnoloģijās, uzņēmums var palielināt pamatlīdzekļa lietošanas vērtību līdz 550 latiem, ieguldot 120 latus rezerves daļās, kas uzlabos un veicinās pamatlīdzekļa darbību. Tomēr, te vēl netika ņemti vērā 2009.gadā atzītie zaudējumi no vērtības samazināšanās 219 latu apmērā vai koriģētā lietošanas vērtība 2011.gada beigās 550 latu apmērā. Tāpēc 2011.gada beigās pamatlīdzekļa vērtība var būt paaugstināta līdz zemākajai no:

- 660 lati, kas ir atlikusī vērtība pieņemot, ka viss vērtības samazinājums ir apvērsts;
- 600 lati, kas pamatlīdzekļa atlikusī vērtība pēc papildus izdevumiem, pieņemot, ka zaudējumi no vērtības samazināšanās nekad nebija atzīti. Tas ir atlikusī vērtība gada sākumā (600 lati) plus papildus izmaksas (120 lati) mīnus aprēķināts nolietojums $((600+120)/6 = 120 \text{ lati})$; un
- 550 lati, kas ir lietošanas vērtība.

Tas nozīme, ka uzņēmums var palielināt pamatlīdzekļa uzskaites vērtību līdz tā lietošanas vērtībai – līdz 550 latiem. Uzņēmums var reversēt 100 latus no iepriekš atzītiem zaudējumiem un tālāk nolietot pamatlīdzekļa atlikušo vērtību 550 latu apmērā līdz 0 piecu gadu laikā (no 2012 līdz 2016), skatīties 1.5.tabulu.

Pamatlīdzekļa vērtība 2011.-2016.gados, Ls

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sākotnējā vērtība gada sākumā	1 000	1 120	1 120	1 120	1 120	1 120
Iegāde	120	-	-	-	-	-
Sākotnējā vērtība gada beigās	1 120	1 120	1 120	1 120	1 120	1 120
Uzkrātais nolietojums gada sākumā	580	570	680	790	900	1 010
Nolietojums gadā	90	110	110	110	110	110
Apvērsts vērtības samazinājums	(100)	-	-	-	-	-
Uzkrātais nolietojums gada beigās	570	680	790	900	1 010	1 120
Neto uzskaites vērtība perioda beigās	550	440	330	220	110	-

Zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse ir jāatzīst peļņas vai zaudējumu aprēķinā nekavējoties, izņēmums ir pārvērtēti aktīvi, kuri tiks pētīti zemāk.

Ja zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās ir apvērsti, tā nolietojums vai amortizācija ir jākorrigē nākamajos periodos, lai sistemātiski sadalītu pārskatītu uzskaites vērtību mīnus atlikusī vērtība (ja tāda ir) aktīva atlikušajā lietderīgās izmantošanas laikā.

Zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse pārvērtētiem aktīviem

Ja aktīvs tiek atzīts pārvērtētajā vērtībā (balstoties uz 7.LGS un 16. SGS „Pamatlīdzekļi”), tad jebkura zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse tiek klasificēta, ka pārvērtēšanas rezerves palielinājums. Tāpēc pārvērtēta aktīva zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērsi pa taisno kreditē pašu kapitāla posteni bilancē, pārvērtēšanas rezerves pozīciju. Tomēr, ja zaudējumi no vērtības samazināšanās no šā paša pārvērtētā aktīva bija iepriekš atzīti par izdevumiem peļņas vai zaudējumu aprēķinā, apvērsi atzīst par ienākumiem peļņas vai zaudējumu aprēķinā

Tāpat, ka aktīviem, kas tiek uzskaitīti pēc izmaksu metodes, pēc zaudējumu apvērse pārvērtētajiem aktīviem arī jākorrigē to nolietojums vai amortizācija nākamajos periodos, lai sistemātiski sadalītu pārskatītu uzskaites vērtību mīnus atlikusī vērtība (ja tāda ir) aktīva atlikušajā lietderīgās izmantošanas laikā.

Zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse naudu ienesošām vienībām

Zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse naudu ienesošai vienībai jāsadala vienības aktīviem, izņemot nemateriālo vērtību, proporcionāli šo aktīvu uzskaites vērtībai. Šie

uzskaites vērtību palielinājumi jāuzskaita tāpat kā atsevišķu aktīvu zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse.

Tomēr sadalot naudu ienesošas vienības zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērsi katra atsevišķa aktīva uzskaites vērtību nedrīkst palielināt augstāk par zemāko no šādiem lielumiem:

- 1) atgūstamo summu (ja to ir iespējams noteikt);
- 2) uzskaites summu, kas būtu noteikta (atskaitot amortizāciju vai nolietojumu), ja aktīvam iepriekšējos periodos nebūtu atzīti zaudējumi no vērtības samazināšanās.

Zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse summa, kas citkārt būtu iedalīta aktīvam, proporcionāli jāiedala citiem vienības aktīviem, izņemot nemateriālo vērtību.

1.8. INFORMĀCIJAS ATKLĀŠANA GADA PĀRSKATĀ

Gada pārskatu likums nosaka, ka finanšu pārskatā katram ilgtermiņa ieguldījumu postenim bilancē vai pielikumā ir jāietver vērtības norakstīšanu pārskata periodā un iepriekšējā periodā, ka arī vērtības samazināšanas aprēķina metodes (GPL 16. 41 p). Savukārt, Latvijas grāmatvedības standarts Nr.7 „Pamatlīdzekļi” precizē, ka finanšu pārskata pielikumā katru pamatlīdzekļu bilances posteni ir jāatklāj kustības pārskatā, kurā parāda iegādes vai izveidošanas izmaksas, uzkrāto nolietojumu, kas apvienots ar uzkrātajiem zaudējumiem no vērtības samazināšanās [2]. Augstāk minēta informācija ir pietiekama, ja gada pārskats tiek sagatavots balstoties uz Latvijas Republikas likumdošanu. Ja uzņēmums gatavo gada pārskatu atbilstoši Starptautiskiem grāmatvedības un finanšu pārskatu standartiem, tad ir nepieciešama papildus informācijas atklāšana.

Informācijas atklāšanu var sadalīt divās kategorijās;

- 1) Informācija attiecībā uz zaudējumiem no aktīvu vērtības samazināšanās un to apvērse konkrētajā periodā, kuras atklāšana tiek prasīta tikai tajā gadījumā ja zaudējumi vai to apvērse ir atzīti, neatkarīgi no aktīva tipa.
- 2) Informācijas atklāšana attiecībā uz ikgadējo aktīvu vērtības samazināšanas pārbaudi nemateriālai vērtībai un nemateriāliem aktīviem ar nenoteikto lietderīgas izmantošanas laiku, neatkarīgi, vai zaudējumi tiek atzīti vai nē.

Balstoties uz 36. SGS, uzņēmumam par katru aktīvu grupu jāatklāj sekojošā informācija (standarta izpratnē aktīvu grupa ir līdzīga veida aktīvu grupējums, kuriem ir līdzīgs pielietojums uzņēmuma darbībā):

1. zaudējumu no vērtības samazināšanās summa, kas peļņas vai zaudējumu aprēķinā atzīta attiecīgajā periodā, un peļņas vai zaudējumu aprēķina postenis(-ņi), kuros šie zaudējumi no vērtības samazināšanās iekļauti;
2. zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse summa, kas peļņas vai zaudējumu aprēķinā atzīta attiecīgajā periodā, un peļņas vai zaudējumu aprēķina postenis(-ņi), kuros šie zaudējumi no vērtības samazināšanās ir apvērsti;
3. zaudējumu no vērtības samazināšanās summa uz pārvērtētajiem aktīviem, kas periodā atzīta tieši pašu kapitālā;
4. zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse summa uz pārvērtētajiem aktīviem, kas periodā atzīta tieši pašu kapitālā [4].

Augstāk minētās informācijas atklāšana var būt integrēta jau esošajās gada pārskata piezīmēs, piemēram, ilgtermiņa ieguldījumu kustības pārskatā. Standarts arī sasaista aktīvu vērtības samazināšanas informācijas atklāšanu ar informācijas atklāšanu pa segmentiem. Ja uzņēmums, atbilstoši 8.SFPS „Operatīvie segmenti, par katru uzrādāmo segmentu ir jāatklāj sekojoša informācija:

1. zaudējumu no vērtības samazināšanās summa, kas periodā atzīta peļņas vai zaudējumu aprēķinā un tieši pašu kapitālā;
2. zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse summa, kas periodā atzīta peļņas vai zaudējumu aprēķinā un tieši pašu kapitālā.

Par katru finanšu pārskatu kontekstā būtisku zaudējumu no vērtības samazināšanās vai zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērsi, neatkarīgi no tā, vai tas attiecināms uz aktīvu, ieskaitot nemateriālo vērtību, vai naudu ienesošo vienību, uzņēmumam jāatklāj šāda informācija:

1. notikumi un apstākļi, kas izraisīja zaudējumu no vērtības samazināšanās atzīšanu vai apvērsi;
2. atzīto vai apvērsto zaudējumu no vērtības samazināšanās summa;
3. atsevišķam aktīvam:
 - 3.1. aktīva veids;
 - 3.2. ja uzņēmums sniedz informāciju pa segmentiem saskaņā ar 8. SFPS, uzrādāmais segments, kuram pieder aktīvs.
4. naudu ienesošai vienībai:
 - 4.1. naudu ienesošās vienības apraksts (piemēram, vai tas ir produkcijas veids, ražotne, saimnieciskā darbība, ģeogrāfisks apgabals, vai uzrādāmais segments, kā tas definēts 8. SFPS);

- 4.2. atzīto vai apvērsto zaudējumu no vērtības samazināšanās summa pa aktīvu grupām un, ja uzņēmums saskaņā ar 8. SFPS sniedz informāciju pa segmentiem - pa uzrādāmiem segmentiem;
- 4.3. ja ir mainījies aktīvu apkopojums, lai identificētu naudu ienesošo vienību kopš iepriekšējās reizes, kad tika aplēsta naudu ienesošās vienības atgūstamā summa (ja tāda bija), tagadējā un iepriekšējā aktīvu apkopošanas veida un iemeslu apraksts, kāpēc tika mainīts veids, kā tika identificēta naudu ienesošā vienība;
5. vai aktīva (naudu ienesošās vienības) atgūstamā summa ir tā patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas vai tā lietošanas vērtība;
6. ja atgūstamā summa ir tā patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas, – uz kādas bāzes tika noteikta patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas (piemēram, vai patiesā vērtība tika noteikta, pamatojoties uz aktīvo tirgu);
7. ja atgūstamā summa ir lietošanas vērtība – diskonta likmes, kas izmantotas lietošanas vērtības pašreizējā un iepriekšējā aplēsē (ja tāda ir) [4].

Bieži vien zaudējumi no vērtības samazināšanās vai zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse kopumā ir būtiski, bet par katru aktīvu vai naudu ienesošu vienību – nebūtiski. Tādos gadījumos standarts ļauj izvairīties no tik plašas informācijas atklāšanas, kas attiecās uz individuāliem aktīviem un naudu ienesošām vienībām, kas tika minēta augstāk. Par zaudējumu no vērtības samazināšanās kopumu un zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērsi kopumu ir jāatklāj informācija par:

1. galvenajām aktīvu grupām, ko ietekmē zaudējumi no vērtības samazināšanās un galvenajām aktīvu grupām, ko ietekmē zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse;
2. galvenajiem notikumiem un apstākļiem, kuru dēļ šie zaudējumi no vērtības samazināšanās un zaudējumu no vērtības samazināšanās apvērse tika atzīti.

Uzņēmumam ir ieteicams atklāt pieņēmumus, kas attiecīgajā periodā tika izmantoti, lai noteiktu aktīvu atgūstamo summu. Tomēr, uzņēmumam jāatklāj informācija par aplēsēm, kas izmantotas, lai novērtētu naudu ienesošās vienības atgūstamo summu, ja nemateriālā vērtība vai nemateriālais aktīvs ar nenoteiktu lietošanas laiku ir iekļauti šīs vienības uzskaites vērtībā.

Ne vienmēr nemateriālā vērtība pēc uzņēmējdarbības apvienošanas var būt attiecināta uz konkrētu naudas ienesošu vienību pārskata datumā. Standarts prasa, lai neattiecināta nemateriālā vērtība būtu atklāta pārskatā kopā ar iemesliem, kāpēc tā nav attiecināta.

Ikgadēja informācijas atklāšana ir paredzēta, lai sniegtu lietotājam informāciju par to, kāda veida paņēmieni tika pielietoti, lai aprēķinātu atgūstamo vērtību nemateriālai vērtībai vai nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietošanas laiku. Zaudējumus no nemateriālās vērtības

vai nemateriālu aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku vērtības samazināšanās pēc nepieciešamās informācijas atklāšanas var sadalīt divās grupās:

- 1) tās naudu ienesošās vienības (vai vienību grupas), kurās nemateriālā vērtība vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtība ir būtiska salīdzinājumā ar uzņēmuma kopējo nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtību. Par katru aktīvu ietilpstošu šajā kategorijā informācija ir jāatklāj individuāli (atsevišķi)
- 2) tās naudu ienesošās vienības (vai vienību grupas), kurās nemateriālā vērtība vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtība ir nebūtiska salīdzinājumā ar uzņēmuma kopējo nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtību. Šajā gadījumā informāciju var atklāt par aktīviem kopumā.

Vārdam „būtisks” standartā nav paskaidrojuma. Bet autore pieļauj, ka, nosakot vai nemateriālās vērtības vai nemateriālā aktīva uzskaites vērtība ir būtiska, jāņem vērā viena aktīva vai visu aktīvu vērtība kopā, pašu kapitāls un peļņa, ja zaudējumiem jābūt atzītiem.

Par katru naudu ienesošo vienību (vienību grupu), kuras nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtība, kas attiecināta uz šo vienību (vienību grupu), ir būtiska, uzņēmumam gada pārskatā ir jāatklāj sekojoša informācija:

1. uz vienību (vienību grupu) attiecinātās nemateriālās vērtības uzskaites vērtība;
2. uz vienību (vienību grupu) attiecinātās nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtība;
3. vienības (vienību grupas) atgūstamās summas (t. i., lietošanas vērtība vai patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas) pamatojums;
4. ja vienības (vienību grupas) atgūstamā summa pamatojas uz lietošanas vērtību:
 - 4.1. katra galvenā pieņēmuma apraksts, uz kura vadība balsta naudas plūsmas prognozes par periodu, kas ietverts jaunākajos budžetos/prognozēs. Galvenie pieņēmumi ir tie, attiecībā uz kuriem vienības (vienību grupas) atgūstamā summa ir visjūtīgākā;
 - 4.2. vadības metodes apraksts, nosakot katram galvenajam pieņēmumam piešķirto vērtību(-as), vai šī(-s) vērtība(-as) atspoguļo pagātnes pieredzi vai, ja nepieciešams, ir atbilstošas ārējiem informācijas resursiem, un, ja nav, kā un kāpēc tās atšķiras no pagātnes pieredzes vai informācijas ārējiem avotiem;

- 4.3. periods, kurā vadība ir prognozējusi naudas plūsmas, pamatojoties uz vadības apstiprinātajiem finanšu budžetiem/prognozēm un, ja naudu ienesošajai vienībai (vienību grupai) tiek izmantots ilgāks periods nekā pieci gadi – šādas izvēles pamatojums;
- 4.4. pieauguma likme, kas izmantota naudas plūsmas prognožu ekstrapolācijai ārpus jaunākajos budžetos/prognozēs ietvertā perioda, un jebkuras pieauguma likmes izmantošanas pamatojums, kas pārsniedz ilgtermiņa vidējo pieauguma likmi produkcijai, nozarē, valstī vai valstīs, kurās uzņēmums darbojas, vai tirgū, kuram vienība (vienību grupa) ir piesaistīta;
- 4.5. diskonta likme(s), kas izmantota naudas plūsmas prognozēs.
5. ja vienības (vienību grupas) atgūstamā summa pamatojas uz patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas - metode, kas lietota, lai noteiktu patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas. Ja patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas nenosaka, izmantojot vērā ņemamo vienības (vienību grupas) tirgus cenu, jāatklāj arī šāda informācija:
- 5.1. katra galvenā pieņēmuma apraksts, uz kuru pamata vadība ir noteikusi patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas. Galvenie pieņēmumi ir tie, attiecībā uz kuriem vienības (vienību grupas) atgūstamā summa ir visjūtīgākā;
- 5.2. vadības metodes apraksts, nosakot katram galvenajam pieņēmumam piešķirto vērtību(-as), vai šī(-s) vērtība (-as) atspoguļo pagātnes pieredzi vai, ja nepieciešams, ir atbilstošas ārējiem informācijas resursiem, un, ja nav, kā un kāpēc tās atšķiras no pagātnes pieredzes vai informācijas ārējiem avotiem;
6. ja galvenā pieņēmuma, uz kuru balstoties, vadība ir noteikusi vienības (vienību grupas) atgūstamo summu, pamatoti iespējamās izmaiņas izraisītu vienības (vienību grupas) uzskaites summas pārsniegumu pār tās atgūstamo summu:
- 6.1. summa, par kuru vienības (vienību grupas) atgūstamā summa pārsniedz tās uzskaites summu;
- 6.2. galvenajam pieņēmumam piešķirtā vērtība;
- 6.3. summa, par kuru jāmainās galvenajam pieņēmumam piešķirtajai vērtībai, pēc jebkuru izmaiņu radītās ietekmes uz citiem mainīgajiem, kas izmantoti atgūstamās summas novērtēšanā, lai vienības (vienību grupas) atgūstamo summu padarītu vienādu ar tās uzskaites vērtību.

Kā jau tika minēts augstāk, atsevišķas prasības par informācijas atklāšanu pārskatā ir tām naudu ienesošo vienībām (vienību grupām), uz kurām ir attiecināma nebūtiska daļa nemateriālās vērtības vai nebūtiskie nemateriāli aktīvi ar nenoteiktu lietošanas laiku:

Pirmkārt, uzņēmumam ir jāatklāj nemateriālās vērtības vai nemateriālu aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku (kas augstāk tika noteikti, kā nebūtiski) kopējā vērtība. Ja daļa no, vai visa nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtība ir attiecināta uz vairākām naudu ienesošām vienībām (vienību grupām), un summa, kas šādi attiecināta uz katru vienību (vienību grupu), ir neievērojama salīdzinājumā ar uzņēmuma kopējo nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku uzskaites vērtību, šis fakts ir jāatklāj kopā ar uz šīm vienībām (vienību grupām) attiecināto nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku kopējo uzskaites vērtību.

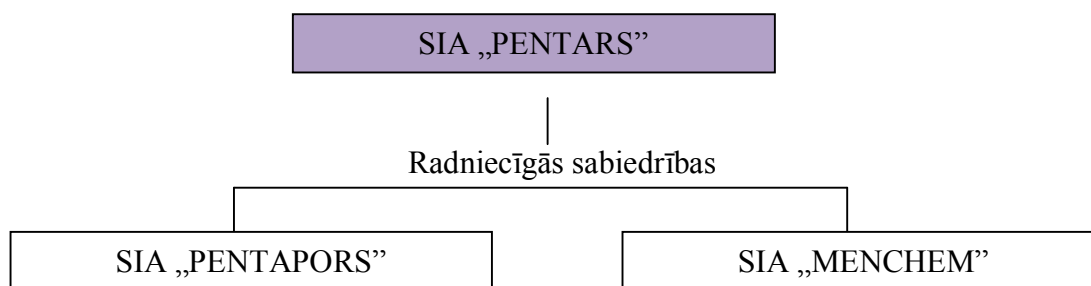
Otrkārt, ja kādas vienības (vienību grupas) atgūstamās summas pamatojas uz tiem pašiem galvenajiem pieņēmumiem, un nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku kopējā attiecinātā uzskaites vērtība ir ievērojama salīdzinājumā ar uzņēmuma nemateriālās vērtības vai nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku kopējo uzskaites vērtību, uzņēmumam šis fakts ir jāatklāj kopā ar:

1. uz šīm vienībām (vienību grupām) attiecinātās nemateriālās vērtības kopējā uzskaites vērtība;
2. uz vienībām (vienību grupām) attiecināto nemateriālo aktīvu ar nenoteiktu lietošanas laiku kopējā uzskaites vērtība;
3. galvenā(-o) pieņēmuma(-u) apraksts;
4. vadības metodes apraksts, nosakot galvenajam pieņēmumam piešķirto vērtību(-as), vai šī(-s) vērtība(-as) atspoguļo pagātnes pieredzi vai, ja nepieciešams, ir atbilstošas ārējo informācijas avotu sniegtajai informācijai, un, ja nav, kā un kāpēc tās atšķiras no pagātnes pieredzes vai ārējās informācijas;
5. ja galvenā(-o) pieņēmuma(-u) pamatoti iespējamās izmaiņas izraisītu vienību (vienību grupu) kopējās uzskaites summas pārsniegumu pār to kopējo atgūstamo summu:
 - 5.1. summa, par kuru vienību (vienību grupu) kopējā atgūstamā summa pārsniedz to kopējo uzskaites summu;
 - 5.2. galvenajam(-iem) pieņēmumam(-iem) piešķirtā vērtība(-s);
 - 5.3.** summa, par kuru jāmainās galvenajam(-iem) pieņēmumam(-iem) piešķirtajai(-ām) vērtībai(-ām), pēc jebkuru izmaiņu radītās ietekmes uz citiem mainīgajiem, kas izmantoti atgūstamās summas novērtēšanā, lai vienības (vienību grupas) atgūstamo summu kopsummu padarītu vienādu ar to uzskaites vērtību kopsummu [4].

2. UZŅĒMUMA DARBĪBAS RAKSTUROJUMS

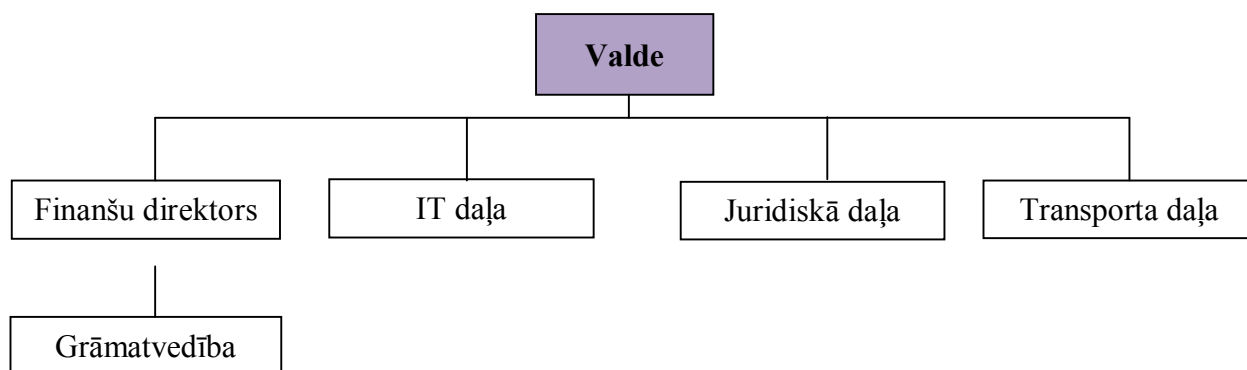
SIA „PENTARS” ir dibināts 1991.gadā Dobelē, Latvijā, un ir viens no lielākajiem būvķīmijas ražotājiem Baltijas valstīs un Ziemeļaustrumu Eiropā.

Pateicoties produktu specifikai, uzņēmums ir aktīvs ne tikai celtniecības nozarēs, bet arī stikla industrijā, līdz ar to no 2008.gada 1.janvāra, ar nolūku sadalīt uzņēmumu aktivitātes atbilstoši produktu grupām un to specifikai, tika izveidota PENTARS GRUPA. Rezultātā nodalīti divi galvenie darbības virzieni - stikla rūpniecības un celtniecības materiālu ražošana, kur SIA „PENAREM” darbības virziens ir celtniecības hermētiķu, un industriālās ķīmijas produktu, bet SIA „PENTAPORS” – siltumizolācijas un celtniecības paneļu - ražošana un realizācija. Trešā uzņēmuma SIA „PENTARS 3” pamatdarbība ir transporta, celtniecības un administratīvie pakalpojumi radniecīgiem uzņēmumiem. Mātes uzņēmumā SIA „PENTARS” nebija paredzēta saimnieciskā darbība, tas klasificējās, kā Holdinga kompānija. 2008.gadā, ekonomiskās krīzes dēļ, abu ražošanas uzņēmumu ražošanas apjomi samazinājās (salīdzinājumā ar apjomiem pirms reorganizācijas), kā arī tika apturēti celtniecības projekti (grupas iekšējām vajadzībām) un samazinājās transporta pakalpojumu apjomi, ko sniedza SIA „PENTARS 3” radniecīgajiem uzņēmumiem. Tāpēc uzņēmuma vadība 2009.gada sākumā pieņēma lēmumu, pievienot SIA „PENTARS 3” mātes uzņēmumam SIA „PENTARS”. Līdz ar to 2009.gadā grupā pastāv 3 uzņēmumi: mātes uzņēmums SIA „PENTARS”, kas pēc apvienošanās sniedz meitas uzņēmumiem transporta un administratīvos pakalpojumus; SIA „PENAREM” un SIA „PENTAPORS” (skatīties 2.1.attēlu)

2.1.attēls PENTARS holdinga attēls

2.2.attēls atspoguļo SIA „PENTARS” organizatorisko struktūru.

2.2.attēls SIA „PENTARS” organizatoriskā struktūra

No 2.2.attēla var secināt, ka SIA „PENTARS” darbojas tikai administratīvās daļas, jo uzņēmums sniedz tikai administratīvus pakalpojumus grupas uzņēmumiem, t.i. pārstāda rēķinus par komunāliem pakalpojumiem, IT pakalpojumiem, iznomā ražošanas telpas un autotransportu. Finanšu direktors ir nodarbināts SIA „PENTARS”, bet faktiski izpilda finanšu direktora pienākumus arī SIA „PENTARS” radnieciskos uzņēmumos. Lēmumi uzņēmumā tiek pieņemti centralizēti.

Tabulā 2.1. ir atspoguļoti galvenie SIA „PENTARS” finanšu rādītāji.

2.1.tabula

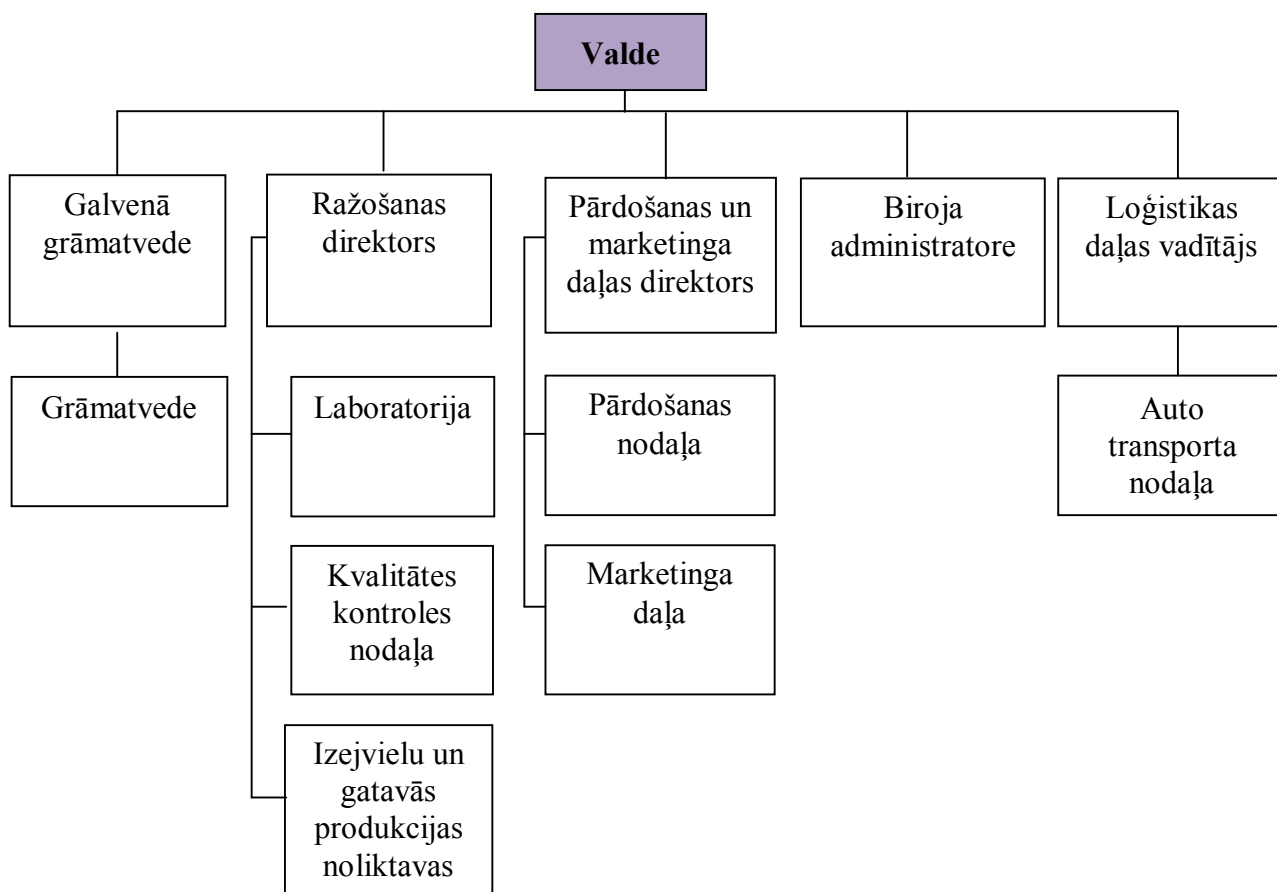
SIA „PENTARS” finanšu rādītāji 2008.-2009.gados, tūkst Ls

	2008	2009
<i>Ilgtermiņa ieguldījumi, t.sk.:</i>	4 200	4 959
Nemateriālie ieguldījumi	7	1
Pamatlīdzekļi	13	607
Ieguldījuma īpašumi	2 497	2 320
Līdzdalība radniecīgo uzņēmumu kapitālā	1 683	1 843
Pārējie finanšu aktīvi (Ilgtermiņa aizdevums)	0	187
Aktīvi kopā	4 696	5 268
Kopā pašu kapitāls	3 701	3 783
Neto apgrozījums	1 773	1 043
Peļņa/(zaudējumi) pirms nodokļiem	-290	86
Neto pārskata gada peļņa/ (zaudējumi)	-310	85

2.1.tabulā ir atspoguļoti dati par 2 pārskata periodiem, jo datus par periodiem pirms 2008.gada nevar uzskatīt par salīdzināmiem. Kā jau autore minēja augstāk, 2008.gadā

uzņēmumā tika veikta reorganizācija, kuras rezultātā uzņēmuma darbība tika sadalīta trijās daļās, t.i. trijos radniecīgos uzņēmumos.

Pieaugums ilgtermiņa ieguldījumos 2009.gadā salīdzinājumā ar 2008.gadu ir saistīts ar to, ka 2009.gada sākumā radniecīgais uzņēmums SIA „PENTARS 3” tika pievienots SIA „PENTARS” un SIA „PENTARS3” aktīvi pārgāja SIA „PENTARS” rīcībā. Kā arī 2009.gadā SIA „PENTARS” palielināja savu ieguldījumu SIA „PENTAPORS” pamatkapitālā. Līdz ar to pieauga arī aktīvu kopsumma. Tā kā 2009.gadu uzņēmums noslēdzis ar peļņu 85 tūkstošu apmērā, pieauga pašu kapitāla kopsumma. SIA „PENTARS” neto apgrozījumu veido ieņēmumi no pakalpojumiem radniecīgiem uzņēmumiem, t.i. ražošanas un administratīvas ēkas iznomāšana, autotransporta iznomāšana, komunālie un sakaru pakalpojumi, IT pakalpojumi un citi. Neto apgrozījums 2009.gada samazinājās salīdzinājumā ar 2008.gadu par 630 tūkstošiem latu. Samazinājums, galvenokārt, ir saistīts ar to, ka 2008.gadā SIA „PENTARS” izstādīja rēķinus radniecīgiem uzņēmumiem par preču zīmes izmantošanu, bet 2009.gadā, sakarā ar radniecīgo uzņēmumu apgrozījuma strauju samazinājumu, tika pieņemts lēmums nepiestādīt rēķinus par šāda veida pakalpojumiem. 2008.gadu uzņēmums noslēdzis ar zaudējumiem, jo uzņēmums izveidoja uzkrājumus šaubīgiem debitoriem (tiem debitoriem, kas nebija samaksāti no pirms reorganizācijas laikiem).

2.3.attēls SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” organizatoriskā struktūra
(vienādas abiem uzņēmumiem)

SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” ir vienādas organizatoriskās struktūras, kas ir atspoguļotas 2.3.attēlā. Lēmumi uzņēmumos tiek pieņemti centralizēti. Katra uzņēmuma valdē ir 2 locekļi, kas arī pieņem visus svarīgus lēmums. Uzņēmumu nodaļa, kas saistīta ar finanšu jautājumiem, sastāv no 2 darbiniekiem: galvenās grāmatvedes un grāmatvedes palīga. 2008.gadā šajā nodaļā bija nodarbināti 3 cilvēki, bet izmaksu optimizācijas nolūkā, uzņēmumu vadība pieņēma lēmumu samazināt grāmatvedības štatu. Kā jau tika minēts augstāk, finanšu direktors, kas ir nodarbināts SIA „PENTARS” pilda savus pienākumus arī radniecīgajās sabiedrībās.

2.2. tabulā ir atspoguļoti SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” finanšu dati.

Tā kā abi uzņēmumi tika nodibināti reorganizācijas rezultātā 2008.gada sākumā, tad tabulā ir atspoguļoti dati tikai par 2008.un 2009.gadiem

2.2.tabula

SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” finanšu rādītāji 2008.-2009.gados, tūkst. Ls

	SIA PENTAPORS		SIA PENAREM	
	2008	2009	2008	2009
<i>Ilgtermiņa ieguldījumi, t.sk.:</i>	<i>1 815</i>	<i>1 293</i>	<i>998</i>	<i>852</i>
Pamatlīdzekļi	1 815	1 293	998	852
Aktīvi kopā	4 569	2 759	5 489	4 310
Kopā pašu kapitāls	648	286	532	988
Neto apgrozījums	10 580	4 298	14 112	8 739
Peļņa/(zaudējumi) pirms nodokļiem	-361	-728	118	522
Neto pārskata gada peļņa/ (zaudējumi)	-352	-705	32	455

Stikla industrijā SIA “PENAREM” piedāvā galvenokārt trīs sertificētus produktus : polisulfīds, poliuretāns un butils, kurus izmanto celtniecībā.

SIA “PENTAPORS” ražošanas un darbības virzieni ir: siltumizolācijas materiāli (putu polistirola plātnes), sendvičtipa paneļi industriālo ēku būvniecībai; paliekošo (nenonemamo) veidņu sistēma monolīta dzelzsbetona ēku būvniecībai, ko arī izmanto celtniecībā.

Vēsturiski uzņēmuma darbības reģions bija Baltijas valstis un Ziemeļaustrumu Eiropa, tagad arī Skandināvijas valstis, kā arī, sākot ar 2008.gadu, uzņēmumi realizē savu produkciju arī ārpus Eiropas, pārvadājumiem izmantojot jūras ceļus. Šobrīd uzņēmumi, sadarbībā ar reģionālajiem partneriem, intensīvi iekaro Tuvo un Tālo Austrumu tirgu, nodrošinot augstajām prasībām atbilstošus produktu un procesu standartus, kā arī stabilu produkcijas kvalitāti un veiksmīgu sadarbības procesu.

2.3. tabula

SIA „PENAREM” un SIA „PENTAPORS” realizācijas sadalījums pa noieta tirgiem

2008. - 2009. gados, tūkst.Ls

Noieta tirgus	PENAREM		PENTAPORS		Kopā	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Eksports tirgus (NVS valstis)	11 486	6 489	1 235	332	12 721	6 822
ES dalībvalstis (izņemot Latviju)	1 068	1 956	3 782	1 184	4 850	3 140
Iekšzemes tirgus	1 558	294	5 563	2 782	7 121	3 076
Kopā	14 112	8 739	10 580	4 298	24 692	13 037

Kā ir redzams 2.3.tabulā, ka 2009.gadā 52% (2008.gadā: 52%) no saražotas produkcijas tiek realizēti NVS valstīs, t.i. Krievija un Ukraina; 24% - ES dalībvalstīs (2008.gadā: 20%), t.i. Īrija un Skandināvijas valstis, un 24% - Latvijas robežās (2008.gadā: 28%)

Ekonomikas straujas lejupslīdes dēļ ne tikai Latvijā, bet arī Krievijā, Ukrainā un Īrijā tika apturēti daudzi celtniecības projekti, līdz ar to samazinājās pieprasījums pēc grupas ražotajiem produktiem un realizācija 2009.gadā samazinājās salīdzinājumā ar 2008.gadu par 47% (SIA „PENAREM” – par 38% un SIA „PENTAPORS” – par 59%).

Neskatoties uz neto apgrozījuma samazināšanos, SIA „PENAREM” noslēdza 2009.gadu ar 455 tūkstošu latu peļņu, kas ir lielākā par 2008.gada peļņu par 423 tūkstošiem latu. Bruto peļņas rentabilitāte 2009.gadā samazinājās par 2% (no 18% 2008.gadā līdz 16% 2009.gadā) Tāpēc peļņas pieaugums galvenokārt ir saistīts ar izmaksu optimizāciju 2009.gadā. 2009.gadā uzņēmums ir samazinājis darbinieku skaitu un arī darba algas darbiniekiem. Līdz ar to darba algas un valsts sociālās apdrošināšanas izmaksas kopā samazinājās par 250 tūkstošiem latu. Kā arī 2009.gada sākumā uzņēmums nolēma samazināt nolietojuma likmi tehnoloģiskām iekārtām no 20% uz 10%, sakarā ar saražotās produkcijas apjoma un iekārtu noslodzes samazināšanos. Ja piemērotu iepriekšējā 2008.gada nolietojuma likmi, tad nolietojuma izmaksas būtu par 150 tūkstošiem latu lielākas.

SIA „PENTAPORS” zaudējumi 2009.gadā palielinājās par 353 tūkstošiem latiem. Bruto peļņas rentabilitāte samazinājās tikai par 5% (no 16% 2008.gadā līdz 11% 2009.gadā). Bet tā kā ieņēmumi 2009.gadā samazinājās par 59%, tad bruto peļņa samazinājās par 1 280 tūkstošiem latu, kas, savukārt, arī secināja neto zaudējumu pieaugumu, neskatoties uz uzņēmuma veiktiem izmaksu optimizācijas pasākumiem. 2009.gadā uzņēmums ir samazinājis darbinieku skaitu un arī darba algas darbiniekiem. Līdz ar to darba algas un valsts sociālās apdrošināšanas izmaksas kopā samazinājās par 400 tūkstošiem latu. Kā arī 2009.gada sākumā uzņēmums nolēma samazināt nolietojuma likmi tehnoloģiskām iekārtām no 20% uz 10%, sakarā ar saražotās produkcijas apjoma un iekārtu noslodzes samazināšanos. Ja piemērotu iepriekšējā 2008.gada nolietojuma likmi, tad nolietojuma izmaksas būtu par 115 tūkstošiem latu lielākas.

Abos uzņēmumos ir novērojama līdzīga situācija – aktīvu kopsummas samazināšanās 2009.gadā salīdzinājumā ar 2008.gadu. Krājumu samazinājums ir saistīts ar to, ka uzņēmumu vadība 2009.gadā pārskatīja savu politiku attiecībā uz krājumiem. Ražošana pārsvarā tiek uzsākta pēc pasūtījumu saņemšanas, lai noliktavās neglabātos lieli daudzumi gatavās produkcijas. Kā arī izejvielu iegāde tiek stingri kontrolēta. 2009.gadā stingrāk ir kontrolēta debitoru apmaksa, tāpēc samazinājās debitoru parādu summa.

Pamatlīdzekļu kopsumma 2009.gadā samazinājās salīdzinājumā ar 2008.gadu gan SIA „PENAREM”, gan SIA „PENTAPORS”, galvenokārt, aprēķinātā nolietojuma par 2009.gadu dēļ. Neviena no uzņēmumiem nebija būtisku pamatlīdzekļu norakstījumu gada laikā.

Aktīvu rentabilitāte rāda, kāda peļņa ir iegūta uz uzņēmuma aktīvu vienību. Aktīvu rentabilitāti izteic, kā operatīvās darbības ienākuma attiecību pret aktīvu kopsummu. Aprēķinātais rādītājs rāda, cik efektīvi uzņēmumā izmanto aktīvus, lai iegūtu ienākumus [11, 233] un tiek aprēķināts ar formulu [7, 40]:

$$\text{Aktīvu rentabilitāte} = \frac{\text{Peļņa pirms \% un nodokļiem} \times 100}{\text{Aktīvu vidēja vērtība}} ;$$

SIA „PENAREM” aktīvu rentabilitāte 2009.gadā ir 10.66%, t.i. katrs aktīvu lats rāda uzņēmumam peļņu 11 santīmu apmērā. Aktīvu rentabilitāte 2009.gadā uzlabojās salīdzinājumā ar 2008.gadu (2008.gadā aktīvu rentabilitāte bija 2.16%).

Pamatlīdzekļu rentabilitāte SIA „PENAREM” 2009.gadā ir 56.47%, t.i. katrs pamatlīdzekļu lats rāda uzņēmumam peļņu 56 santīmu apmērā. (2008.gadā – 11.78%).

SIA „PENTAPORS” aktīvu rentabilitāte 2009.gadā ir -19.88%, t.i. katrs aktīvu lats rāda uzņēmumam zaudējumus 20 santīmu apmērā. Aktīvu rentabilitāte 2009.gadā pasliktinājās salīdzinājumā ar 2008.gadu (2008.gadā aktīvu rentabilitāte bija -7.90%)

Pamatlīdzekļu rentabilitāte SIA „PENTAPORS” 2009.gadā ir -46.86%, t.i. katrs pamatlīdzekļu lats rāda uzņēmumam zaudējumus 47 santīmu apmērā. (2008.gadā – -19.89%).

Attīstības perspektīvas

Ekonomiskā situācija Latvijā, Eiropā un NVS valstīs pa tiešo ietekmē PENTARS grupas uzņēmumu darbību. Tāpēc uzņēmuma attīstības perspektīvas pa tiešo ir atkarīgas no ekonomiskajiem radītājiem.

Latvijas tautsaimniecības atveseļošanās turpmākajos gados būs lielā mērā atkarīga no tā, cik ātri atgūsies pasaules finanšu sistēma un galvenās Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstis, cik veiksmīgi Latvija spēs konkurēt atvērtos preču un pakalpojumu tirgos. Kaut arī vairākās pasaules valstīs jau tagad vērojamas noteiktas atveseļošanās pazīmes, tomēr

pasaules ekonomikas perspektīvas joprojām pakļautas lielai nenoteiktībai. Lai gan krīzes apstākļos ieviesto makroekonomisko stimulu un īstenotās politikas pasākumu ietekme bija efektīvāka nekā sākotnēji tika gaidīts, tomēr joprojām pastāv risks attiecībā uz spēcīgu negatīvo atgriezenisko saikni starp reālo un finanšu sektoru, naftas un citu preču cenu kāpumu, kā arī protekcionisma pieaugumu. Pasaules ekonomikas stabilas izaugsmes atjaunošanās saistīta arī ar tādiem riskiem kā valstu ekonomikas stimulu atcelšana, strauja situācijas pasliktināšanās darba tirgū. Tādējādi 2010. gadā vēl nevar rēķināties ar vērā ņemamu ārējā pieprasījuma pieaugumu. Savukārt Latvijas iekšējais pieprasījums turpinās samazināties. Tāpēc Ekonomikas ministrija prognozē IKP samazinājumu arī 2010. gada pirmajā pusē, un izaugsme var atsākties 3. ceturksnī, kad IKP apjoms vairs nesamazināsies, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni (pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem). Šajā gadījumā 2010. gadā IKP samazinājums būs par 3 procentiem.

Pozitīva ekonomiskā izaugsme var atsākties ar 2011. gadu, ja finanšu tirgi būs stabilizējušies, kas dos pozitīvu stimulu kā pašmāju uzņēmējiem, tā arī ekonomisko aktivitāšu pakāpenisku pieaugumu mūsu preču un pakalpojumu eksporta partnervalstīs, it īpaši ES valstīs. Turpmāko periodu galvenais izaugsmes stimuls Latvijai jāsaista ar eksporta iespēju paplašināšanu. Tāpēc izšķiroša nozīme izaugsmes nodrošināšanai ir galvenās eksporta nozares – rūpniecības konkurētspējai kā starptautiskos, tā pašmāju tirgos. Jāņem vērā, ka globālajos preču un pakalpojumu tirgos vērojama cenu konkurences saasināšanās, kas krīzes apstākļos nereti izpaužas kā valstu konkurētspējas korekcija ar nacionālo valūtu devalvāciju un tiešo protekcionismu. Latvijas rūpniecības konkurētspēja lielā mērā balstījās uz relatīvi lētu darbaspēku un zemām vispārējām izmaksām. 2006. un 2007. gada darbaspēka izmaksu kāpuma un cenu pieauguma dēļ šīs priekšrocības lielā mērā tika zaudētas. Pašreizējie krīzes apstākļi ar zemo pieprasījumu un striktiem budžeta ierobežojumiem, kad krietni tiek samazinātas algas sabiedriskajā sektorā, rada lielu spiedienu uz kopējo algu līmeni un cenām, kas daļēji uzlabo Latvijas ražotāju konkurētspēju. Tomēr jāņem vērā, ka līdz ar izaugsmes atjaunošanos pārējās ES valstīs uzturēt konkurētspēju Latvijas ekonomikā ar šīm metodēm nebūs iespējams, tāpēc izšķiroša nozīme būs atbilstošam produktivitātes kāpumam un eksporta produktu komplicētības pieaugumam, kas ļautu daudz veiksmīgāk konkurēt starptautiskajos tirgos. Lai nodrošinātu ikgadējo vidējo izaugsmi 2011.- 2015. gadā par 4%, apstrādes rūpniecības ražošanas apjomiem jāpalielinās vismaz par 6,5% ik gadu, vēl prognozēs tiek paredzēts, ka jāuzlabojas arī Latvijas ārējo pakalpojumu bilancei, kur lielākais devums līdz šim ir bijis transporta pakalpojumiem. Tiek prognozēts, ka turpmākā izaugsme nevarēs būt tādos tempos, kāda tā bija 2005.-2007. gados, jo tās dzinēj spēks vairs nebūs apjomīgās finanšu ieplūdes, kas stimulēja iekšējo patēriņu un veicināja galvenokārt

pakalpojumu attīstību un aktivitātes nekustamos īpašumos. Izaugsmes galvenais balsts būs ekonomikas konkurētspējas pieaugums atvērto preču un pakalpojumu tirgos, kas Latvijai galvenokārt saistīts ar apstrādes rūpniecības un tranzītpakalpojumu attīstību. Galvenais risks turpmākai izaugsmei ir nepietiekoši efektīva struktūrpolitika ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai ierobežotos finansējuma, tai skaitā valsts budžeta, pieejamības apstākļos.

Balstoties uz augstākminētām prognozēm, uzņēmumu galvenie uzdevumi 2010. gadam ir jaunu noieta tirgus un klientu meklēšana, kā arī jaunu produktu ieviešana. Uzņēmumi plāno piedalīties starptautiskās būvniecības izstādēs, lai virzītu savu produkciju tirgū. Tiek veikti pasākumi produkcijas pašizmaksas samazināšanai, kas dotu iespēju palielināt tirgus daļu esošajos tirgos. Kā arī uzņēmumi strādā pie citu izdevumu optimizēšanas.

Maģistra darba ietvaros autore, ja būs atrasti indikatori, kas liecinās par vērtības samazināšanās, veiks vērtības samazināšanās pārbaudi sekojošiem uzņēmumu aktīviem:

- 1) SIA „PENTAPORS” pamatlīdzekļi;
- 2) SIA „PENAREM” pamatlīdzekļi;
- 3) SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašumi;
- 4) SIA „PENTARS” līdzdalība radniecīgo uzņēmumu kapitālā.

3. PENTARS GRUPAS UZŅĒMUMU ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS PĀRBAUDE

SIA „PENTAPORS” pamatlīdzekļu vērtības samazināšanas pārbaude.

2009.gadā ir ievērojamas nelabvēlīgas izmaiņas tirgū ar kuru saistīta SIA „PENTAPORS” saražoto preču realizācija. Tiek apturēti celtniecības projekti visos uzņēmumu noieta tirgos. Līdz ar to strauji samazinājās pieprasījums pēc preces, ko ražo SIA „PENTAPORS”, kas savukārt piespieda uzņēmumus samazināt ražošanas apjomus. Uzņēmums ir noslēdzis gadu ar zaudējumiem 700 tūkstošu latu apmērā.

Augstākminētais ir pazīme, kura liecina par to, ka uzņēmuma pamatlīdzekļu atgūstamā vērtība var būt mazāka par to uzskaites vērtību. Lai pārliecinātos, ka pamatlīdzekļu uzskaites vērtība pārsniedz to atgūstamo vērtību, vai arī otrādi, uzņēmumam ir jāveic vērtības samazināšanas pārbaude.

SIA „PENTAPORS” ilgtermiņa ieguldījumu sastāvā ir nemateriālie ieguldījumi un pamatlīdzekļi. Nemateriālus ieguldījumus, kuru neto bilances vērtība 2009.gada beigās ir 191 lats veido datorprogramma. Savukārt pamatlīdzekļi, kuru kopējā neto bilances vērtība ir 1 293 tūkstoši latu, ir sadalīti trīs kategorijās:

1. Zemes gabali, ēkas un būves (Ražošanas cehs, gāzes katlu māja, tvaika katlu māja);
2. Iekārtas un mašīnas (sendvičpaneļu līnija, formēšanas mašīna; tvaika ģenerators, dzesēšanas sistēma, griešanas līnija, pakošanas līnija u.c.);
3. Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs (biroja tehnika).

Uzņēmuma piederošiem pamatlīdzekļiem specifiskas dabas dēļ nevar noteikt patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas. Tiem nav aktīva tirgus. Pat ja tirgū varētu atrast pirkšanas/pārdošanas darījumus, kuros būtu iesaistīti aktīvi līdzīgi tiem, kas pieder uzņēmumam, tad var pieļaut, ka to cenas būtu zemākās par to lietošanas vērtību. Tāpēc pieņemsim, ka pamatlīdzekļu atgūstamā vērtība būs vienāda ar to lietošanas vērtību.

Uzņēmuma pamatlīdzekļi atsevišķi neveido ienākošās naudas plūsmas. Tāpēc visus pamatlīdzekļus ir nepieciešams sadalīt naudu ienesošās vienībās.

Lai saražotu sortimentā esošo produkciju, uzņēmums izmanto vienveidīgu ražošanas procesu, vienas un tās pašas iekārtas un mašīnas (sendvičpaneļu līniju, formēšanas mašīnu, tvaika ģeneratoru un citas), mainot tikai sastāvu. Visa ražošana notiek vienā cehā. Līdz ar to visus pamatlīdzekļus (zemes gabali, ēkas un būves un iekārtas un mašīnas) grupu ietvaros nevar sadalīt atsevišķās naudu ienesošās vienībās pa produktu veidiem, vai pēc citām pazīmēm. Tātad visi pamatlīdzekļi kopā arī ir mazākā aktīvu grupa, kurā ietilpst aktīvs un kas rada ienākošās naudas plūsmas, kuras lielā mērā nav atkarīgas no citu aktīvu vai aktīvu grupu

radītājām ienākošajām naudas plūsmām. Tai pašai vienai naudu ienesošai vienībai tiks iedalīti arī pārējie pamatlīdzekļi, kuru ietvaros ietilpst biroja tehnika, jo tie paši par sevi nerāda nekādas ienākošās naudas plūsmas. Var secināt, ka identificētas naudas ienesošās vienības uzskaites vērtība ir vienāda ar 1 293 tūkst.latu, kas ir visu uzņēmumam piederošu pamatlīdzekļu neto bilances vērtība.

3.1. tabula

SIA „PENTAPORS” prognozes 2010. -2014. gados (tūkst. Ls)

	2009 (faktiskais)	2010	2011	2012	2013	2014
Neto apgrozījums	4 298	5 235	6 282	7 224	7 946	8 741
<i>Neto apgrozījuma pieaugums (%)</i>		22%	20%	15%	10%	10%
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas	3 839	4 253	5 155	5 988	6 587	7 245
Bruto peļņa vai zaudējumi	459	981	1 127	1 236	1 360	1 496
Pārdošanas izmaksas	596	674	694	715	737	759
Administrācijas izmaksas	253	225	229	234	238	243
Procenti	111	64	49	49	49	49
Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi	12	0	0	0	0	0
Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi (izmaksas)	239	0	0	0	0	0
Rezultāts pirms nodokļiem	-728	19	154	239	336	445
Apgrozāmais kapitāls	819	588	565	578	556	524
Izmaiņas apgrozāmajā kapitālā	-584	-231	-22	13	-22	-32
<i>Pieņēmumi:</i>						
<i>Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas (% no apgrozījuma)</i>	89.4%	81.3%	82.1%	82.9%	82.9%	82.9%

SIA „PENTAPORS” prognoze ir balstīta uz sapratīgiem un pamatotiem pieņēmumiem un vēsturiskās uzņēmuma vadības pieredzes.

Prognozē tika ņemti vērā sekojoši faktori:

- 1) 2009.gada decembrī uzņēmums ir noslēdzis līgumu ar jaunu NVS partneri par produkcijas piegādi 2010.gadā par kopējo summu 500 tūkstoši latu;
- 2) 2009.gada beigās ir noslēgts līgums ar Krievijas partneri par izejmateriālu piegādi (Akmensvate Sandwich), pateicoties kurai, materiālu izdevumi samazināsies par 97 tūkstošiem latu;
- 3) Izdevumu samazināšanas programmas ietvaros, sākot ar 2010.gada 1.janvāri uzņēmums ir samazinājis gabaldarba izcenojumus ražošanas darbiniekiem, paredzēts samazinājums 20.5 tūkstošu latu apmērā
- 4) Sākot ar 2010.gada janvāri ir palielinātas pārdošanas cenas par 3%.

Ir svarīgi, ka ikmēneša budžets par 2010.gada pirmajiem četriem mēnešiem tiek izpildīts par 100%, kas apstiprina faktu, ka budžets tika sastādīts uz sapratīgiem pieņēmumiem.

Lai aprēķinātu nākotnes naudas plūsmas patreizējo vērtību, ir jānosaka diskonta likmi.

Autore 3.2. tabulā aprēķinās vidējās svērtās kapitāla izmaksas (WACC) un pieņems to kā diskonta likmi.

3.2.tabula

WACC aprēķins SIA „PENTAPORS” vajadzībām

Bezrisika ieguldījuma likme	10.13%
Kapitāla riska uzcenojums (<i>Equity risk premium</i>)	5.50%
Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (<i>Unlevered beta</i>) (B_u)	54.00%
Sviras faktors [$1+(1-T_c)*D/E$] (<i>Leverage factor</i>)	2.02
Kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (<i>Levered beta = unlevered beta * Leverage factor</i>) (B_l)	1.09
Riska prēmija (<i>Risk Premium = Equity risk premium * levered beta</i>)	6.00%
Papildus riska faktors	2.00%
Kapitāla izmaksas (R_e)	18.13%
Potenciāla jauna ilgtermiņa aizņēmuma procentu likme uz šodienu	13.30%
Uzņēmuma ienākuma nodokļa likme (%) (T_c)	15.00%
Parāda izmaksas pēc nodokļiem (R_d)	11.31%
Kapitāls (E)	1 343 103
Parāds (D)	1 612 549
Pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($E/(E+D)$)	45.44%
Aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($D/(E+D)$)	54.56%
WACC	14.41%

Aprēķinā ir izmantota sekojošā formula:

$$WACC = R_e * E/(E+D) + R_d(1 - T_c) * D/(E + D) \quad [13]$$

Kur:

R_e - kapitāla izmaksas;

R_d - parāda izmaksas;

E - pašu kapitāls;

D - aizņemtais kapitāls;

$E/(E+D)$ - pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu;

$D/(E+D)$ - aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu;

T_c - uzņēmumu ienākuma nodokļa likme.

Savukārt, kapitāla izmaksas var aprēķināt pēc formulas:

$R_e = \text{bezriskā ieguldījuma likme} + (\text{Beta} * \text{kapitāla riska uzcenojums}) + \text{papildus riska faktors}$ [14].

Lai noteiktu bezriskā ieguldījuma likmi autore izmantoja Latvijas valsts obligāciju procentu likmi ar atlikušo termiņu ap desmit gadiem. Šis periods ir tuvs pārbaudāmo aktīvu paredzētam lietderīgas izmantošanas laikam. Latvijas valsts obligāciju procentu likme 2010.gada aprīlī ir vienāda ar 10.13% [16].

Formulā izmantots Beta koeficients ir kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered beta*). Tā kā autorei ir pieejams cits beta koeficients - uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (*unlevered beta*) vienāds ar 54% [22], tad lai aprēķinātu daļu sistemātiskā riska koeficientu (*levered beta*) autore izmantoja sekojošu formulu:

$$B_l = B_u * (1 + (1 - T_c) * D/E) \quad [17]$$

Kur:

B_u - uzņēmuma saimniekošanas riska koeficienti (*unlevered beta*): 54%;

B_l - kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered betas*);

T_c - uzņēmumu ienākuma nodokļa likme: 15%;

E - pašu kapitāls: 1 343 103 Ls;

D – aizņemtālais kapitāls: 1 612 549 Ls.

Aprēķināts kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (*levered beta*) ir vienāds ar 1.09%.

Ir pieņemts, ka kapitāla riska uzcenojums ir vienāds ar 5.5% [22]. Kā arī balstoties uz uzņēmuma vadības pieredzi un profesionālo novērtējumu, papildus riska faktors ir vienāds ar 2%.

Ņemot vērā augstākminētos koeficientus, kapitāla izmaksas ir vienādas ar 18.13%.

Parāda izmaksas (R_d) ir ilgtermiņa aizņēmuma procentu likme, par kuru uzņēmums var saņemt aizņēmumu uz aprēķina momentu. Tā kā uzņēmumam 2010.gada augustā beidzās īstermiņa aizņēmuma termiņš un uzņēmums veic pārrunas ar banku par līguma pagarināšanu, tad ir zināms, ka uz aprēķina momentu bankas piedāvātā procentu likme ir vienāda ar 13.30% [21]. Svarīgi, ka parāda izmaksas ir jākorrigē ar uzņēmuma ienākuma nodokļa likmi. Koriģētas parāda izmaksas ir vienādas ar 11.31%.

Vēl divi rādītāji, kas ir izmantoti WACC aprēķinā ir kapitāls un parāds un tie ir vienādi ar 1 343 103 Ls un 1 612 549 Ls attiecīgi.

WACC aprēķina rezultāts ir vienāds ar 14.41%.

Aprēķināto WACC likmi autore izmantos, nākotnes naudas plūsmu pašreizējās vērtības noteikšanai.

Atbilstoši 36.SGS prasībām uzņēmums var prognozēt naudas plūsmu par periodu ne ilgāku par pieciem gadiem, līdz ar to SIA „PENTAPORS” nākotnes naudas plūsmas tiek prognozētas laika periodam no 2010.līdz 2014.gadiem (skat.3.3. tabulu) Svarīgi, ka naudas plūsma ir balstīta uz budžetu sagatavotu par tādu pašu periodu (skat. 3.1.tabulu).

3.3.tabula

SIA „PENTAPORS” nākotnes naudas plūsmu aprēķins 2010. – 2014. gados (tūkst.Ls)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Faktiskais					
Ieņēmumi (+)	4 298	5 235	6 282	7 224	7 946	8 741
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas(-)	(3 843)	(4 253)	(5 155)	(5 988)	(6 587)	(7 245)
Bruto peļņas rentabilitāte	<i>10.6%</i>	<i>18.7%</i>	<i>17.9%</i>	<i>17.1%</i>	<i>17.1%</i>	<i>17.1%</i>
Operatīvās izmaksas:						
Administratīvas izmaksas (-)	(253)	(225)	(229)	(234)	(238)	(243)
Reklāma un marketings(-)	(591)	(674)	(694)	(715)	(737)	(759)
Citas izmaksas	(209)					
Operatīvās izmaksas kopā (-)	(1 053)	(899)	(924)	(949)	(975)	(1 002)
EBIT (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem)	(598)	82	203	287	385	494
+ Nolietojums un amortizācija (+)	330	216	152	138	117	82
EBITDA (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem un nolietojuma)	(268)	299	354	425	502	576
- Uzņēmuma ienākuma nodoklis (-)	-	(12)	(30)	(43)	(58)	(74)
Operatīvā naudas plūsma	(268)	286	324	382	444	502
- Izmaiņas apgrozāmajā kapitālā	584	231	22	(13)	22	32
- Kapitāla izdevumi (-)	(8)	(72)	(75)	(70)	(60)	(40)
Naudas plūsma	308	445	271	299	406	494

3.3.tabulā ir nākotnes naudas plūsmas prognoze 5 gadiem. Lai iegūtu aktīva atgūstamo vērtību, nākotnes budžetu vai prognozi piecu gadu periodam ekstrapolē līdz aktīva lietderīgas izmantošanas laika beigām, lietojot nākamajiem gadiem attiecīgu pieauguma likmi. Neskatoties uz to, ka katrai pamatlīdzekļu grupai ir noteikts savs lietderīgās izmantošanas laiks, aprēķinā autore pieņems, ka kopējais naudas ienesošās vienības lietderīgās izmantošanas laiks ir 10 gadi. Šāda veida pieņēmumu var pamatot ar to, ka uzņēmums plāno izmantot ražošanas iekārtas un mašīnas ne mazāk par 15 gadiem, t.i. vēl 10 gadus, sākot ar 2010.gadu, protams, veicot tajās ieguldījumus, remontējot un pilnveidojot tās nākotnē. Visas pārējās nenozīmīgās naudu ienesošās vienības daļas nevar ietekmēt kopējo lietderīgās izmantošanas periodu.

Laika periodā no 2014.gada līdz lietderīgās izmantošanas laika beigām, t.i. līdz 2019.gadam tiks izmantota pieauguma likme vienāda ar 0.

**Nākotnes naudas plūsmas pašreizējās vērtības noteikšana par periodu no 2010.līdz
2019.gadam (tūkst. Ls)**

Gads	Naudas plūsma	Tagadnes vērtības faktors 14.41% diskonta likme ⁿ	Diskontēta nākotnes naudas plūsma
2010	445	0.87405	389
2011	271	0.76396	207
2012	299	0.66774	200
2013	406	0.58363	237
2014	494	0.51013	251
2015	494	0.44588	220
2016	494	0.38972	192
2017	494	0.34063	168
2018	494	0.29773	147
2019	494	0.26023	128
Kopā			2 141

Diskontēta nākotnes naudas plūsma ir vienāda ar 2 141 tūkstošiem latu, kas arī ir SIA „PENTAPORS” naudu ienesošās vienības lietošanas vērtība. Dotajā situācijā, līdz ar to, ka patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas netika noteiktās, naudu ienesošās vienības atgūstamā vērtība būs vienāda ar aprēķināto lietošanas vērtību, 2 141 tūkstošiem latu.

Naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība ir vienāda ar 1 293 tūkst.latu.

No augstāk veiktā aprēķina var secināt, ka naudu ienesošās vienības (kurā ir iekļauti visi uzņēmuma pamatlīdzekļi) atgūstamā vērtība pārsniedz tās uzskaites vērtību. Zaudējumi no aktīva vērtības samazināšanās netika konstatēti. Bet, neskatoties uz to ka atgūstamā vērtība pārsniedz uzskaites vērtību, uzskaites vērtība netiks palielināta, jo pirms tam nebija atzīti zaudējumi no vērtības samazināšanās.

SIA „PENAREM” pamatlīdzekļu vērtības samazināšanas pārbaude

SIA „PENAREM” 2009.gadā ir sastapies ar problēmām līdzīgām kā SIA „PENTAPORS”. Tie ir, uzņēmuma saražotās preces realizācija samazinājās par 38%. Tika apturēti vairāki celtniecības projekti visos uzņēmumu noieta tirgos. Līdz ar to strauji samazinājās pieprasījums pēc preces, ko ražo SIA „PENAREM”, kas savukārt piespieda uzņēmumu samazināt ražošanas apjomus. Bet neskatoties uz to, uzņēmums ir saglabājis savu

tirgus pozīciju un bija spējīgs optimizēt savas izmaksas tā, lai noslēgtu gadu ar peļņu 455 tūkstošu latu apmērā.

Stabila peļņa ir tas indikators, kas ļauj šajā gadījumā neveikt pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās pārbaudi.

Bet neskatoties uz to, ka pārbaude nav jāveic, autore izpētīs SIA „PENAREM” sagatavotu budžetu nākamajiem pieciem gadiem, prognozētās naudas plūsmas un aprēķinās WACC, jo nākotnes naudas plūsmas un WACC aprēķins tiks ņemts vērā SIA „PENTARS” ieguldījuma radniecīgajos uzņēmumos vērtības samazināšanās aprēķinā.

3.5.tabula

SIA „PENAREM” prognozes 2010. -2014. gados, tūkst. Ls

	2009 faktiskais	2010	2011	2012	2013	2014
Neto apgrozījums	8 739	8 373	9 210	10 132	11 145	12 259
<i>Apgrozījuma pieaugums</i>		-4%	10%	10%	10%	10%
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas	6 903	6 698	7 441	8 267	9 185	10 204
Bruto peļņa vai zaudējumi	1 836	1 676	1 769	1 864	1 960	2 055
Pārdošanas izmaksas	828	848	874	900	927	955
Administrācijas izmaksas	301	310	316	323	329	336
Procenti	211	150	88	83	77	75
Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi	59	0	0	0	0	0
Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi (izmaksas)	33	0	0	0	0	0
Rezultāts pirms nodokļiem	522	367	492	559	626	690
Apgrozāmais kapitāls	2 725	2667	2763	2938	3 120	3320
Izmaiņas apgrozāmajā kapitālā	-440	-58	96	175	182	189
Pieņēmumi:						
<i>Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas (% no apgrozījuma)</i>	<i>79.0%</i>	<i>80.0%</i>	<i>80.8%</i>	<i>81.6%</i>	<i>82.4%</i>	<i>83.2%</i>

SIA „PENAREM” prognoze ir balstīta uz saprātīgiem un pamatotiem pieņēmumiem un vēsturiskās uzņēmuma vadības pieredzes.

Prognozē tika ņemti vērā sekojoši faktori:

- 1) 2010. gadā netiek paredzētas būtiskas izmaiņas celtniecības hermētiķu tirgū. Ir plānots, ka kopējie pārdošanas apjomi 2010. gadā samazināsies salīdzinājumā ar 2009. gadu par 4%.
- 2) Uzņēmums plāno saglabāt izmaksas 2009.gada līmenī.

- 3) 2009.gada decembrī tika izdots rīkojums, balstoties uz kuru sākot ar 2010.gada janvāri ir apturētas jebkuru prēmiju izmaksas darbiniekiem;
- 4) Uzņēmums plāno palielināt marketinga izmaksas (pārsvarā izmaksas par piedalīšanos ārzemju izstādēs), lai iekārotu jaunus tirgus.

3.6.tabula

WACC aprēķins SIA „PENAREM” vajadzībām

Bezriskā ieguldījuma likme	10.13%
Kapitāla riska uzcenojums (<i>Equity risk premium</i>)	5.50%
Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (<i>Unlevered beta</i>) (B_u)	54.00%
Sviras faktors $[1+(1-T_c)*D/E]$ (<i>Leverage factor</i>)	5.37
Kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (<i>Levered beta = unlevered beta * Leverage factor</i>) (B_l)	2.90
Riska prēmija (<i>Risk Premium= Equity risk premium * levered beta</i>)	15.95%
Papildus riska faktors	3.00%
Kapitāla izmaksas (R_e)	<u>29.08%</u>
Potenciāla jauna ilgtermiņa aizņēmuma procentu likme uz šodien	13.30%
Uzņēmuma ienākuma nodokļa likme (%) (T_c)	15.00%
Parāda izmaksas pēc nodokļiem (R_d)	<u>11.31%</u>
Kapitāls (E)	500 000
Parāds (D)	2 569 879
Pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($E/E+D$)	<u>16.29%</u>
Aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($D/E+D$)	<u>83.71%</u>
WACC	<u>14.20%</u>

SIA „PENAREM” WACC aprēķinā ir izmantotas tādas pašas formulas un koeficienti kā SIA „PENTAPORS” WACC aprēķinā.

SIA „PENAREM” kapitāls ir vienāds ar 500 000 latiem.

Uzņēmuma parādu kopsumma ir 2 569 879 lati.

SIA „PENAREM” WACC ir vienāds 14.20%.

SIA „PENAREM” Naudu ienesošās vienības nākotnes naudas plūsmu prognoze 2010. – 2014.gadiem (tūkst.Ls)

	2009 faktiskais	2010	2011	2012	2013	2014
Ieņēmumi (+)	8 739	8 373	9 210	10 132	11 145	12 259
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas (-)	(6 906)	(6 698)	(7 441)	(8 267)	(9 185)	(10 204)
Bruto peļņas rentabilitāte	<u>21.0%</u>	<u>20.0%</u>	<u>19.2%</u>	<u>18.4%</u>	<u>17.6%</u>	<u>16.8%</u>
Operatīvās izmaksas:						
Administratīvās izmaksas (-)	(301)	(310)	(316)	(323)	(329)	(336)
Reklāma un marketing s(-)	(824)	(848)	(874)	(900)	(927)	(955)
Operatīvās izmaksas kopā (-)	(1 124)	(1 158)	(1 190)	(1 223)	(1 256)	(1 291)
EBIT (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem)	709	517	579	642	704	766
+ Nolietojums un amortizācija (+)	191	181	164	123	101	72
EBITDA (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem un nolietojuma)	900	698	743	765	805	838
- Uzņēmuma ienākuma nodoklis (-)	(106)	(78)	(87)	(96)	(106)	(115)
Operatīvā naudas plūsma	793	621	656	669	699	723
- Izmaiņas apgrozāmajā kapitālā	440	58	(96)	(175)	(182)	(189)
- Kapitāla izdevumi (-)	(44)	(19)	(80)	(60)	(50)	(40)
Naudas plūsma	1 189	660	480	434	467	494

Kā jau autore minēja augstāk SIA „PENATREM” nākotnes naudas plūsma un nākotnes naudas plūsma un WACC tiks izmantots SIA „PENTARS” līdzdalības radniecīgajos uzņēmumos vērtības samazināšanās pārbaude.

SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašumu vērtības samazināšanas pārbaude.

SIA „PENTARS” īpašumā atrodas zeme Dobelē, 29 300 m² platībā, kuru uzņēmums ir iegādājies 2008.gada sākumā par 175 tūkst. latiem ar nolūku paplašināt ražošanu grupas ietvaros, t.i. iznomāt zemi ar uzbūvētām ražošanas telpām meitas uzņēmumiem. Ekonomiskās krīzes dēļ, darbība nebija iesākta, būvniecības vai citi līgumi nebija noslēgti, plānu paplašināt ražošanu vairs nav. Saskaņā Latvijas grāmatvedības standartu Nr.9 „Ieguldījuma īpašumi” zeme uzņēmuma bilanci tiek klasificēta, ka ieguldījuma īpašums, jo to tur pašlaik nenoteiktai turpmākai lietošanai un sabiedrība nav noteikusi, ka tā lietos zemi kā pašu sabiedrībā izmantotu īpašumu vai turēs to pārdošanai parastās saimnieciskās darbības gaitā [3]. Saskaņā ar uzņēmuma grāmatvedības politiku, ieguldījuma īpašumi tiek uzskaitīti to sākotnējā vērtībā, atskaitot uzkrāto nolietojumu un vērtības samazinājumu. Tā kā nolietojums zemei netiek rēķināts, tad zemes uzskaites vērtība 2009.gada 31.decembrī ir 175 000 lati.

Galvenais faktors, kas liecina par to, ka aktīva (zemes) vērtība var būt samazinājusies ir nekustāmo īpašumu tirgus cenas samazināšanās. Līdz ar tāda fakta pastāvēšanu, uzņēmumam ir jāveic ieguldījuma īpašuma vērtības samazināšanās pārbaude.

Tā kā šis ieguldījuma īpašums nerada uzņēmumam ienākošās naudas plūsmas individuāli un tas nav iekļauts naudu ienesošās vienības sastāvā, tad par tā atgūstamo vērtību var uzskatīt tikai patieso vērtību mīnus pārdošanas izmaksas.

Kā jau autore minēja maģistra darba 1.2.nodaļā, vislabākais pierādījums aktīva patiesai vērtībai ir saistošā pārdošanas līgumā noteiktā cena. Ja šāda līguma nav, bet aktīvs tiek tirgots aktīvā tirgū, tad par aktīva patieso vērtību var pieņemt aktīva tirgus cenu. Aktīvs tirgus ir tirgus, kurā pastāv šādi apstākļi:

- 1) tirgū tirgotie priekšmeti ir viendabīgi;
- 2) parasti jebkurā laikā var atrast ieinteresētus pircējus un pārdevējus;
- 3) cenas ir sabiedrībai pieejamas.

Ja aktīvam nav ne saistošā līguma, ne aktīva tirgus, tad patieso vērtību var noteikt balstoties uz līdzīgā aktīva pārdošanas cena darījumā starp nesaistītām pusēm.

SIA „PENTARS” nav izredzes pārdot aktīvu, līdz ar to tam nav saistošs pārdošanas līgums, kurā iekļauto cenu varētu izmantot kā aktīva patieso vērtību.

Zeme, kas atrodas SIA „PENTARS” īpašumā, tiek tirgota tirgū, kurā pastāv šādi apstākļi:

- 1) tirgū tirgotie priekšmeti ir viendabīgi: zemes atrodas Dobeles rajonā. Tā kā šo zemi ir atļauts apbūvēt, tās lietošanas mērķis var būt rūpnieciskā apbūve.
- 2) var atrast ieinteresētus pārdevējus, bet grūti atrast ieinteresētus pircējus;
- 3) cenas nav publiski pieejamas.

Zemes, ko var uzskatīt par līdzīgām tai zemei, kas atrodas SIA „PENTARS” īpašumā, ir atrodamas SIA „Pastorāts” (Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas nekustāmo īpašumu apsaimniekotājs) piedāvājumā (skat. 3.8. tabulu). Dati tika apkopoti no SIA „Pastorats” mājas lapas www.pastorats.lv [18].

Zemes pārdošanas piedāvājumi Dobeles rajonā 2009.gadā [18]

Dobeles, Spodrības iela 4b	
Rajons:	Dobeles rajons, Dobeles
Vieta:	Spodrības iela 4b
Darījums:	pārdod
Platība, kv.m.:	12818
Pielietojšanas mērķis:	Rūpnieciskai apbūvei
Cena:	7.17 LVL kv.m.
Dobeles, Elektrības iela 6	
Rajons:	Dobeles rajons
Vieta:	Elektrības iela 6
Darījums:	pārdod
Platība, kv.m.:	15410
Pielietojšanas mērķis:	Rūpnieciskai apbūvei
Cena:	7 LVL kv.m.
Dobeles, Spodrības iela 1a	
Rajons:	Dobeles rajons
Vieta:	Spodrības iela 1a
Darījums:	pārdod
Platība, kv.m.:	9612
Pielietojšanas mērķis:	Rūpnieciskai apbūvei
Cena:	7 LVL kv.m.
Dobeles, Spodrības iela 2b	
Rajons:	Dobeles rajons
Vieta:	Spodrības iela 2a
Darījums:	pārdod
Platība, kv.m.:	42286
Pielietojšanas mērķis:	Rūpnieciskai apbūvei
Cena:	7 LVL kv.m.

Tabulā ir apkopoti visi līdzīgo zemju piedāvājumi (skat. arī 2.piezīmi). Ir redzams, ka cena visiem piedāvājumiem ir vienādā 7 lat/m². Ņemot vērā šo cenu, uzņēmuma „PENTARS” zemes vērtība būtu vienāda ar 205.1 tūkstošiem latu (7 lat/m² * 29 300 m²).

No vienas puses šo cenu varētu izmantot ieguldījuma īpašuma atgūstamās vērtības noteikšanai, bet no otrās puses, esošie piedāvājumi ne vienmēr atradīs ieinteresētus pircējus.

Balstoties uz SIA „Pastorats” npublicētiem datiem, pēdējie darījumi līdzīgā tirgū ir notikuši 2002.gadā (neskaitot SIA „PENTARS” iegādi). Kopš tā laika nekustamā īpašuma tirgū, līdz ar izmaiņām ekonomiskajā situācijā valstī, ir notikušās lielas izmaiņas, tāpēc šo darījumu cenas nevar izmantot, kā pēdējo darījumu cenas.

Ir vēl viens variants patiesās vērtības noteikšanai – neatkarīgu vērtētāju piesaistīšana.

Zeme tika iegādātā 2008. gadā, tā paša gada beigās (20.11.2008) uzņēmums ar profesionālā uzņēmuma SIA „Latio” palīdzību veica zemes novērtējumu. Izmantojot salīdzināmo darījumu metodi, zemei bija noteikta vērtība 161 tūkstošu latu apmērā, kas ir 5.49 lat/m². Tā kā kopš vērtējuma veikšanas ir pagājis viens gads, kura laikā nekustamā īpašuma cenas būtiski samazinājās. Balstoties uz Pasaules nekustamo īpašumu ceļvedi (Global Property Guide) datiem nekustamo īpašumu (māju) tirgus cenas 2009.gada trešajā ceturksnī salīdzinājumā ar 2008.gada 3.ceturksni Rīgā samazinājās vidēji par 59% (skat. 3.9.tabulu)

3.9.tabula

Nekustamā īpašuma cenu izmaiņas laika periodā no 2008.gada 3.ceturkšņa līdz 2009.gada 3.ceturksnim (%) [19]

Valsts	2008.gada 3.cet (%)	2009.gada 3.cet (%)
Izraēla	1.95	13.65
Austrija	1.36	6.25
Norvēģija	-2.16	3.78
Jaunzēlande	-4.43	3.71
Šveice	5.26	3.27
Honkonga	18.48	2.70
Ķīna (Šanhaja)	24.23	2.63
Indonēzija	2.56	1.88
Somija	0.35	0.17
Portugāle	-4.82	0.00
Latvija -Rīga	nav	-59.07
Zviedrija	1.83	-0.40
Lielbritānija	-10.33	-2.95
Dienvīdāfrika	2.58	-1.15
Kanāda	2.32	-2.98
Vācija	0.01	-3.03
ASV	-6.51	-3.76
Nīderlande	2.76	-5.07
Taizeme	-1.53	-6.88
Spānija	0.39	-8.02
Krievija	22.34	-10.82
Singapūra	8.31	-10.96
Islande	3.86	-12.54
Īrija	-10.00	-12.87
Slovākija	19.91	-14.27
Bulgārija	26.76	-27.98
Ukraina	24.01	-34.41

Kopā pa Latviju cenas ir samazinājušās par 30% - 70% [19]. Var pieņemt, ka zemes cenu samazinājums ir līdzīgs māju cenu samazinājumam. Zemes, kas pieder SIA „PENTARS”, īpatnību dēļ (atrašanās vieta ārpus Rīgas rūpnieciskajā rajonā ar iekārtotām komunikācijām) var pieņemt zemākos intervāla griestus – 30%.

3.10.tabula

SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašuma vērtības samazināšanās aprēķins

SIA „Latio” vērtējums	161 000 Ls
Samazinājums 30%	48 300 Ls
Patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas	112 700 Ls
Atgūstamā vērtība	112 700 Ls
Ieguldījuma īpašuma uzskaites vērtība	175 000 Ls
Vērtības samazinājums	62 300 Ls

Uzņēmumam 2009.gada beigās ir jāatzīst zaudējumi no ieguldījuma īpašuma vērtības samazinājuma 62 300 latu apmērā. Tā kā zemei nolietojums netiek rēķināts, tad uzņēmumam ir jāveic sekojošais grāmatojums:

D Zaudējumi no vērtības samazināšanās 62 300
 K Ieguldījuma īpašumi 62 300

SIA „PENTARS” līdzdalības radniecīgajos uzņēmumos vērtības samazināšanās pārbaude

SIA „PENTARS” ieguldījumi meitas uzņēmumos ir atspoguļoti 3.11.tabulā.

3.11.tabula

SIA „PENTARS” ieguldījumi meitas uzņēmumos 2009.gadā (Ls)

Uzņēmums	31.12.2008	31.12.2009
PENTAPORS	1 000 000	1 343 104
PENAREM	500 000	500 000
PENTARS 3*	183 500	0
Kopā:	1 683 500	1 843 104

* Meitas uzņēmums SIA „PENTARS3”, kas sniedza transporta pakalpojumus radniecīgiem uzņēmumiem, 2009.gada sākuma tika pievienota mātes uzņēmumam SIA „PENTARS”.

Svarīgs faktors, kas var liecināt par to, ka ieguldījuma radniecīgajos uzņēmumos var būt samazinājusies un tā atgūstamā vērtība var būt mazāka par to uzskaites vērtību, ir radniecīgo uzņēmumu darbības rezultāti.

3.12.tabula

SIA „PENTARS” meitas uzņēmumu finanšu dati 2008.-2009.gados (tūkst.Ls)

PENTAPOR		
	31.12.2008	31.12.2009
Neto pašu kapitāls	675	281
<u>Ieguldījums meitas uzņēmumā</u>	<u>1 000</u>	<u>1 343</u>
<i>Meitas uzņēmuma parāds</i>	<i>n/a</i>	
<i>Ieguldījums meitas uzņēmumā</i>	<i>1 000</i>	<i>1 343</i>
Pārsniegums/ (iztrūkums)	-325	-1 062
PENAREM		
	31.12.2008	31.12.2009
Neto pašu kapitāls	578	1 061
<u>Ieguldījums meitas uzņēmumā</u>	<u>500</u>	<u>500</u>
<i>Meitas uzņēmuma parāds</i>		
<i>Ieguldījums meitas uzņēmumā</i>	<i>500</i>	<i>500</i>
Pārsniegums/ (iztrūkums)	78	561

Tabulā 3.12 ir salīdzināti katra meitas uzņēmuma neto pašu kapitāls ar ieguldījumu tajā. Ieguldījums SIA „PENTAPORS” kapitālā būtiski pārsniedz tā pašu kapitālu, kas nozīmē, ka pastāv risks, ka ieguldījums var būt neatgūstams tā sākotnējā vērtībā. Līdz ar to ir jāveic ieguldījuma vērtības samazināšanās pārbaude.

Savukārt, SIA „PENAREM” neto pašu kapitāls pārsniedz ieguldījumu par 561 tūkst.latiem. Tas nozīmē, ka SIA „PENTARS” ieguldījumam SIA „PENAREM” pašu kapitālā nevajadzētu rasties problēmas ar atgūstamo vērtību.

Bet, autore uzsver, ka tomēr grupa, kas sastāv no mātes uzņēmuma SIA „PENTARS” un diviem meitas uzņēmumiem SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” darbojas, ka viena grupa ar kopējām interesēm un mērķiem. Tā kā, uzņēmumi vienmēr sniedz finanšu atbalstu viens otram (t.sk. pārnes nodokļu zaudējumus grupas ietvaros, izsniedz aizdevumus utt.), autore uzskata, ka ieguldījumu katrā meitas uzņēmumā nevar vērtēt atsevišķi. Ieguldījumu abos meitas uzņēmumos kopā atgūstamās vērtības noteikšanas nolūkos, abi uzņēmumi var būt apvienoti viena naudu ienesošā vienībā.

Autore arī uzskata, ka ieguldījuma īpašumus, ko SIA „PENTARS” iznomā meitas uzņēmumiem gan ražošanas, gan administratīvām vajadzībām, jāiekļauj ieguldījuma atgūstamās vērtības aprēķinā, jo ieguldījuma īpašuma atgūstamās vērtības noteikšana izejot no

ieņēmumiem no nomas nav iespējams, jo ieguldījuma īpašums ir domāts augstāk minētās naudu ienesošās vienības darbības atbalstam.

Tāpēc autore iekļauj mātes uzņēmuma ieguldījumus, aprakstītus augstāk un atspoguļotus 3.13.tabulā, vienā kopīgā vērtības samazināšanās pārbaudē.

3.13.tabula

**Ieguldījumi iekļauti SIA „PENTARS” ieguldījumu vērtības samazināšanas pārbaudē
2009.gada beigās (tūkst.Ls)**

Ieguldījuma īpašuma neto bilances vērtība (izņemot zemi, kuras lietošanas mērķis vēl nav noteikts)	2 116
Ieguldījums SIA „PENTAPORS”	1 343
SIA „PENTAPORS” parāds mātes uzņēmumam	52
Ieguldījums SIA „PENAREM”	500
SIA „PENAREM” parāds mātes uzņēmumam	46
Kopā	4 057

Definētās naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība uz 31.12.2009 ir 4 057 tūkstoši latu.

Proti, daļai no naudu ienesošās vienības, piemēram ieguldījuma īpašumam var noteikt patiesu vērtību mīnus pārdošanas izmaksas, līdzīgi, ka tas bija izdarīts citam SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašumam. Bet autorei ir tiesības uzskatīt, ka tā vērtība būs mazākā par tā lietošanas vērtību naudu ienesošās vienības ietvaros.

Lietošanas vērtības noteikšanas nolūkos ir jāveic naudu ienesošās vienības nākotnes naudas plūsmu prognozes nākamajiem pieciem gadiem. Naudu ienesošās vienības nākotnes naudas plūsmu prognoze sastāvēs no nākotnes naudas plūsmu kopsummas, ko izmanto SIA „PENTAPORS” pamatlīdzekļu lietošanas vērtības noteikšanai un SIA „PENAREM” pamatlīdzekļu lietošanas vērtības noteikšanai. Tā kā visi pieņēmumi, ko izmantoja katra atsevišķa uzņēmuma pamatlīdzekļu lietošanas vērtības noteikšanai tika pētīti atsevišķi attiecīgajās maģistra darba sadaļās, to pieņēmumu sapratīgums un pamatotība atkārtoti netiks pētīti.

Naudu ienesošās vienības nākotnes naudu plūsmas ir prognozētas 3.10.tabulā.

Šajā gadījumā nākotnes naudas plūsma ir SIA „PENAREM” (skat. 3.7. tabulu) un SIA „PENTAPORS” (skat. 3.3.tabulu) nākotnes naudas plūsmu kopsumma.

Naudu ienesošās vienības nākotnes naudas plūsmu prognoze 2010. – 2014. gadiem
(tūkst.Ls)

	2009 faktiskais	2010	2011	2012	2013	2014
Ieņēmumi (+)	13 037	13 608	15 492	17 356	19 091	21 000
Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas (-)	(10 748)	(10 951)	(12 596)	(14 255)	(15 771)	(17 449)
Bruto peļņas rentabilitāte	<i>17.6%</i>	<i>19.5%</i>	<i>18.7%</i>	<i>17.9%</i>	<i>17.4%</i>	<i>16.9%</i>
Operatīvās izmaksas:						
Administratīvās izmaksas (-)	(554)	(535)	(546)	(557)	(568)	(579)
Reklāma un marketing s(-)	(1 415)	(1 522)	(1 568)	(1 615)	(1 664)	(1 713)
Citas izmaksas	(209)					
Operatīvās izmaksas kopā (-)	(2 177)	(2 057)	(2 114)	(2 172)	(2 231)	(2 293)
EBIT (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem)	112	599	782	929	1 089	1 258
+ Nolietojums un amortizācija (+)	521	397	315	261	218	155
EBITDA (Peļņa pirms procentiem, nodokļiem un nolietojuma)	632	997	1 098	1 190	1 306	1 413
- Uzņēmuma ienākuma nodoklis (-)	(17)	(90)	(117)	(139)	(163)	(189)
Operatīvā naudas plūsma	616	907	980	1 051	1 143	1 225
- Izmaiņas apgrozāmajā kapitālā	1 024	289	(74)	(188)	(161)	(158)
- Kapitāla izdevumi (-)	(52)	(91)	(155)	(130)	(110)	(80)
Naudas plūsma	1 587	1 105	752	733	872	987

Lai aprēķinātu nākotnes naudas plūsmas patreizējo vērtību, ir jānosaka diskonta likmi.

Autore 3.15. tabulā aprēķinās vidējās svērtās kapitāla izmaksas (WACC) un pieņems to kā diskonta likmi.

WACC aprēķinā izmantoti koeficienti tiek noteikti, tādā pašā veidā kā SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” WACC aprēķinā.

Kapitāls un parāds ir SIA „PENTAPORS” un SIA „PENAREM” kapitālu un parādu kopsumma. T.i.: kapitāls ir vienāds ar 1 843 103 Ls (1 343 103 + 500 000) un parāds ir vienāds ar 4 182 428 Ls (1 612 549 + 2569 879).

**WACC aprēķins SIA „PENTARS” ieguldījuma lietošanas nākotnes naudas plūsmas
pašreizējās vērtības noteikšanai**

Bezrisika ieguldījuma likme	10.13%
Kapitāla riska uzcenojums (<i>Equity risk premium</i>)*	5.50%
Uzņēmuma saimniekošanas riska koeficients (<i>Unlevered beta</i>)**	54.00%
Sviras faktors [$1+(1-T_c)*D/E$] (<i>Leverage factor</i>)	2.93
Kapitāla daļu sistemātiskā riska koeficients (<i>Levered beta = unlevered beta * Leverage factor</i>)	1.58
Riska prēmija (<i>Risk Premium = Equity risk premium * levered beta</i>)	8.70%
Papildus riska faktors	3.00%
Kapitāla izmaksas (R_e)	<u>21.83%</u>
Potenciāla jauna ilgtermiņa aizņēmuma procentu likme uz šodien	13.30%
Uzņēmuma ienākuma nodokļa likme (%) (T_c)	15.00%
Parāda izmaksas pēc nodokļiem (R_d)	<u>11.31%</u>
Kapitāls (E)	1 843 103
Parāds (D)	4 182 428
Pašu kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($E/E+D$)	<u>30.59%</u>
Aizņemtā kapitāla attiecība pret kopējo (pašu un aizņemto) kapitālu ($D/E+D$)	<u>69.41%</u>
WACC	<u>14.52%</u>

Aprēķināto WACC likmi autore izmantos, nākotnes naudas plūsmu pašreizējās vērtības noteikšanai.

Atbilstoši 36.SGS prasībām uzņēmums var prognozēt naudas plūsmu par periodu ne ilgāku par pieciem gadiem, līdz ar to SIA „PENTARS” nākotnes naudas plūsmas tiek prognozētas laika periodam no 2010. līdz 2014.gadiem (skat.3.14.tabulu). Prognoze ir jāekstrapolē uz visu aktīva lietošanas periodu. Tā kā ieguldījuma lietošanas periodu nevar noteikt, tad nākotnes naudas plūsmu pašreizējās vērtības izmantošanā autore izmantos galējās vērtības aprēķinu.

**Nākotnes naudas plūsmas pašreizējās vērtības noteikšana par periodu no 2010.līdz
2014.gadam (tūkst. Ls)**

Gads	Naudas plūsma	Tagadnes vērtības faktors 14.52% diskonta likme ⁿ	Galējā vērtība (Naudas plūsma pēdējā prognozes gadā/(1%-diskonta likme))	Diskontēta nākotnes naudas plūsma
2010	1 105	0.87318		965
2011	752	0.76244		573
2012	733	0.66575		488
2013	872	0.58132		507
2014	987	0.50759	7 297	4 205
Kopā				6 738

No 3.16. tabulas var secināt, ka SIA „PENTARS” naudu ienesošās vienības (ieguldījumu) lietošanas vērtība ir vienāda ar 6 738 tūkstošiem latu. To lietošanas vērtību arī var uzskatīt par ieguldījumu atgūstamo vērtību. Tā kā naudu ienesošās vienības uzskaites vērtība ir vienāda ar 4 057 tūkstošiem latiem, kas ir mazāka nekā aprēķinātā atgūstamā vērtība, var secināt, ka naudu ienesošās vienības un līdz ar to tajā iekļautu atsevišķu aktīvu (dotajā gadījumā ieguldījumu) vērtība nav samazinājusies un uzņēmumam nav jāatzīst zaudējumi no vērtības samazināšanās.

SECINĀJUMI

- 1) Latvijas Republikas normatīvajos aktos nav noteikts, kā veikt ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pārbaudi.
- 2) Ja uzņēmumam pastāv aktīvu vērtības samazināšanas pazīmes, tad uzņēmuma vadībai obligāti jāveic vērtības samazināšanās pārbaude, jo bilancē aktīvs jāuzrāda zemākajā no uzskaites vērtības un atgūstamās vērtības. Aktīva atgūstamā vērtība ir lielāka summa no aktīva vai naudu ienesošās vienības patiesās vērtības mīnus pārdošanas izmaksas vai arī tā lietošanas vērtības;
- 3) Patiesā vērtība mīnus pārdošanas izmaksas ir summa, ko uzņēmums var iegūt, pārdodot šo aktīvu vai naudu ienesošo vienību darījumā ar nesaistītām, bet informētām un ieinteresētām pusēm, atskaitot atsavināšanas izmaksas.
- 4) Aktīva vai naudas ienesošo vienību lietošanas vērtība ir nākotnes naudas plūsmas pašreizējā vērtība, ko ir paredzēts iegūt no aktīva vai naudas ienesošās vienības lietošanas laikā un no aktīva atsavināšanas tā lietderīgas lietošanas laikā;
- 5) Vadības aplēses par nākotnes naudas plūsmām tiek balstītās uz budžetiem vai prognozēm maksimāli piecu gadu periodam, jo detalizēti, precīzi formulēti un ticami nākotnes naudas plūsmu budžeti vai prognozes periodiem, kas pārsniedz piecus gadus parasti nav pieejami. Lai iegūtu aktīva atgūstamo vērtību, nākotnes budžetu vai prognozi piecu gadu periodam ekstrapolē līdz aktīva lietderīgas izmantošanas laika beigām, lietojot nākamajiem gadiem attiecīgu pieauguma likmi. Nākotnes naudas plūsmu aplēsē nedrīkst iekļaut nākotnes ienākošās un izejošās naudas plūsmas, kas paredzamas saistībā ar aktīva turpmāko pārstrukturēšanu, ko uzņēmums vēl nav sācis veikt vai aktīva darbības uzlabošanu;
- 6) Diskonta likme ir likme, kas atspoguļo pašreizējo tirgus novērtējumu naudas vērtībai laikā un aktīvam raksturīgos riskus, sakarā ar kuriem nākotnes naudas plūsmas aplēses nav koriģētas. Praksē ļoti bieži uzņēmumi izmanto vidējās svērtās kapitāla izmaksas (angļu val. – weighted average cost of capital, WACC), lai aplēstu piemērotāku diskonta likmi;
- 7) Aktīvus turētus pārdošanai nedrīkst iekļaut lielākajās naudu ienesošās vienībās un to vērtības samazināšanās jānovērtē individuāli pēc sagaidāmās naudas plūsmas no pārdošanas
- 8) Korporatīvie aktīvi ir aktīvi, kuri sekmē pārbaudāmas naudu ienesošās vienības un citu naudu ienesošo vienību nākotnes naudas plūsmas un kas nav nemateriālā vērtība (piemēram, uzņēmuma galvenā biroja pamatlīdzekļi, loģistikas nodaļa). Vērtības samazināšanās pārbaudes nolūkos, tāda veida aktīvus ir jāattiecina uz naudu ienesošām vienībām;

- 9) Nemateriālai vērtībai un nemateriāliem aktīviem ar nenoteiktu lietderīgās izmantošanas laiku vērtības samazināšanas pārbaude ir jāveic katru gadu. Nemateriālā vērtība un nemateriālie aktīvi ar nenoteiktu lietderīgās izmantošanas laiku, ja tie nerāda atsevišķas naudas plūsmas ir jāattiecina uz naudas ienesošām vienībām;
- 10) Zaudējumiem ir jābūt atzītiem peļņas vai zaudējumu aprēķinā tajā periodā, kad tie rodas. Ja aktīvs tiek uzskaitīts pēc pārvērtēšanas metodes un tam ir izveidota pārvērtēšanas rezerve, tad zaudējumi no vērtības samazināšanās tiek norakstīti no pārvērtēšanas rezerves. Gadījumā kad zaudējumi no vērtības samazināšanās pārsniedz izveidoto rezervi, tad noraksta pārvērtēšanas rezervi un atlikušo daļu iekļauj peļņas vai zaudējumu aprēķinā.
- 11) Ja pārbaudes rezultātā uzņēmumam ir jāatzīst zaudējumi no aktīvu vērtības samazināšanās, tad no sākuma ir jānoraksta nemateriālā vērtība un tad atlikušo zaudējumu daļu proporcionāli jāsadala starp pārējiem naudu ienesošā vienībā iekļautiem aktīviem;
- 12) Gadījumā, ja individuālā aktīva vērtības samazinājums ir reversēts, tad reversēšanas rezultātā aktīva uzskaites vērtība nevar pārsniegt vērtību, kāda būtu aktīvam, ja sākotnēji zaudējumi no vērtības samazināšanās netiktu atzīti, ņemot vērā nolietojumu.
- 13) SIA „PENTARS” ieguldījuma īpašumu vērtības samazināšanas pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka ieguldījuma īpašuma (neizmantojamā zemes gabala) atgūstamā vērtība 2009.gadā ir mazāka par tā uzskaites vērtību par 62 300 latiem. Uzņēmums neatzina zaudējumus no vērtības samazināšanās.
- 14) SIA „PENTARS” ieguldījumu radniecīgajās sabiedrībās vērtības samazināšanās pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka ieguldījuma atgūstamā vērtība pārsniedz tā uzskaites vērtību par 2 681 tūkstošiem latu, līdz ar to zaudējumi no vērtības samazināšanās netika konstatēti.
- 15) SIA „PENTAPORS” pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās pārbaudes rezultātā ir konstatēts, ka pamatlīdzekļu atgūstamā vērtība pārsniedz uzskaites vērtību par 848 tūkstošiem latu, kas nozīmē, ka uzņēmumam nav zaudējumu no pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās.
- 16) SIA „PENAREM” netika identificētas pazīmes, kas varētu liecināt par iespējamo pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās.

PRIEKŠLIKUMI

- 1) Grāmatvedības padomei ieteicams izstrādāt Latvijas Grāmatvedības standartu par ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanos, kurā būs detalizēti aprakstīts, kā uzņēmumiem ir jāveic ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanas pārbaude.
- 2) Neskatoties uz to, ka maģistra darba praktiskajā daļā veikto vērtības samazināšanās pārbaudes rezultātā, zaudējumi no vērtības samazināšanās 62 300 latu apmērā tika konstatēti tikai ieguldījuma īpašumam, "PENTARS" grupas uzņēmumu vadībai 2010.gadā un turpmākajos gados ir jāizvērtē vai pastāv vērtības samazināšanās pazīmes, un ja tādas pastāv, tad jāveic vērtības samazināšanās vērtības pārbaude;
- 3) Visiem Latvijas uzņēmumiem katra perioda beigās jāizvērtē vai pastāv ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanās pazīmes, un ja tādas pastāv, tad jāveic vērtības samazināšanās pārbaude.
- 4) Tā kā vidējās svērtās kapitāla izmaksas (angļu val. – weighted average cost of capital, WACC) aprēķinā izmantoto koeficientu Beta, uzņēmums pats aprēķināt nevar, tad autore piedāvā izmantot sekojošus resursus, kuros tas koeficients ir publicēts: Londona biznesa skola (The London Business School), Datastream, Bloomberg,
- 5) Tā kā uzņēmums pats nevar aprēķināt kapitāla riska uzcenojumu (equity risk Premium), kuru izmanto vidējo svērto kapitāla izmaksu (angļu val. – weighted average cost of capital, WACC) aprēķinā, autore piedāvā izmantot sekojošo avotu, kurā šis koeficients ir publicēts: Damodaran.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. LR likums *Gada pārskatu likums*. Rīga 14.12.1992 (ar sekojošiem grozījumiem).
Pieejams: <http://www.vid.lv/lv/gramatveziem/likumdosana/20/77>, apskatīts 05.04.2010
2. Latvijas grāmatvedības standarts Nr.7 *Pamatlīdzekļi* Rīga 21.12.2005
Pieejams: <http://www.vid.lv/lv/gramatveziem/likumdosana/16>, apskatīts 05.04.2010
3. Latvijas grāmatvedības standarts Nr. 9 *Ieguldījuma īpašumi* Rīga 20.06.2007
Pieejams: <http://www.vid.lv/lv/gramatveziem/likumdosana/16>, apskatīts 05.04.2010
4. Starptautiskais grāmatvedības standarts (IAS) Nr.36 *Aktīvu vērtības samazināšanās*
5. Starptautiskais grāmatvedības standarts (IAS) Nr.38 *Nemateriālie aktīvi*
6. Starptautiskais finanšu pārskatu standarts (IFRS) Nr.3 *Uzņēmējdarbības apvienošana*
7. **Bednarskis L.** “Finansu pārskatu analīze”, Rīgā, 2002. gads.
8. **Ludbordžs A.** Kā noteikt pamatlīdzekļu vērtības samazināšanos Laikraksts “Bilance”, 07.2009
9. **Lubordžs A.** Kā noteikt pamatlīdzekļu vērtības samazināšanos Laikraksts “Bilance”. 08.2009
10. **Melville A.** „International Financial Reporting. A Practical Guide”, Londona, 2008.gads
11. **Rurāne M.** “Finansu pārvaldība”, Rīgā, 2002. gads.
12. <http://www.investopedia.com/articles/04/020404.asp>, apskatīts 10.05.2010
13. <http://www.investopedia.com/terms/w/wacc.asp>, apskatīts 10.05.2010
14. <http://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>, apskatīts 10.05.2010
15. <http://www.investopedia.com/articles/04/020404.asp>, apskatīts 12.05.2010
16. <http://www.ecb.int/stats/money/long/html/index.en.html>, apskatīts 12.05.2010
17. <http://www.investopedia.com/terms/u/unleveredbeta.asp>, apskatīts 12.05.2010
18. <http://www.pastorats.lv> SIA „Pastorāts” (Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas nekustāmo īpašumu apsaimniekotājs) mājas lapa, apskatīts 15.05.2010
19. <http://www.globalpropertyguide.com/house-prices-indices/House-price-changes-year-to-end-Q3-2009>, apskatīts 15.05.2010
20. <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>, apskatīts 15.05.2010
21. SIA „PENTARS”, SIA „PENTAPORS”, SIA „PENAREM” publicētie un nepublicētie dati
22. Starptautiskās auditorfirmas nepublicētie dati

1.pielikums

Eiropas valsts obligāciju procentu likmes ar atlikušo termiņu ap desmit gadiem par periodu no 2009.gada aprīļa līdz 2010.gada aprīlim, %[16]

Countries	Apr. 09	May 09	June 09	July 09	Aug. 09	Sep. 09	Oct. 09	Nov. 09	Dec. 09	Jan. 10	Feb. 10	Mar. 10	Apr. 10
Euro area													
Belgium	3.93	4.03	4.12	3.92	3.77	3.72	3.68	3.64	3.61	3.75	3.73	3.63	3.54
Germany	3.13	3.37	3.47	3.34	3.31	3.26	3.21	3.22	3.14	3.26	3.17	3.10	3.06
Ireland	5.34	5.27	5.73	5.45	4.92	4.91	4.77	4.82	4.88	4.83	4.73	4.53	4.76
Greece	5.50	5.22	5.33	4.89	4.52	4.56	4.57	4.84	5.49	6.02	6.46	6.24	7.83
Spain	4.01	4.06	4.25	4.01	3.79	3.81	3.78	3.79	3.81	3.99	3.98	3.83	3.90
France	3.66	3.80	3.90	3.73	3.59	3.59	3.56	3.56	3.48	3.52	3.50	3.44	3.40
Italy	4.36	4.42	4.61	4.37	4.12	4.09	4.10	4.06	4.01	4.08	4.05	3.95	4.00
Cyprus	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60	4.60
Luxembourg (3)	4.54	4.59	4.74	4.46	4.15	3.94	3.85	3.87	3.80	3.76	3.69	3.60	-
Malta	4.63	4.71	4.79	4.61	4.51	4.49	4.44	4.45	4.41	4.50	4.49	4.33	4.18
Netherlands	3.77	3.85	3.96	3.76	3.61	3.58	3.53	3.52	3.44	3.47	3.36	3.37	3.32
Austria	4.04	4.10	4.32	4.04	3.76	3.75	3.65	3.60	3.61	3.75	3.66	3.53	3.48
Portugal	4.53	4.29	4.50	4.25	3.95	3.94	3.85	3.80	3.91	4.17	4.56	4.31	4.78
Slovenia	4.77	4.76	4.69	4.33	4.07	3.96	3.86	3.87	3.91	4.00	3.84	3.94	3.94
Slovakia	4.93	5.03	5.08	5.04	4.90	4.65	4.33	4.23	4.12	4.11	4.08	4.01	3.93
Finland	3.78	3.91	3.98	3.77	3.63	3.62	3.57	3.53	3.46	3.49	3.38	3.26	3.36
Non-euro area													
Bulgaria	7.24	7.08	7.30	7.56	7.77	7.45	7.08	6.53	6.61	6.65	6.05	5.82	5.94
Czech Republic	5.25	5.06	5.45	5.41	5.09	5.01	4.50	4.19	3.98	4.28	4.33	4.02	3.84
Denmark	3.50	3.62	3.76	3.74	3.60	3.65	3.60	3.62	3.53	3.57	3.50	3.40	3.34
Latvia	11.15	11.09	12.75	12.75	12.81	13.27	13.51	13.75	13.75	13.76	13.62	10.54	10.13
Lithuania	14.50	14.50	14.50	14.50	14.50	14.50	14.50	14.50	9.10	8.15	7.15	5.15	5.15
Hungary	10.63	10.01	10.15	8.81	8.40	7.91	7.45	7.37	7.69	7.62	7.69	7.16	6.57
Poland	6.19	6.31	6.34	6.19	6.08	6.17	6.15	6.14	6.22	6.13	6.09	5.72	5.57
Romania	9.77	8.32	11.26	11.46	11.46	11.00	9.13	8.24	8.66	9.05	7.92	7.11	6.97
Sweden	3.18	3.57	3.62	3.37	3.45	3.38	3.25	3.27	3.24	3.37	3.28	3.20	3.14
United Kingdom	3.16	3.41	3.52	3.55	3.45	3.42	3.34	3.46	3.60	4.01	4.02	3.98	3.97

Zemes pārdošanas piedāvājumi Dobeles rajonā 2009.gadā [18]

Dobeles, Spodribas iela 4b

Rajons: Dobeles rajons

Vieta: Spodribas iela 4b

Darījums: pārdod

Platība, kv.m.: 12818

Pielietošanas mērķis: Rūpnieciskai apbūvei

Cena: 7 LVL kv.m.

Dobeles, Elektrības iela 6

Rajons: Dobeles rajons

Vieta: Elektrības iela 6

Darījums: pārdod

Platība, kv.m.: 15410

Pielietošanas mērķis: Rūpnieciskai apbūvei

Cena: 7 LVL kv.m.

Dobeles, Spodribas iela 1a

Rajons: Dobeles rajons

Vieta: Spodribas iela 1a

Darījums: pārdod

Platība, kv.m.: 9612

Pielietošanas mērķis: Rūpnieciskai apbūvei

Cena: 7 LVL kv.m.

Dobeles, Spodribas iela 2a

Rajons: Dobeles rajons

Vieta: Spodribas iela 2a

Darījums: pārdod

Platība, kv.m.: 42286

Pielietošanas mērķis: Rūpnieciskai apbūvei

Cena: 7 LVL kv.m.

Nekustamā īpašuma cenu izmaiņas laika periodā no 2008.gada 3.ceturkšņa līdz
2009.gada 3.ceturksnim [19]

HOUSE PRICE CHANGE (NOMINAL)				
Country	year-on-year (%)		q-o-q (%)	
	2008 Q3		2009 Q3	2009 Q3
Israel	1.95	↑	13.65	2.67
Australia- 8 cities	1.36	↑	6.25	4.19
Norway	-2.16	↑	3.78	1.78
New Zealand	-4.43	↑	3.71	1.89
Switzerland	5.26	↓	3.27	0.90
Hong Kong (RYD)	18.48	↓	2.70	8.12
China-Shanghai	24.23	↓	2.63	2.98
Hong Kong (HKU)	22.24	↓	2.19	10.04
Indonesia- 14 cities	2.56	↔	1.88	0.23
Finland	0.35	↔	0.17	1.77
Portugal	-4.82	↑	0.00	-0.34
Sweden	1.83	↓	-0.40	2.89
South Africa	2.58	↓	-1.15	2.18
UK (Nationwide)	-10.33	↑	-2.95	4.03
Canada	2.32	↓	-2.98	0.28
Germany	0.01	↓	-3.03	0.81
US (FHFA)	-6.51	↑	-3.76	0.23
Netherlands	2.76	↓	-5.07	-1.23
Thailand	-1.53	↓	-6.88	-6.24
Spain	0.39	↓	-8.02	-0.94
UK (Land Registry)	-5.58	↓	-8.71	2.71
US (Case-Shiller)	-16.53	↑	-8.95	1.87
Russia	22.34	↓	-10.82	-2.60
Singapore	8.31	↓	-10.96	15.75
Iceland	3.86	↓	-12.54	-2.17
Ireland	-10.00	↓	-12.87	-3.91
Slovakia	19.91	↓	-14.27	-1.49
Bulgaria	26.76	↓	-27.98	-4.98
Ukraine- Kiev	24.01	↓	-34.41	-8.48
UAE	80.00	↓	-47.00	7.00
Latvia- Riga	n.a.		-59.07	-8.51

Maģistra darbs „**ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMU VĒRTĪBAS SAMAZINĀŠANĀS UN ŠI PROCESA IZPĒTE „PENTARS” GRUPAS UZŅĒMUMOS**” izstrādāts LU

Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: *Marina Koveļevska*.....

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.oec. *Inga Būmane*

Recenzents: Dr.oec. *Laimdota Kaire*

Darbs iesniegts Grāmatvedības institūtā.....

Metodiķe: D. Briede.....

Darbs aizstāvēts valsts pārbaudījuma komisijas sēdē:

.....

(datums, protokola Nr., vērtējums)

Komisijas sekretāre:.....